

6732

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ALPAY AŞKUN MONOGRAFİSİ

Mimar H. Sibel BARSBAY

**F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Harun Batırbaygil

HARUN BATIRBAYGIL
ALPAY AŞKUN

İSTANBUL, 1997

PROF. ALTAN AKI

DOÇ. DR. İLGI YÜKE
AŞKUN

ALPAY AŞKUN

İÇİNDEKİLER	III
ŞEKİL LİSTESİ	VI
TEŞEKKÜR	XI
ÖZET	XII
SUMMARY	XIII
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	
DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE MİMARLIK ANLAYIŞININ DURUMU VE 1950 SONRASI GELİŞMELERİ	
1.1. DÜNYADA GELİŞMELER- MODERN MİMARLIĞIN DOĞUŞU	2
1.1.1. 19. yy. sonu ve 20. yy. başında mimarlığın genel görünümü	2
1.1.2. Endüstri ile Sanatın Bağdaşması	4
1.2. CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARİSİ	
1.2.1. Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlık Düşüncesini Hazırlayan Tarihsel koşullar	6
1.2.2. Birinci Ulusal Mimarlık Akımı	8
1.2.3. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı	10
1.2.3.1. İkinci Ulusal Mimarlık Akımı- Bölgeselliğe Dönüş	13
1.3. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI	14

1.3.1. Uluslararası Mimarlığa Açılış	17
1.3.2. Dünyadaki Hareketler	22
1.4. DEVLET	24
2. BÖLÜM	
ALPAY AŞKUN’UN YAŞAMI	26
3. BÖLÜM	
ALPAY AŞKUN’UN MİMARLIĞINA ETKİ EDEN ÇEVRESEL, SANATSAL GELİŞMELER	
3.1. Devletin Mimarlık Anlayışı	33
3.1.1. Yarışmalar	34
3.1.2. Otoritarizmin Biçime Yansıması	37
3.1.3. Yapı Teknolojisine Bakış Açısı	41
4. BÖLÜM	
SANAT VE MİMARLIK ANLAYIŞI	45
4.1. Tarihsel Referans Geliştirme	50
4.2. Geometrik Biçimsellik	
4.2.1. Kare Plan	66
4.2.2. Simetri Ekseni Kullanımı	72

4.2.2.1. Diyagonal (Köşegen) ekseni Çerçevesinde Biçimsel Arayışlar

4.2.2.1.1. Üçgensel Plan	72
4.2.2.1.2. Simetri Ekseni	82
4.2.2.1.3. Çok Eksenli Bakışım	84

4.3. Belirgin Tasarım Kalıpları Uygulama 86

4.3.1. Eklemcilik 86

4.3.1.1. Planlamada Parmak Çözümü 87

4.3.2. Merkezi Plan 90

4.3.2.1. İç Avlu Kullanımı 93

4.3.2.1.1. Merkezi Haç Planlı Merkez Kavramı 93

4.3.2.2. Karniyarık Plan 97

SONUÇ 100

KAYNAKLAR 102

EKLER 104

EK 1-VERİM DİZİNİ 105

EK 2- SAMSUN HÜKUMET KONAĞI YARIŞMA ŞARTNAMESİ 107

ÖZGEÇMİŞ

ŞEKİL LİSTESİ

1.1. Viollet-Le-Duc. İdeal Katedral, 1854	3
1.2.a. Oskar Schlemmer, Bauhaus'un mühürü	5
1.2.b. Bauhaus'un Dessau'da Walter Gropius tarafından tasarlanmış merkez binası	5
1.3. Walter Gropius, Karlsruhe'de Dammerstock Sitesi, 1929	6
1.4. A. Vallury, İstanbul Arkeoloji Müzesi	7
1.5. Ankara Sağlık Bakanlığı, Teodor Post, 1926-1927	9
1.6. Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Bruno Taut, 1937	11
1.7. Ankara, Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü, Bedri Uçar, 1938-1941	15
1.8. Ankara, Anıtkabir, 1941-1953	16
1.9. Kenzo Tange, Tokyo Olimpiyat Sitesi Binaları, 1963-64	18
1.10. İstanbul, Taksim Sheraton Oteli, K. Ahmet Aru, Aydın- Hande Suher, Yalçın Emiroğlu, Altay Erol, M. Ali Handan, 1959	19
1.11. Ankara, Stad Oteli, Doğan Tekeli- Sami Sisa- Metin Hepgüler	20
1.12. Ankara Hindistan Büyükelçiliği, Sedad Hakkı Eldem- Orhan Çomaklıoğlu	21
1.13. Louis Kahn, Richards Araştırma Merkezi, Pennsylvania, 1957-60	23
1.14. Jose L. Sert, Havana- Cuba Başkanlık Sarayı, 1955	24
1.15. Konya Merkez Bankası, Filiz- Coşkun Erkal, 1975-76	25
2.1. 9-10 yaşlarında Aşkun'un çizdiği resimlerden	26
2.2. İstanbul, Boğaziçi Köprüsü Yapıları, Mehmet Konuralp, Salih Sağlamer	27
2.3. Artvin Hükümet Konağı, Alpay Aşkun, 1968	28
2.4. Kocaeli Hükümet Konağı, Alpay Aşkun	29
2.5. TEK Genel Müdürlük Tesisleri, Fatih Gorbon, Ertun Hızıroğlu	29
2.6. Afyon Hükümet Konağı, Alpay Aşkun, 1980	30
2.7. Bağdat Büyükelçilik Binası Kabul Salonu	31
3.1. Ankara, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, A. Aşkun- İ. Aşkun	35

3.2. SSK Büyüyeabilen Tıp Hastane, A. Aşkun- İ. Yüce, 1977	35
3.3. Marmara ve Karadeniz Bölgesi Değişken Tıp Yaşlılar Huzur Evi, A. Aşkun- İ. Aşkun, 1984	36
3.4. Hava Kuvvetleri Karargah Binası, A. Aşkun- İ. Aşkun, 1975	38
3.5. Ankara, Büyük Millet Meclisi, Clemens Holzmeister	39
3.6. Palladio: Villa Rotonda, Vicenza, 1953	39
3.7. Ankara, Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü giriş bölümü	40
3.8. Ankara, Türkiye Emlak Kredi Bankası, Clemens Holzmeister	40
3.9. 1962 Tipi 5 derslikli şehir kasaba ilkokulu projesi	41
3.10.a. Kocaeli Hükümet Konağı şeması	
3.10.b. Philip Exeter Kütüphanesi Yemek Salonu, L. Kahn	44
4.1. Vatan Caddesi Mevzi İmar Planı, A. Aşkun, 1966	45
4.2. Yeşilköy Moteli, A. Aşkun, 1969	45
4.3. Tallinn Art Museum, Alvar Aalto	46
4.4. Onitemi Teknoloji Enstitüsü, Alvar Aalto, 1949	46
4.5. Karadeniz Teknik Üniversitesi Makina ve Elektrik Fakülteleri, 1967	47
4.6. Artvin Hükümet Konağı, A. Aşkun, 1968	47
4.7. Saynatsalo Town Hall, Alvar Aalto	48
4.8. KTÜ Akademik Merkezi, Doğan Tekeli- Sami Sisa	48
4.9. Afyon Hükümet Konağı, uygulama 1983	49
4.10. Brezilya Büyükelçiliği, A. Aşkun- İ. Yüce, uygulama 1984- 85	49
4.11. Humayun'un Mezar Anıtı (Delhi/ Kuzey Hindistan) 1564- 72	51
4.12. Safevi Kervansarayları	
a. Celesiye Kervansarayı	
b. Pasangan Kervansarayı	51
4.13. Bahçe Köşkü (Leşkeri Bazar/ Afganistan)	51
4.14. Franklin Parkı, Robert Venturi	52
4.15. Berlin, Science Center, James Stirling	52
4.16. Ankara Adliye Sarayı, Umut İnanc- Edip Önder Us- Yüksel Erdemir	53

4.17. Trabzon Hükümet Konağı, Orhan Genç- İbrahim Saygılı- Ömer Aksoy	54
4.18. Trabzon Hükümet Konağı, Alpay Aşkun- Edip Önder Us- P. İlgi Yüce Emin Mender	54
4.19. Kütahya Devlet Hastanesi, Tülay adnan Taşcıoğlu, Tahsin Karanis	54
4.20. Maliye Bakanlığı, Sezar Aygen- Umut Erkman	55
4.21. Erzurum Hükümet Konağı, Yıldırım Parlar- Edip Önder Us	55
4.22. Brasilia Büyükelçilik Binası, Şaziment Arolat- Neşet Arolat	56
4.23 TBMM Hakla İlişkiler Binası, Behruz Çinici	56
4.24. Hurva Sinagogu, L. Kahn	57
4.25. Yale Üniversitesi Sanay ve Mimarlık Okulu, Paul Rudolph, 1960- 64	57
4.26. İzmir Aliaga Hükümet Konağı, A. Aşkun, İ. Yüce, 1983	58
4.27. Ankara, Atatürk Kültür Merkezi, A. Aşkun, İ. Yüce, 1982	59
4.28. Ribat-ı Şerif giriş cephesi	59
4.29. Konya, Gömeç Hatun Eyvan Türbesi	60
4.30. Emirgan Reşit Paşa Yalısı, Sedad Hakkı Eldem	60
4.31. Brezilya Büyükelçiliği maketi, A. Aşkun- İ. Yüce, 1982	
4.32.a. Brezilya Büyükelçilik Binası	
b. Brezilya Büyükelçilik Binası Lojmanları şeması	61
c. Brezilya Büyükelçilik binası kesit- görünüş	62
4.33. Beyazıd, Kaptan Paşa Konağı	62
4.34. A. Arel'e göre, Osmanlı köşk mimarisinde yazlık divanhaneden orta sofalı, şahnişinli köşk tipine geçiş evreleri	63
4.35.a. Topkapı Sarayı Revan Köşkü	64
b. Topkapı Sarayı Bağdat Köşkü	
4.36.a. Bağdat Büyükelçilik Binası, A. Aşkun- İ. Aşkun, 1987	64
b. Klasik devir medrese plan şeması	64
c. Bağdat Büyükelçiliği Kançılarya şeması	65
d.-e. Bağdat Büyükelçiliği Konukevi -Lojmanlar şeması	65
f. Bağdat Büyükelçiliği görünüş	65
4.37. Kars Hükümet Konağı	67

4.38.a. İzmir Konak Belediye Binası, Altan Akı	67
b. İzmir Konak Belediye Binası plan	
4.39. İstanbul İSKİ Genel Müdürlüğü	68
4.40. Boston City Hall, Kallmann McKinnell & Knowles, 1962- 68	68
4.41. Kocaeli Hükümet Konağı, Alpay Aşkun, Işık Aydemir, Emin Necip Uzman	69
4.42. L. Kahn, Bryn Mawr Yatakhaneleri Eskizi	69
4.43. Kocaeli Hükümet Konağı cephesi	70
4.44. Ortaköy Bulgurcu Sokak'taki ünlü ahşap evler	70
4.45. Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi	73
4.46. Afyon Hükümet Konağı, A. Aşkun- İ. Yüce, 1980	74
4.47. Afyon Hükümet Konağı cephesi	75
4.48. Hint Yönetim Merkezi, Ahmedabad, Hindistan, 1984	76
4.49. Yıldız Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi, Alpay Aşkun, Altan Akı, 1984	77
4.50. Yıldız Üniversitesi Sabancı Kütüphanesi, A. Aşkun, I. Aydemir, A. Altan Akı	78
4.51. Erzurum Hükümet Konağı, A. Aşkun- İ. Yüce, 1979	79
4.52. Anayasa Mahkemesi, A. Aşkun- İ. Aşkun, 1984	80
4.53. Giresun Hükümet Konağı, A. Aşkun- İ. Aşkun, 1986	81
4.54. Aydın Hükümet Konağı, A. Aşkun- İ. Aşkun, 1984	82
4.55. Afyon Hükümet Konağı şeması	82
4.56. Samsun Hükümet Konağı şeması	83
4.57.a. Rancit Sih'in Baradirisi (Lahor/ Hindistan)	84
b. Mihrace'nin Sarayı'ndaki Baradiri (Jaipur/ Hindistan)	
c. Sikander Lodi'nin Baradirisi (Sikandara/ Hindistan)	
d. Vezir Han Baradirisi (Lahor/ Hindistan)	
4.58. L. Kahn, Philip Exeter Kütüphanesi	84
4.59. Isparta DMMA Lojmanlar, A. Aşkun- İ. Yüce, 1981	85
4.60. Eyüboğlu Lisesi, A. Aşkun- İ. Aşkun, 1986	85
4.61. Adzina Tepe Manastırı aksonometrik planı	86
4.62. PET-KİM Araştırma Laboratuvarları, 1972	87
4.63. Erzurum Atatürk Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi, A. Aşkun	87

4.64. Ankara Onkoloji Hastanesi, A. Aşkun, İ. Yüce, 1973	88
4.64. İstanbul Onkoloji Hastanesi, A. Aşkun, İ. Yüce, 1972	88
4.66. Mersin Devlet Hastanesi, A. Aşkun, 1971	89
4.67. İstanbul Emniyet Müdürlüğü, A. Aşkun, İ. Yüce, 1978	89
4.68. Bryn Mawr Yatakhaneleri Etüdü ve planı, L. Kahn	91
4.69. Üniteryen Kilisesi, L. Kahn	92
4.70. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, A. Aşkun- İ. Aşkun	92
4.71.a. Bir tapınak mandalası	93
b. Bektaşî meydanı	
c. Ming Tang diagramı	
4.72. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği şeması	94
4.73. Osmanlı- Türk Mimarisi, İznik Nilüfer Hatun İmareti	94
4.74. Minhe, Ebu Sait Türbesi	95
4.75. Samsun hükümet Konağı, A. Aşkun, İ. Yüce, 1983	96
4.76. Antalya Adliyesi, A. Aşkun, İ. Yüce, A. Böyür	96
4.77. Luanda, Angola'da Amerikan Konsolosluğu, L. Kahn	97
4.78. Hatay Hükümet Konağı, A. Aşkun, I. Aydemir, Emin Necip Uzman	98
4.79. Hatay Hükümet Konağı şeması	99

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı başından beri değerli katkılarıyla oluşturmama yardımcı olan danışman hocam Prof. Dr. Harun BATIRBAYGİL, Prof. Alpay Aşkun'un değerli eşi Doç. Dr. P. İlgi Yüce AŞKUN, Prof. Altan AKI, diğer tüm hocalarıma, ayrıca daima bana destek olan aileme ve sevdiklerime saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

H. Sibel BARSBAY

ÖZET

Tezin amacı, başta üniversitemizin değerli bir hocası olan ve mimarimizde etkin yeri bulunan Alpay Aşkun'u anmak ve mimari yaşamını aktarmaktır.

Tez; giriş, dört ana bölüm, sonuç ve ekler bölümünden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, tez konusunun oluşturulmasındaki temel sebepler incelenmiştir.

Birinci bölümde; dünyada ve Türkiye'deki mimarlık anlayışından ve 1950 sonrası gelişmelerinden söz edilmiştir. 19. yy. sonundan başlayarak, endüstrinin devreye girmesiyle dünyada görülen etkilenmeler ve bu etkilenmelerin sanata olan yansımaları konu edilmiştir. Cumhuriyetin kuruluşuyla Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi'ni hazırlayan tarihsel koşullar, Birinci Ulusal Mimarlık, Cumhuriyet Dönemi ve II. Dünya Savaşı sonrası uzantılarından bahsedilmiştir.

İkinci bölüm; Alpay Aşkun'un mimari yaşam öyküsünü dile getirmektedir.

Üçüncü bölümde; devletin mimarlık anlayışı, bu anlayışın sebepleri, etkileri ve yapı teknolojisinin buna bağlı etkileşimi konu edilir. Bayındırlık Bakanlığı'nın açtığı yarışmalar, yarışmaların ana hatları, yarışma şartnameleri ve tüm bunların Türk mimarisine olan etkileri bu bölümde ele alınmıştır.

Dördüncü bölüm ise, Alpay Aşkun'un sanat ve mimarlık yaşamını anlatır. Kazandığı ve ödül aldığı yarışmaların etkisiyle pekçok plan şemasının oluşumuna katkıda bulunmuştur. Referansları kendi mimari anlayışıyla yorumlayarak tasarımlarına aktarmış ve bunda da oldukça başarılı olmuştur. Merkezi plan ve onun devamı olan kare formu tasarımlarının odak noktası haline getiren Aşkun, Türk evi plan şemalarını kendi yorumlarıyla kullanarak, projelerinde Selçuklu ve Osmanlı formlarına atıfta bulunmuştur. Tasarımlarına çoğu kez sistematik bir tavırla kullandığı simetri hakim olmuştur.

Sonuç bölümü; genel olarak mimari anlayışını ortaya koyarak, ulaştığı noktayı gözler önüne sermektedir.

Ekler bölümünde; Ek 1, kronolojik sırayla katıldığı yarışmaları, aldığı ödülleri, uygulama projelerini, Ek 2 ise, devletin mimari anlayışını ve katıldığı yarışmalardaki etkilendiği sınırlamaları örneklemek üzere, Samsun Hükümet Konağı Yarışma Şartnamesi'ni içerir.

SUMMARY

The target of this thesis is, to remember and narrate the architectural life of Alpay Aşkun, who was a valuable teacher of our university and has a respected importance in our architecture.

The thesis includes; the introduction part, four main chapters, the conclusion part and the annex.

The introduction part deals with the main reasons that cause to form the subject of the thesis.

The first chapter deals with the architectural style in the world and Türkiye including the developments after 1950s. Beginning from the end of 19th century, explains the effects of industry all around the world and their reflections to the arts. The chapter deals with the historical conditions that form the Turkish architecture of the Republic Period, Turkish Republic Period and the effects after II. World War.

The second chapter deals with the architectural life of Alpay Aşkun.

The third chapter deals with the architectural mentality of the government, the reasons and the effects of this mentality and its connection to building technology. The other subject is the competitions of the Ministry of Public Works, the basics of these competitions, list of conditions and the effects of all these on Turkish architecture.

The fourth chapter deals with the artistic and architectural life of Alpay Aşkun. He contributed to form specific plans by the effect of the competitions he entered. He used in his projects the references which he interpreted with his style and always succeeded by this way. The central plan and the square plan form has always been preference of his architectural style. He also used the classical Turkish house plans, Seljuk and Ottoman forms in his projects.

The conclusion part puts forward the general manner of his architecture.

Finally, the annex comprises 1. a list covering his complete works, 2. the list of conditions of the “Samsun Government Office” competition to show the architectural manner of the government and how the limited conditions effected Alpay Aşkun in general.

GİRİŞ

Neden bu çalışmayı yaptım?

Birincisi nesnel sebepler. Özellikle yüksek lisans tez konusu olarak bir ilk olması üniversitemizin değerli bir hocası olan Prof. Alpay Aşkun'un, ismiyle anılan üniversitemizdeki salonu dışında tanıtacak bir çalışma olmaması seçimi kuvvetlendiren etkilere sahipti. Bir monografi çalışması nasıl yapılabilirdi? Böyle bir çalışma yapmak, daha doğrusu yapmaya çalışmak dahi yeterince heyecan vericiydi.

İlk defa böyle bir çalışma yapıyor olmam ve konuyla ilgili yapılmış bir çalışma olmadığını bilmek ilk önceleri oldukça düşündürücüydü. Fakat danışman hocam Prof. Dr. Harun Batırbaygil'in böyle bir çalışmada başarılı olabileceğim yönünde beni ikna etmesi *-ki tez konusunu öneren kendisidir-* bu konuyu seçmemdeki sebeplerin başında gelir.

Alpay Aşkun'un projelerini ilk gördüğümde bu kadar çok çalışması olan, fakat lisans eğitimim boyunca daha çok adıyla anılan üniversitedeki salonu dolayısıyla tanıdığım Aşkun'un mimari yaşamını inceliyor olmak beni çok sevindirdi. Konuyla ilgili dökümanların çoğunluğunu Doç. Dr. İlgi Aşkun vasıtasıyla elde ettim. Tezi oluşturabilmemdeki en önemli kaynakları kendisinin arşivinden elde ettim.

Daha önce yapılmış bir çalışma olmaması, sosyal, tarihsel verilerden yararlanarak spekülatif yaklaşımlarda bulunmayı sağlamıştır. İçinde bulunduğu mimari ortam incelendiğinde, mimarisini oluşturan ana etkenler ve kişisel eğilimlerinin projelerine olan yansımaları daha net olarak anlaşılır.

Sırasıyla mimarisini hazırlayan tarihsel, çevresel koşullar, mimari yaşam öyküsü ve kişisel eğilimlerinin incelendiği tez çalışması projelerinin ve çalışmalarının sadece bir kısmını örnekleyerek aktarabilmiştir. Mimarimize ve üniversitemize değerli katkıları olan hocamızı saygıyla anıyoruz.

1. BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE MİMARLIK ANLAYIŞININ DURUMU VE 1950 SONRASI GELİŞMELERİ

1.1. DÜNYADA GELİŞMELER- MODERN MİMARLIĞIN DOĞUŞU

Alpay Aşkun'un mesleki yaşamını anlayabilmek için onu yaratan dönemin mimarisi incelenmelidir. Günümüz mimarisini oluşturan modern mimarinin olgunluk dönemini (20. yy. başını) II. Dünya Savaşı sonrası dönemini oluşturan olaylar zincirine başlangıç kabul etmek gerekir.

1.1.1. 19. YY. SONU VE 20. YY. BAŞINDA MİMARLIĞIN GENEL GÖRÜNÜMÜ

19. yy. mimarlığında 20. yy. mimarlığını hazırlayan etkiler, ancak mühendislerin yeni teknik ve malzemelerden yararlanarak yaptıkları yapılarda görülmektedir. Bu etkiler gözönüne alınarak, 20. yy. mimarlığının ana kaynağı olan 'endüstrinin' incelenmesi gerekir. (1)

Endüstri, İngiltere'de 19. yy. ortalarında gelişti. Bu olanaklardan öncelikle mühendisler yararlandılar. Mimarlar, bu olanaklardan yararlanarak yeni bir biçim dili oluşturmakta zorlandılar. Mimarlar, yapılarının kurgusuyla ilgisi olmayan süslemeleri kullanarak yapıların stürüktürünü yok ediyorlardı. Fabrikalarda yapılan standart gereçler bu amaca hizmet etmekten ileri gidemiyordu. Piyasada her türlü mimarlık ve süsleme öğeleri bulunuyordu. (2)

Bu arada endüstrinin sağladığı olanaklar bazı düşünür ve sanatçılar tarafından gözardı

(1) Batırbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996, s.13

(2) Batırbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996, s.13

edilerek, sanat alanındaki çalışmaları azalttığı savunuluyordu. İngiltere’de John Ruskin, Fransa’da Viollet-Le-Duc yazılarıyla Yeni-Gotik akımını başlattılar. Arts and Crafts akımının öncülerinden William Morris ve arkadaşları, endüstri ile başedemeyen ve kaybolmakta olan el sanatlarının savunucularındandı. Tarihsel gelişimin tersi bir tutum izleyen Arts and Crafts, etkilerini özellikle konut mimarisinde gösterdi. William Morris’in Philip Webb’e yaptırdığı “Red House” bu mimarinin ilk örneklerindendir. Morris’e göre toplum yaşamının düzene girebilmesi için önemli olan bir ev sahibi olunmasıydı. Endüstri şehirde insanları tutsaklığa sürüklemekteydi. Bu düşünce daha sonra bahçeli evler ve bahçeli şehirler fikirlerinin gelişmesine neden oldu. (3)

Şekil 1.1. VIOLETT-LE-DUC. İdeal Katedral, 1854 (Özer, B. “Yorumlar” 1986 s.198)

Arts and Crafts akımı döneminde belirginleşen düşünceleri üç ana grupta toplayabiliriz.

1. Dürüstlük İlkesi: Malzemenin olduğu gibi gösterilmesi
2. Toplumsal İlke: Bir sanat eseri içinde doğduğu toplumu yansıtır.
3. Teknik İlke: Gotik mimarının kendini aktardığı gibi, günümüz mimarisinin de kendisini anlatması gerekir.

(3) Batırbaygil, H. “Louis I. Kahn” 1996, s.14

Bu düşünceler modern mimarlığın başlıca ilkeleri oldu. Art Nouveau akımı, Arts and Crafts akımının daha güçlü bir şekilde Avrupa'daki gelişmesiydi. Genel düşünce, endüstriden ve sanatta endüstri devriminin yansıtılmasından yanaydı. Ancak bu teknoloji toplumun gelişme hızının gerisinde kaldı. (4)

1892-1893'te mühendis Tassel'in Horta'ya yaptırdığı ev bu akımın örneklerindendir. Bu evde kullanılan demir, daha sonraları serbest plan anlayışının gelişimine olanak sağladı. Art Nouveau akımı teknolojik ve sosyal ilkelerden çıkmış olmasına rağmen, süslemede insani duyguların belirtilmesi inancını taşıdığından öznel bir akım olarak kaldı. Kitle üretimi ile bağdaşamadı. Almanya'da Jugendstil, Avusturya'da Sezession, Fransa'da L'art Moderne, İspanya'da Modernismo, İtalya'da Liberty, Türkiye'de Birinci Ulusal Mimari akımları Art Nouveau akımının yansımaları olarak geliştiler. "İngiltere'de bu süre içinde Arts and Crafts akımını Avrupa' da sözü edilen akımlar, böylece tamamlar." * (5)

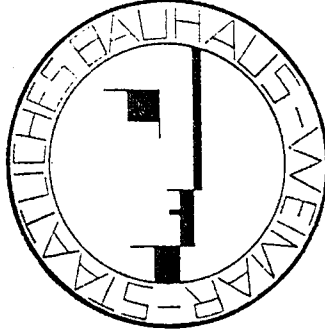
1.1.2. ENDÜSTRİ İLE SANATIN BAĞDAŞMASI

Alman endüstricileri ürettikleri işlerin estetik kazanması için çalışmalarda bulundular. I. Dünya Savaşı'ndan önce Alman mimar Muthesius İngiltere'ye giderek Arts and Crafts akımını inceledi. Bu akımın çalışma sistemi ve ekonomi anlayışının çağı ile ve makina ile yapılan nesnelerin zamanın ekonomik koşullarına uyum sağlayamayacağını savundu. Muthesius önderliğinde, 1907 yılında Van de Velde, Hoffman, Olbrich'in de aralarında bulunduğu oniki sanatçı ve endüstri firmasının birleşmesiyle Deutscher Werkbeund kuruldu. Böylece sanat, endüstri ve el sanatlarının işbirliği sağlandı. Avrupa'lı mimarların endüstri yapıları ile ilgilenmeleriyle Bauhaus'un temeli atıldı. (6)

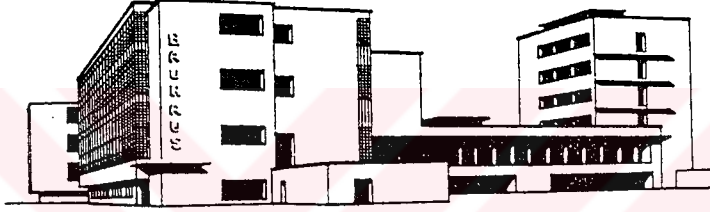
(4) Batırbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996, s. 15

* (5) Batırbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996, s. 15

(6) Batırbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996, s. 16

Şekil 1.2.a. Oskar SCHLEMMER: Bauhaus'un mührü (Özer, B. "Yorumlar" 1986 s.171)

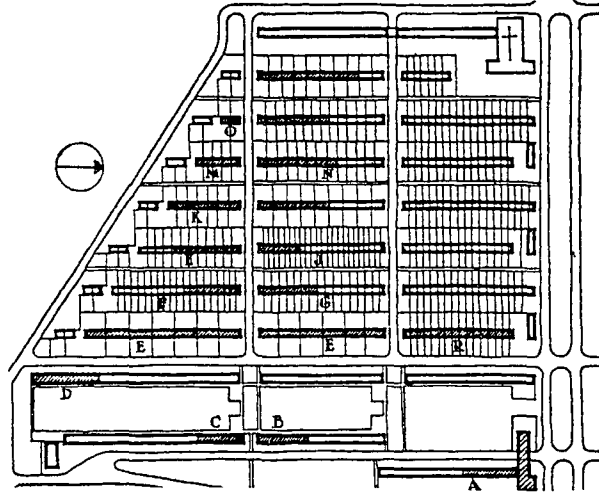

Şekil 1.2.b. Bauhaus'un Dessau'da Walter Gropius tarafından tasarlanmış merkez binası
(Özer, B. "Yorumlar" 1986 s.168)

Walter Gropius Weimar'daki sanat okulunu Dessau'da kendi yaptığı binaya taşıdı. Bu okulda sanat ve teknik birleştirildi. Kapı tokmağından, şehir planlamasına kadar herşeyin tasarlandığı Bauhaus I. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'yı tamamen etkiledi.

1920'lerden sonra yeni malzemeler ve yapım yöntemleri kullanıldı. Modern sanat ilkeleri Bauhaus'la öğrenime girdi. Demir, cam, betonarme gibi yeni malzemelerin yanında estetik de mimarlık için gerekliydi. Kübizm, mimarlıkta sadeliğe dönüş ve yapının modern gereksinimlerin karşılığı olarak ortaya çıktı. Biçim bütünlüğüne geçiş oldu. Düz çatı, kesin çizgilerle kendini gösterdi. Kesin kütle biçimlerinde beyaz renk ifadeyi kuvvetlendiriyor ve sade görünüşler uygun düşüyordu. Biçimler basit, sade, kesin, teknik ayrıntılar kusursuz güzelliğe kavuşuyordu. Kübizm, uzun ve verimli bir devir oldu. (7)

(7) Batırbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996, s.17

Şekil 1.3. Walter GROPIUS, Karlsruhe’de Dammerstock Sitesi, 1929
(Özer, B. “Yorumlar” 1986 s.283)

1.2. CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARİSİ

1.2.1. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK MİMARLIK DÜŞÜNCESİNİ HAZIRLAYAN TARİHSEL KOŞULLAR

Türk mimarlığını etkileyen Osmanlı- Türk mimarlığıdır. Yükseliş Dönemi’nde Mimar Sinan ile senteze erişti ve daha sonraki dönemleri etkisi altına aldı. Batıdan gelen etkilerle sentez, bütünlüğünü kaybetti ve bu etkiler çağdaş Türk mimarlığının gelişiminde etken oldu.

Osmanlı- Türk toplumu ‘Lale Devri’ ile batılılaşma sürecine girdi. Askerlik alanında başlayan gelişmeler mimarlık alanını da etkisi altına aldı. Batılı anlamda ilk gelişmeler süsleme alanında oldu. Osmanlı Barok (Rokoko), süslemeci bir dönemdi. Geleneksel mekan biçimlendirilmesinde değişiklik olmadı, eğrisel öğeler kullanıldı. Türk yapı sanatçıları, bu dönemde batıdan aldıkları süsleme öğelerini yorumlayarak kullandılar. Süsleme öğeleri halka, barok süslü çeşmeler, vb. yoluyla aktarıldı. 18. yy. sonlarına doğru, yenilik yapmak üzere gelen yabancıların ‘Mühendishane-i Bahrî Hümayun’ ve ‘Mühendishane-i Berr-i Hümayun’ adı altında, daha sonra batılı anlamda mimarlık ve mühendislik eğitimi

veren okulların açılmasına olan katkıları mimarlık düşüncesinin gelişimi açısından önemlidir. (8)

19. yy. da batı mimarlık düşüncelerinden etkilendi. Dışarıdan gelen mimarlar ile batıda eğitim görmüş Ermeni asıllı mimarların etkili olduğu, Türk mimarların ikinci plana atıldığı görülmektedir. Osmanlı padişahlarının, Avrupa sanat ve sanatçılara duydukları ilgiden dolayı, bu mimarlar önemli yapıların yapılmasında rol aldı. Böylece Avrupa Mimarlığı başıbozuk bir şekilde Türk Mimarlığına girdi; Barok, Rokoko, Fransız Ampiri, Neo-Gotik, seçmeci üslupların kullanıldığı yapılar ortaya çıktı. Dışarıdan gelen bu mimarların biçim taşımakla kalmayıp, Türk-İslam mimarlığını da kendilerine göre yorumlamaya çalışmaları bu üslup kargaşasının artmasına yol açtı. (9)

Şekil 1.4. A. VALLURY, İstanbul Arkeoloji Müzesi (Sözen, M. "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı" 1984, s.17)

(8) Alsaç, Ü. 1976, s.8

(9) Alsaç, Ü. 1976, s.9-10

1.2.2. BİRİNCİ ULUSAL MİMARLIK AKIMI

20. yy. ın başlangıç yıllarında, çağdaş eğitim kurumlarında yetişen Türk mimarları etkili olmaya başladı. Mühendis mektebini bitirdikten sonra Almanya’da eğitim gören Mimar Vedat Bey, Mimar Muzaffer, Mimar Arif Hikmet, vd. ulusal mimarlık düşüncesini oluşturdular. “Bu akımın temelinde geleneksel Türk mimarlık biçimlerinin çağdaş mimarlık fonksiyonlarına uyarlanabileceği düşüncesi yatmaktadır.”* (10) Büro, konut, vb. yapılar seçmeci bir Türk klasikçiliği görünümündedirler.

19. yy. Avrupa’sı 1750’lerden itibaren endüstrileşme süreci içindedir. Sömürgelerden getirilen ham maddelerden oluşan üretim fazlaları yeni pazarlar oluşturdu. Artan nüfus 1789 Fransız ihtilali, Amerika’da sömürgelerin bağımsızlık savaşları, yüzyılın ortasından sonra milliyetçi düşüncelerle ekonomik ve politik düşünceleri oluşturdu. Bilim ve teknik alanında, ulaşım, ticarette ve iletişim araçlarında hızlı bir gelişme görüldü. Tüm bu gelişmeler mimarlık alanına da yansdı. Ekonomik, politik ve teknolojik yeniliklerle yeni mimari gereksinimler ortaya çıktı. Yeni buluşlar, endüstriyel üretim olanakları, bilimsel gelişmeler, yeni malzeme ve konstrüksiyon imkanı sağladı. Yeni imkanlar, yeni biçim ve mekan anlayışları sağladı. Şehir planlaması çalışmaları yapıldı ve prefabrikasyon gibi yöntemler kullanılmaya başlandı.

19. yy. Avrupa Mimarlığı’nda yeni klasikçilik ve mühendislik yapıları olmak üzere iki tip yapılanma görüldü ve bu iki tip yüzyıl sonlarında ‘Arts and Crafts’ ve ‘Art Nouveau’ akımlarında birleşti. 1850’lerden sonra milliyetçilik eylemleriyle yeni klasikçilik etkilendi ve ülkeler kendi ulusal mimarlıklarını aramaya başladı. Böylece Neo-Gotik, Neo-Romanik, Neo-Rönesans gibi akımlar ortaya çıktı ve tüm bu akımların karışımından oluşan eklektik üslup hakim oldu. Eklektik mimarlık toplumun gereksinimlerinden ortaya çıktı. Yeni klasikçilik, eklektik mimaride sadece sembolik değil, aynı zamanda rasyonel, fonksiyonel tutumlar sergiledi. Neo-Gotik akımı temsilcileri yapılarında fonksiyonelliği ön planda tuttular. Bu akımın devamı Arts and Crafts’a uzandı. Bu yüzyılda yeni yapı

(10) Alsaç, Ü. 1976, s.11

malzemelerinin ve konstrüksiyon yöntemlerinin, yeni yapılarda geleneksel biçimlerle kullanıldığı görüldü. (11)

19. yy. Avrupa Mimarlığı ve aynı zamanda Türk Mimarlığı için geçiş dönemidir. Endüstrileşme süreci ile seçmeci düşünce hakimdir ve mimari gereksinimlerin tanımlanamamış olması, dışarıdan gelen mimarların kendi kişisel üsluplarını kullanmalarına yol açtı. Mimar Kemalettin ve Vedat Bey'ler bu ortam içinde, onları izleyen mimarlar ile batı mimarlık düşüncelerini milliyetçi düşünceleri ile yorumlayarak, 'Ulusal Mimarlık Akımı'ni oluşturdular. Dağılmak üzere olan Osmanlı İmparatorluğu ve Ziya Gökalp önderliği etrafında gelişen milliyetçilik düşünceleriyle, Türk mimarları eski sembolleri canlandırarak kendilerine yön çizmeyi tercih ettiler.

Bu durum Cumhuriyet döneminde belirli politik, toplumsal istikrar sağlanana kadar devam etti. 20 yy. başlarında Avrupa'lı mimarlar aracılığıyla batı mimarlık düşünceleri gelmeye devam etti. Art Nouveau Abdulhamid zamanında Raimondo D'arenco ile ülkemize girdi. Süslemeci olan bu akım biçimsel yönüyle Türk Mimarlık ortamını etkiledi. (12)

Şekil 1.5. Ankara Sağlık Bakanlığı, Teodor Post, 1926-1927 (Sözen, M. "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı" 1984, s.200)

(11) Alsaç, Ü. 1976, s.12, (12) Alsaç, Ü. 1976, s.16

1.2.3. CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARLIĞI

Cumhuriyetin ilanı ve Atatürk Devrimleri Türk toplumu üzerinde köklü değişikliklere neden oldu. Türkiye kendi sorunlarına yöneldi. Ankara'nın başkent olmasıyla beraber imarı, yeni meclis, bakanlıklar, hükümet, belediye binaları, diğer şehirlerin imarı, okul, hastane vb. binaların gerekliliği Türk mimarlık ortamının hareketlenmesini sağladı. Sembolik gereksinimlere cevap veren ulusal mimarlık düşüncesinin geçerliliğini koruması düşünülemezdi. Olanakları kısıtlı devletin, üretime pahallı ve uzun zaman alan yöntemleri kullanması olanaksızdı. Atatürk yeni Türkiye'nin imarı için sabırsızlanırken, kurmayı düşündüğü çağdaş ortamda eski düzen yöntemleri kullandırması düşünülemezdi. Türk Mimarlığı, 1927 yılında Ulusal Mimarlık akımının en önemli savunucusu Mimar Kemalettin Bey'in ölümüyle yerini rasyonel fonksiyoncu eğilimlere bıraktı. Birinci Ulusal Mimarlık akımı savunucuları kaynağını Türk kültüründe aradılar. Türkiye'nin endüstrileşmesinin gecikmesi, mimarların duygusal davranması ve toplumun istekleri eklenince, yeni malzeme ve konstrüksiyon yöntemlerinin kullanılarak yeni mekan biçimlendirilmelerine gidilmesi mümkün olmadı. (13)

1930-1940 yılları arası dönem *devrimler dönemi* olarak adlandırılır. Bu dönem Atatürk'ün devrimleriyle gelişen ulusal mimarlığa karşı çıkan bir mimarlıktır. Cumhuriyet döneminde Atatürk, Türk toplumunu çağdaş toplumlar düzeyine çıkarmayı hedefliyordu. Bu mimarlık düşüncesine de yansdı. Ulusal mimarlık akımı öncüleri batıda gördükleri yöntemleri geleneksel Türk Mimari diliyle aktardılar. Bu dönemde Bauhaus yaygındı. Bauhaus biçimi mimarlığı eleştiren, rasyonelliği, fonksiyonelliği, ekonomikliliği ön plana çıkaran bir yapıdaydı. malzemenin amacına uygun, yerinde kullanılması gerektiğini, mimarlık eğitimi sırasında malzemenin işlenmesinin tekniklerin verilmesini, endüstriyel üretime uygun biçimlendirme eğitiminin verilmesi gerektiğini savunuyordu. Bauhaus 'Arts and Crafts', 'Werkbund', 'Stijl' gibi akımlardan etkilendi. Devrimlerle beraber, mimarlıkta da yeniyi arayan mimarlar 1930'lardan başlayarak yeni yapı, malzemeleri ve konstrüksiyon yöntemlerini kullanarak daha ucuz ve kolay yapılabilen çözümlere

(13) Alsaç, Ü. 1976, s. 18-19

gidebiliyorlardı. Mimarlığı mekan sanatı olarak yaşıyorlardı. Bu yeni mimarlıkla ilgili yazıları yeni mimarlık dergilerinde yayınlıyor, resim, heykel gibi sanat dallarıyla mimarlığın ilişkisi açıklanıyordu. Bu yıllarda düzenlenen yarışma projelerinin çoğu raporlarında fonksiyonelliğin ön planda tutulduğu ifade ediliyordu. (14)

“...Bugünkü mimarlık; süslemek ve süslenmek ile takma gösteriş değil, çıplak vücut güzelliği arıyor...” (15) 1938 yılında Naci Meltem bir yazısında güzellik ve amaca uygunluk fikirlerini bağdaştırıp, fonksiyon uygunluğu önerdi. Aynı yıl Walter Gropius Arkitekt dergisinde “...Eski giysilerimizi beğenmeyip terkettiğimiz gibi çağdaş mimarlıkta da eski süslemeleri beğenmiyor, onları terk ediyoruz...” (16) Bauhaus etkisindeki bu sözlerin resim ve heykel sanatları için de sarfedildiği; mimarlık, resim ve heykelin birleştirilmesiyle ortaya toplu sanat eserlerinin çıktığı savunuluyordu.

Şekil 1.6. Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Bruno TAUT, 1937
(Sözen, M. “Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı” 1984 s.195)

(14) Alsaç, Ü. 1976, s.20-21

(15) Alsaç, Ü. 1976, s.23 1935 “Behçet Ünsal” *Mimarlık Kuramları* yazılarından

(16) Alsaç, Ü. 1976, s.23-24 1938 “Arkitekt” dergisi Gropius’un yazısından

Bu dönem mimarları için konut mimarlığı önemli bir yer tuttu. Behçet Ünsal bir yazısında, yeni mimarlığın halk için varolduğunu belirtiyordu.

Mimarlığın plandan yola çıkarak gerçekleştirilmesi fikri konut mimarlığı ile ortaya çıktı. Emin Necip Uzman'ın *Arkitekt* dergisinde yayınlanan bir yazısında; plandan sonra, teras, pergola, çatı, çiçek, vb. elemanların projenin oluşturulmasında etken olabileceğini savunuyordu. (17)

Ankara şehrinin imarı için yabancı uzmanların fikrine başvuruldu ve yarışma sonucu Alman şehircilik uzmanı Herman Jansen'e yaptırıldı. Bu örnekle diğer şehirlerde de mimarlar şehircilik uzmanlarıyla birlikte çalışmaya başladılar. Ankara'nın imarı sayesinde Ernst Egli, Clemens Holzmeister gibi yabancı mimarların uygulama ve eğitim alanında tutulmalarını sağladı. (18)

Türk mimarların yabancı mimarlara tepkileri de bu dönemde arttı. Kazandıkları yarışmalarla yabancı mimarlardan farkları olmadığını kanıtlıyorlardı. Bu dönemde örgütlenme fikri ile mimarlar odası kurma düşüncesi gelişti.

Bu dönemin getirdiklerine tekrar gözetilirse; batı mimarlığının izlenmesi, mimarlığın ekonomik, fonksiyonel, rasyonel olması gerekliliği ve bütün sanatları bünyesinde topladığı, plandan yola çıkılması gerektiği, konut mimarlığı yani halk mimarlığının, şehirciliğin önemi ve mimarlıkla ilişkisi, Türk mimarlarının haklarını alması, yasal bir örgütün kurulması, 'Mimar-Arkitekt' gibi yayın araçlarının varolması, yabancı mimarlardan mimarlık eğitiminde yararlanma gibi belli başlı özelliklerdir. (19)

Bu dönem mimarlarının rasyonel-fonksiyoncu tavırları yanında, duygusallıktan vazgeçmemeleri, estetik kaygıların yapılarında egemen olması dönemin olumsuz yönlerindendir.

(17) Alsaç, Ü. 1976, s.27

(18) Alsaç, Ü. 1976, s.27 *Emin N. Uzman* "Arkitekt" dergisinde yayınlanan anlatımında

(19) Alsaç, Ü. 1976, s.28-29

1.2.3.1. İKİNCİ ULUSAL MİMARLIK AKIMI (1940- 1950)

(BÖLGESELLİĞE DÖNÜŞ)

1938 yılında Atatürk'ü katbetmemiz, II. Dünya Savaşı gibi nedenler; bölgesel mimarlık düşüncesinin oluşmasında etkili oldu. İkinci Ulusal Mimarlık Akımını hazırlayan koşullar, Birinci Ulusal Mimarlık Akımı'na dayanmaktadır. Türk mimarları; mimarlıkta ekonomiklik, malzemenin doğru kullanımı, fonksiyonellik, çevreye uygunluk kavramlarının bölgesel uygunlukla bağlantılı olduğunu düşünüyorlardı. Yabancı mimarlara tepki sürüyor, devrimleri simgeleyecek yapıların, devrimci Türk mimarları tarafından yapılması gerekliliği savunuluyordu.

1930'ların başından beri, Avrupa'da milliyetçilik hareketleri başlamıştı. İtalya'da Faşistler, Almanya'da Nasyonal Sosyalistler'in desteğiyle sanat alanında milliyetçi düşünceler geçerlilik kazanıyordu. Bunlar kendilerinden önceki düşünceleri eleştiriyorlardı. Her ulusun kendine özgü bir sanatının olması gerektiğini savunarak, uluslararası sanatı eleştiriyorlardı. Almanya ve İtalya'da başlayan bu hareketlenmeler, Nasyonal Sosyalist, Faşist partilerin desteğiyle uygulama alanına aktarılıyordu. Böylece devletin gücünü gösteren, anıtsal, taş malzemesini kullanan, simetrik, klasik bir Avrupa mimarlığı ortaya çıkmıştı. Çeşitli yayın araçları, gezici Alman sergileriyle güçlü propaganda yapılarak, kusurları gizleniyordu. Teknolojik olarak yüksek düzeyi gösteren bu mimarlık, aynı seviyedeki ve daha küçük ülke mimarlarının da ilgisini çekiyordu. Amerika kendi üslubunu kullanmak istiyor, Rusya'da Walter Gropius, Mies Van Der Rohe'yi Bauhaus'tan ve ülkelerinden ayrılmaya zorlayacak milliyetçilik hareketleri gözleniyordu. Aynı düşünceler, Türk mimarları tarafından da benimsendi. Ulusal Mimarlık görüşünü desteklemeyen Atatürk'ün ölümünden sonra bu düşünceler hız kazandı. Öncülüğünü Sedat Hakkı Eldem'in yaptığı bu akım, 1940 yılında Arkitekt dergisinde bildiri olarak yayınlandı. Bu akım geleneksel malzeme ve işçiliği kullanmayı, devletin kendine ait mimari bir üslubunun olması gerektiğini savunuyordu. Devletin sahip olması gereken üslubun yargıcılar kurulu tarafından denetlenmesini, mimarlık eğitiminin de bu ilkeler doğrultusunda verilmesini öngörüyordu. (20) [Alsaç, Ü. 1976, s.32]

1.3. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI

II. Dünya Savaşı'nın çıkması ile dışarıdan alınan demir, çimento, cam gibi malzemelerin getirilememesi ile yapı sektöründe durgunluk oldu. Zeki Sayar 21.12.1939 tarihli Tan gazetesinde yayınlanan yazısında; geleneksel yapı malzemelerinin ve yapım yöntemlerinin unutulduğunu, betonarmenin en ufak yerleşim birimindeki tek katlı evlere bile uygulandığını anlatarak, alınması gereken tedbirleri sıralamıştır. İnşaat projelerinin günün şartlarına göre hazırlanması, kanun ve nizamnamelerle kargir ve ahşap inşa usullerine göre tadilat yaptırılması, yerli malzemelerin kullanılması, vs. (21)

II. Dünya Savaşı'nın ekonomik etkisi yanında, sosyo-psikolojik etkisi de önemlidir. Ulusal dayanışma duygularıyla beliren milliyetçilik hareketleri mimarlığı da etkisi altına aldı. Bu noktada Birinci Ulusal Mimarlık Akımı ile İkinci Ulusal Mimarlık Akımı arasında benzerlikler vardır. Aralarındaki farklar; Birinci Ulusal Mimarlık'ın Osmanlı İmparatorluğu döneminde ortaya çıkması, anıtsal Osmanlı-Türk mimarlığının sembolik düzeylerini halka aktarması, İkinci Ulusal Mimarlık'ın ise, kaynağını Türk sivil mimarisinden almasıdır. Türk evinin çeşitli yerlerde kullanılması buna örnek teşkil etmektedir. Çünkü bu dönemde Türk sivil mimarlığı araştırılmaktaydı. Aynı dönem batı mimarlığında klasik anıtsal öğelerin çağdaş ideolojik sembollerle birleştirilmesine karşılık, Türkiye'de ulusal mimarlık kaynağını geleneksel sivil mimarlığından alması ile Birinci Ulusal Mimarlık' tan ve o dönem batı mimarlığı düşüncesinden ayrılmaktaydı. Bu dönemde yapılan yapılarda; anıtsal sembollerle geleneksel Türk mimari yorumları birlikte, rasyonel- fonksiyonel şemalara da rastlanmaktaydı. Bedri Uçar'ın Ankara'da Devlet Demir Yolları, Emin Onat ve Sedat Hakkı Eldem'in Fen Fakültesi simetrik plan şemaları, anıtsal sütunlarına rağmen uluslararası nitelikler taşıyan fonksiyonel yapılardır. Alman Mimar Paul Bonatz'ın Bedri Uçar'ın binasını Ankara'nın en güzel binası olarak nitelendirdiği Arkitekt dergisinde yazıldı. 1994 yılında Arkitekt dergisinde Sedat Hakkı Eldem'in bir yalısını tanıttığı yazısında; geleneksel mimari araştırma yapan Sedat Hakkı Eldem'in bu

yapısında Türk ampirinden esinlendiği yazılmıştı. Sedad Hakkı Eldem ampiri her ulusun kendine göre yorumladığını ve farklı isimlerle anıldığını ve dünyaya hakim olduğunu savunmaktaydı. (22)

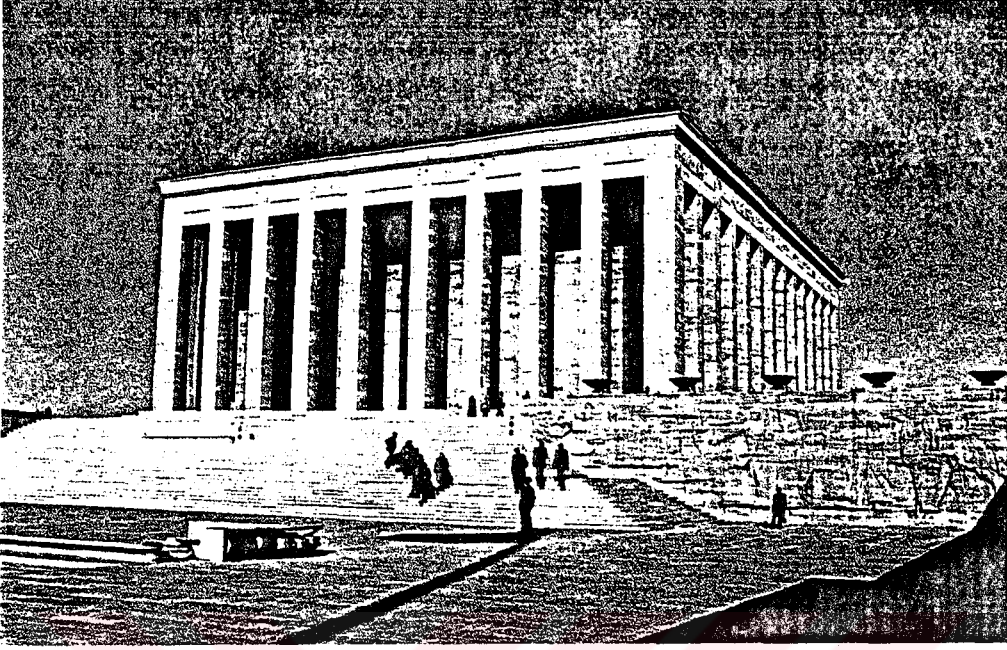

Şekil 1.7. Ankara, Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü, Bedri Uçar, 1938-1941
(Sözen, M. "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı" 1984 s.220)

Bu dönemde, malzeme kullanımında çelişkiler ortaya çıkmaktaydı. İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en önemli yapılarından biri Anıtkabir'dir. 1941 yılında açılan yarışmada Emin Onat ve Orhan Arda'nın projesi yargıcılar kurulu tarafından bazı değişikliklerin yapılması şartıyla birinci seçildi. 1944 yılında yapımına başlanan bina 1953 yılında tamamlandı. Geçirdiği değişiklik ve hızla değişen mimari düşüncelere rağmen yapı anıtsal bütünlüğe erişti. (23)

(22) Alsaç, Ü. 1976, s.34-35

(23) Alsaç, Ü. 1976, s.37

Şekil 1.8. Ankara, Anıtkabir, 1941-1953
(Sözen, M. “Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı” 1984 s.265)

İkinci Ulusal Mimarlık; geleneksel Türk sivil mimarlığının incelenmesini, bu sayede pekçok belgenin zamanımıza ulaşmasını, yerli yapı ve malzeme endüstrisinin gelişmesini, mimarlığın anıtsal koşulları üzerine incelemeler yapılmasını, şehircilik alanındaki çalışmaları, proje yarışmalarının artmasını, yabancı mimarlara direnişi, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi’nin kurulmasını, vb. sağladı.

İkinci Ulusal Mimarlık düşüncesinin duygusal, biçimsel yönünün ağır basması eleştirilebilir. ‘Türk Evi’ şemasının her fırsatta kullanılması buna bir örnektir. Biçimsel yönün ağır basması sonucu, malzeme-konstrüksiyon üzerinde durulurken, ekonomik-toplumsal niteliklerin üzerinde durulmamasına neden oldu. Yapılacak yapıların, yargıcılar kurulu tarafından dönemin üslubuna göre denetlenmesinin istenmesi Atatürk’ün devlet ile halk arasında ayırım yapmayan ilkelerine ters düşen bir durumdur. Bu konuda Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi’ndeki kadar ileri gidilmemesi olumludur. (24)

(24) Alsaç, Ü. 1976, s.39

1.3.1. ULUSLARARASI MİMARLIĞA AÇILIŞ

1940'ların sonlarına doğru ulusal mimarlık düşüncesinin etkilerinin azaldığı görülmektedir. İstanbul Adalet Sarayı Proje Yarışması buna örnektir. Birinci seçilen Emin Onat ve Sedad Hakkı Eldem'in projesinin, yargıcılar kurulu tarafından hazırlanan raporunda, projenin sadeliği ve etrafına uyumuyla rasyonel bir tavır sergilediği görülmektedir. (25)

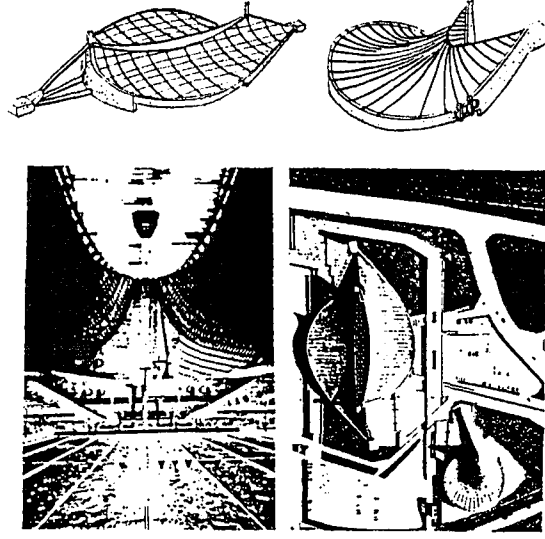
1944 yılında Türk Yüksek Mimarlar Birliği'nin yayını Mimarlık dergisinin ilk sayısında Milli Eğitim Bakanı klasisizmden bahsederek İkinci Ulusal Mimarlık Akımı'nı destekledi. Aynı yıllarda çıkan başka bir yazıda milli mimarının Bonatz'ın yaptığı veya gazetelerde yazdığı gibi güzel gözüktüğü için motifleri binalara yerleştirmek olmadığı, bugünün tekniği ile ihtiyaçlara uygun bir mimari olduğundan bahsedildi. Bu dönemin ortalarında açılan bir cami yarışma projesi şartnamesinde; cami inşaatında bugüne dek sahip olunan değerlerle birlikte, günümüz tekniği ile mimari yarışmacılara bırakıldı. Yarışmacıların koşullandırılmadan biçimlendirmede serbest bırakılmaları, dönemin düşüncesini yansıtmakta ve bu şekilde adlandırılmasına yol açmaktadır.

1944'te Ankara'da açılan İngiliz Mimarlık Sergisi, ulusal mimarlık düşüncesinin zayıflamasına yol açtı. Fotoğraflardan oluşan bu sergide, İngiliz mimarisinin tarihsel gelişimi yer almaktaydı. Eski stillerin taklit edilmediği, planlamaya, kütle oranlarına, mimarların serbest tasarımlarına verilen önem anlaşılarak, herhangi bir stil yaratmamadaki özgürlük sezildi. Almanya'nın yoğun propagandasından sonra başka ülkelerdeki bu şekilde bir mimarlığın tanınması olumlu oldu. Bu sergi ve 1947 Britanya Şehircilik Sergisi ile Türk mimarlık düşüncelerine anglo-sakson etkiler girdi. (26)

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle, Türkiye'nin dışındaki ekonomik- politik gerilimler azaldı. 1945'te çok partili sisteme geçişle liberel- kapitalist düşünceler mimarlığı da etkiledi.

(25) Alsaç, Ü. 1976, s.40

(26) Alsaç, Ü. 1976, s.40

Şekil 1.9. Kenzo Tange. Tokyo Olimpiyat Sitesi Binaları, 1963-64
(Özer, B. "Yorumlar" 1986 s.145)

II. Dünya Savaşı'ndan sonra batı mimarisinde de değişiklikler görüldü. Amerika'da Mies Van der Rohe'nin iskelet strüktür aracılığıyla oluşan prizmatik biçimciliği, yüksek yapı teknolojisine bağlı detay hassaslığıyla yeni bir ekol belirdi. Walter Gropius Bauhaus düşüncelerini eğitim yoluyla yaymaktaydı. Avrupa'da Le Corbusier 'Konut Makinası', 'Modulor Proporsiyon' düşüncelerini, yapıyı heykel gibi yoğuran biçimlendirme anlayışını yayarak betonarmeyi çıplak kullandı. Londra'da uydu şehir fikirleri oluştu. Şehircilik ve sosyal konutlara verilen önem arttı. Zaman ve ekonomik olanakların yetersizliği ile yapı maliyetini düşürme çalışmaları yapıldı. Brütalizm gibi, konstrüksiyonun açığa vurulduğu akımlar ortaya çıktı. Amerika'da Kenzo Tange ve öğrencileri betonarmeyi çıplak olarak kullandı. Bu yolla geleneksel, bölgesel bir anlayışla yorumlamışlardı. Dünyada betonarme kabuklar, katlanmış plaklar, öngerilmeli betonarme, prefabrike uzay kirişleri, jeodezik kubbeler kullanılarak büyük açıklıklar geçilerek, yeni mekan oluşumları sağlandı. Tüm bu oluşumların sonunda 'Organımsı Mimarlık' gibi akımlar gelişti. Türk mimarları dünyadaki tüm bu gelişmeleri izledi, olanakların el verdiği ölçüde yeni malzeme ve teknikleri kullanmaya, çevre koşullarını değerlendirmeye çalıştılar. (27)

(27) Alsaç, Ü. 1976, s.42-43

İstanbul Adalet Sarayı sonrasında, 1953'te İstanbul Belediye Sarayı yarışmasında prizmatik şemaları kullanan projelere rastlandı. Organik mimariye dönüşen düşüncelere örnek olarak İstanbul Sheraton Oteli verilebilir.

Şekil 1.10. İstanbul, Taksim, Sheraton Oteli, K. Ahmet Aru- Tekin, Aydın- Hande Suher, Yalçın Emiroğlu, Altay Erol, M. Ali Handan, 1959 (Sözen, M. 1984, s.348)

Eğitim alanında da serbest çözümlerin geçerliliği kabul edildi. Sedad Hakkı Eldem, Emin Onat öğretim üyelerinin de bu tutum içinde olduğu görüldü. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi bu dönemde açıldı. Paul Bonatz'ın 1955'te İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden ayrılmasıyla yeni bir dönem başladı, yabancılar artık kısa süreli görevlerle eğitime katkıda bulundular.

Bu dönemde proje yarışmalarının düzene sokulması olumlu oldu. Mimarlar, Bayındırlık Bakanlığı veya öteki resmi kuruluşların edindiği tip projelerle sorunların

çözölemeyeceğine inandılar. 1952’de Mimarlık ve Şehircilik Müsabakalarına Ait Yönetmelik yürürlüğe girdi. Proje yarışmalarının düzenlenmesiyle kurulan mimari bürolar arttı. Bu büroların artması yabancı mimarların etkinliğini azalttı. Skidmore- Owings- Merrill’in yaptığı Hilton Oteli tektük uygulamalardandır. 1954 yılında Türk Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği yasası ile Mimarlar Odası kuruldu. (28)

Bu dönemde ulusal mimarlık düşüncesinin aksine batı etkisinde kalınması, biçimsel kopyacılığa gidilmesi, toplumsal konulara ağırlık verilmemiş olması eleştirilebilecek noktalardır.

1960 sonrası dönemde Türk mimarları toplumsal sorunlara yöneldiler. Daha önceki dönemlerde de toplumsal sorunlara eğilindi. 1960 yılı 27 Mayıs devrimiyle Türkiye’de yeni bir dönem başladı ve yeni anayasa ile toplumsal ve ekonomik sorunların üzerine daha kolay gidildi.

Şekil 1.11. Ankara, Stad Oteli, Doğan Tekeli- Sami Sisa- Metin Hepgüler
(Sözen, M. “Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı” 1984 s.306)

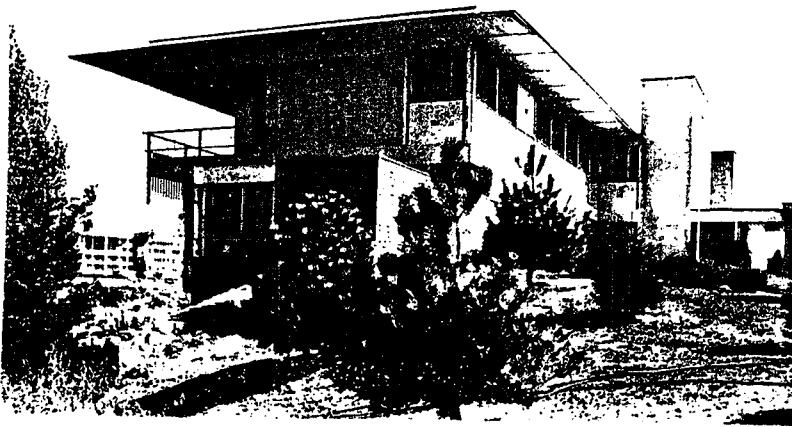
Mimarın bir çevre tasarımcısı olduğu kabul edildi. Bilimsel araştırmalar bu dönemde artırıldı ve bilgisayar devreye girdi. Yapı araştırma enstitüsü, yapı endüstri merkezleri bu

(28) Alsaç, Ü. 1976, s.44

dönemde kurulan kurumlardır.

Ülkenin gelişmesiyle, üniversitelerin büyük şehirlerde yığılmasını önlemek, geri kalmış bölgelerde üniversitelerin kurulması gerekiyordu. Bu Türkiye sorunlarının bilimsel yöntemlerle çözüleceğini göstermekteydi.

Bu dönemde endüstri yapılarına da önem verildi. Daha önce barakalarda yapılan üretimin çağdaş yapılara taşınması isteği bu dönemin çabalarını yansıtmaktadır. Endüstri yapıları sayesinde yeni yapı malzemeleri ve yöntemleri için uygulama alanı oluşturuldu. 1960-73 arası dönemin ilk yıllarında Anadolu kültürünün mimarlık sentezi oluşturmada önemli yeri olduğuna dair düşünceler gelişti. Bu anlayışın etkilerini Sedat Hakkı Eldem'in Hindistan Büyükelçiliği binasında görebiliriz. Mekan ve cephe anlayışları bir önceki dönemden farklı değildi. İhtiyaçlar ve ekonomik koşullar buna yön verdi. Malzeme ve konstrüksiyonu gizlemeden kullanan brütalizm gibi düşüncelerin yerleşmesi, Bayındırlık Bakanlığı gibi mal sahiplerinin düz çatı başta olmak üzere pekçok sınırlandırmalar getirmesi etken oldu. (29)

Şekil 1.12. Ankara, Hindistan Büyükelçiliği, Sedat Hakkı Eldem- Orhan Çomaklıoğlu, 1965
(Sözen, M. "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı" 1984, s.316)

Alpay Aşkun, böyle bir mimari ortam içerisinde 1960'lı yılların başından itibaren yer aldı. Ülkenin o anki ekonomik, teknolojik koşulları, devletin katı yönlendirmeleri ve kendi kişisel mimari eğilimleri ışığında bir yol çizerek, bu yolda ilerledi.

Aynı dönemlerde, Türkiye'de Alpay Aşkun'un mimarisiyle paralellik gösteren mimarların yanında, dünya çapında ünlü Louis I. Kahn, Jose Luis Sert, vb. mimarların da çizgi ve değerlerinde benzerlikler görülür.

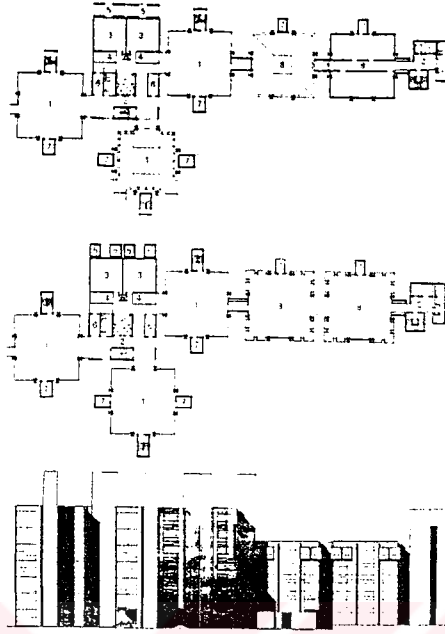
1.3.2. DÜNYADAKİ HAREKETLER

1901-1974 yılları arasında yaşayan Louis Kahn'ın mimari yaşamı Alpay Aşkun mimarisi açısından oldukça önemlidir. İkisinin de referanslarının aynı yönde olması ve plan şemalarının ana ilkelerindeki benzerlikler bahsedilmeye değerdir.

Kahn, 1920 yılında Pennsylvania Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'ne girdi. 1924'te mezun olan Kahn, 1928'de mimarlık eğitimi için gerekli gördüğü Avrupa turuna çıktı. Savaş yıllarındaki durgunlukla bir süre işsiz kaldı. 1932'de yaklaşık otuz işsiz mimar ile mimari araştırma grubu kurdu. Yıllarca çizip, düşündüler. 1941'de George Howe ile çalışmaya başladı. 1942'de Oscar Stanov ile toplumsal sorunlara yöneldi. 1940'lı yılların sonunda çalışmaları ilgi çekmeye başladı. Yale Üniversitesi'ne eleştirmen olarak giren Kahn, kısa sürede öğretim görevlisi ve tasarım baş eleştirmeni oldu. 1953 yılında biten Yale sanat galerisi onun sansasyon yaratan ilk ve en önemli eseri idi. İkinci büyük işi Richards Araştırma Merkezi oldu. 1960 yılından 1974 yılına kadar yoğun bir mimarlık yaşamı sürdü. (30)

Geometri Kahn'ın vazgeçilmez tutkusuydu. Kare, daire, küp ve küre Kahn'ın mimari anlayışını yönlendirmişti. Alpay Aşkun'un mimari çizgisini oluşturan kare form bu noktada Louis Kahn'la benzerlik gösterir.

(30) Batırbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996, s.18-21

Şekil 1.13. Louis KAHN, Richards Araştırma Merkezi, Pennsylvania, 1957-60
(Tzonis, A. et al, "Architecture in North America" 1994 s.73)

Jose Luis Sert de doğu referansları mimari çalışmalarına taşıdı. İspanyol olmasının etkisi ile mimarisi ülkemizdeki mimariyle benzerlik göstermekteydi. Üç kıtada çalışan, fakat İspanyol ruhundan şaşmayan bir mimardır. Sert, çocukluğundan itibaren aile çevresi ve Barselona'da sanat ile içiçe büyüdü. Barselona o zamanlarda savaşın etkileriyle sanat ve kültürün önemli bir merkezi durumundaydı. 1924-1925'te Paris'e gittiği sıralarda edindiği Le Corbusier kitapları onu çok etkiledi. 1927'lerde İspanya'da ilk modern mimari grubu kurdu. Barselona'da okul sırasında tasarladıkları modern binalarda doğu etkileri vardı. Sert mimarisinde doğu etkisi formların yeri büyüktür.

1928'lerde Le Corbusier'in konuğu olarak Paris'teki stüdyosuna gitti. Dünyanın her yerinden mimarların bulunduğu stüdyoda çalışmalar yaptı. Çıkarttıkları dergi ile dünya çapında seslerini duyurdular. Cumhuriyetçi İspanyol Hükümeti'nin gelmesiyle İspanya büyük değişiklikler geçirmekteydi. Hükümetle beraber çalışmalarda bulundu. 1937'de Paris Dünya Fuarı için İspanya Pavyonu'nu tasarladı. Picasso'nun Guernica'sı da bulunan pavyon, büyük yankılar uyandırdı. (31)

(31) Peter, J. "The Oral History of Modern Architecture" -Jose Luis Sert- s.245-259

II. Dünya Savaşı etkileriyle 1939'da Paris'i terketti. Amerika'ya gittikten sonra 'Can Our Cities Survive?' adlı kitabı hazırladı. Barselona'nın şehir planlaması ile ilgili çalışmalar yaptı. Şehir planlamasının mimari ile bağlantısı açısından yaptığı çalışmalar önemlidir. Doğu kültürü etkilerini mimarisine yansıtması açısından Louis Kahn ve Alpay Aşkun'la uyum gösterir.

Şekil 1.14. Jose L. Sert, Havana- Cuba Başkanlık Sarayı, 1955
(Peter, J. "The Oral History of Modern Architecture" s.258)

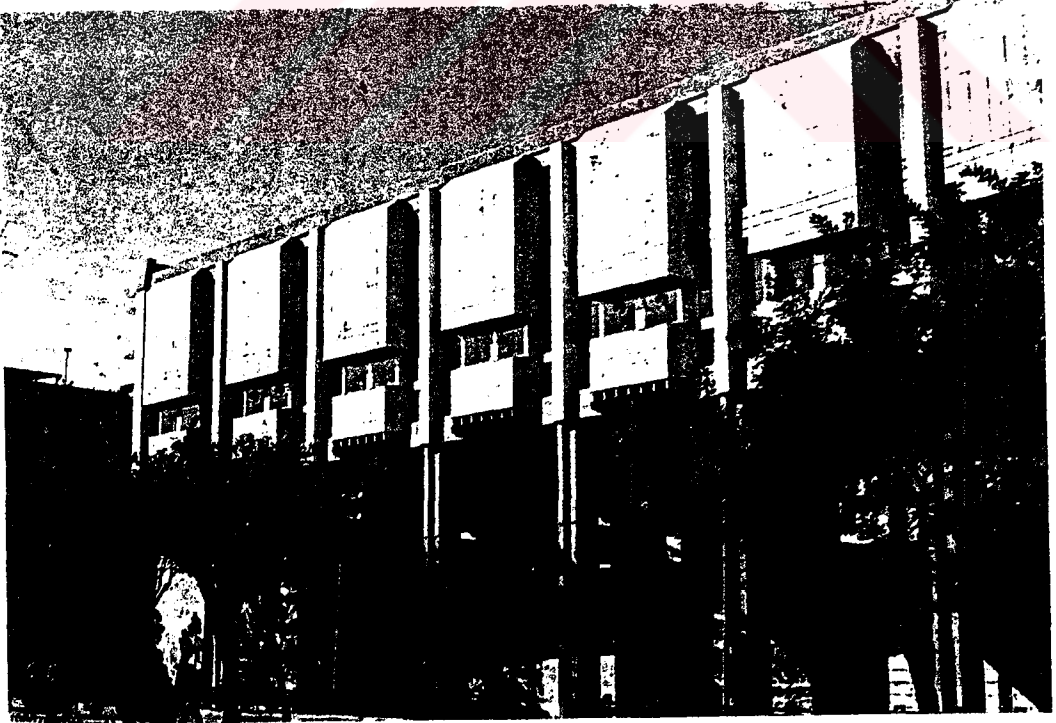
1.4. DEVLET

Türkiye'de 1950 sonrası gelişmelerde, devletin mimariye etkisi oldukça önemlidir. Özellikle Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın açmış olduğu proje yarışmaları sonucu elde edilen mimari, sınırlar arasında boğulmuş ve aynı doğrultuda ilerlemeye çalışan bir mimaridir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, kamu yatırımlarının çoğunu organize eden ve mimarlıkla ilgili yasa ve yönetmelikleri koyan kurumdur. Cumhuriyetin ilk yıllarında, bakanlığın modern mimari yönünde uygulamaları oldu. Bu dönemde Le Corbusier de Türkiye'de çalışma olanağı bulduğu sıralarda mimarlara geniş olanak ve özgürlükler

tanınıyordu. 1950’li yıllarda bu anlayış devam etti. 1960’lı yıllar modern mimarinin batıda yoğunlaştığı, etkisinin de ülkemizdeki mimarlara ulaştığı yıllardır. Bu biçimler teknoloji ve yapı düzeyi düşünülmeden ülkemizde uygulandı. Artan yapı ihtiyacıyla tip ilkokul, hükümet konağı projeleri bakanlıkta hazırlandı ve hızla uygulanmaya kondu.

1970’ten sonra mimarlara karşı tepki oluştu. Bakanlık prensipleri adı altında, ülke koşullarına uygun bina yapılmasına dair kararlar alındı. *Kokusuz bulaşmaz proje, dökme mozaik, kiremit çatı, çinko oluk*, vb. prensipler resmi devlet görüşü oldular ve bu görüşler de yarışma projelerinin de temelini oluşturdular. Bu dönemde, devletin öngördüğü şartlara katlanabilenler teşvik edildiler. Mimarlardan, mimarlık düşüncelerinin ve yaratıcılıklarının engellenmesinin yanında mesleki kontrollük hakları da ellerinden alındı.

1980 yılından sonra bakanlığın öngördüğü şartlara karşı tepkiler yükselmeye başladı. Yeni yöneticilerin daha esnek düşüncelerle mimarlığa daha saygılı olmaları ülke mimarisi açısından önemli gelişmeler sağladı.

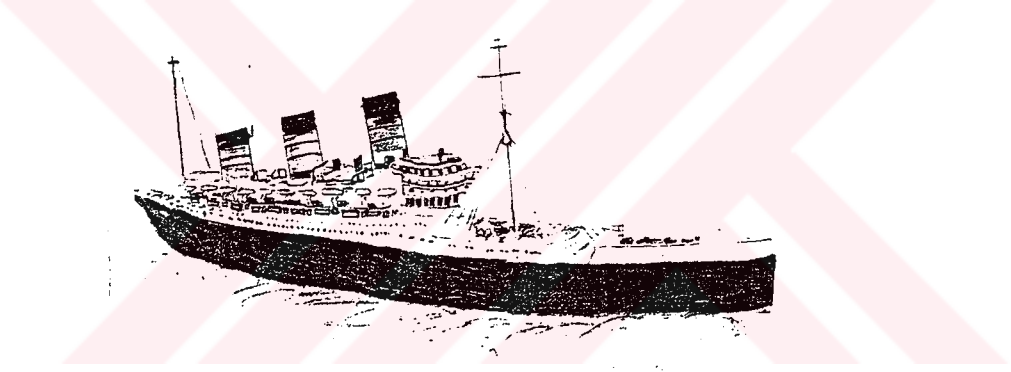

Şekil 1.15. Konya, Merkez Bankası, Filiz- Coşkun Erkal, 1975-76
(Sözen, M. “Cumhuriyet Dönemi Tütk Mimarlığı” 1984 s.345)

2. BÖLÜM

ALPAY AŞKUN'UN YAŞAMI (1935-1988)

Alpay Aşkun 15 Kasım 1935'te İstanbul'da doğdu. İlkokul, orta okul ve liseyi babasının subay olması dolayısıyla farklı şehirlerde okudu. İlkokul birinci sınıf eğitimini evde ailesi tarafından alan Aşkun, muafiyet sınavlarına girerek ilkokul ikinci sınıftan eğitimine başladı. Onun küçük yaşlarından itibaren resim ve sanata olan ilgisini, o yaşlarda yaptığı resimlerde görebiliriz. Lise öğrenimini İstanbul Kabataş Lisesi'nde tamamlayarak, 1961 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden mimar olarak mezun oldu.

Şekil 2.1. 9-10 yaşlarında Aşkun'un çizdiği resimlerden

1961-1963 yılları arasında Isparta Bayındırlık Bakanlığı'nda yüksek mimar olarak görev yapan Aşkun, 1963 yılında askerlik görevini yerine getirmek üzere buradan ayrıldı. 1965 yılında ise yedek subay olarak görevini tamamladı.

1965-1966 yılları arasında bir süre İstanbul Belediyesi Nazım Plan Bürosu'nda çalıştı. Emlak Bankası'nın düzenlediği Vatan Caddesi Mevzi İmar Planı yarışmasında ödül aldı. Bu sıralarda Ercüment Bigat ile ortaklık kurarak pekçok projeye imza attılar. Bu çalışmalarını devam ederken İstanbul Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi (İDMMA)

Mimarlık Bölümü'nde asistanlığa başladı. Üniversitedeki çalışmalarının yanısıra Mehmet Konuralp ile serbest çalışmalar yaptı.

Şekil 2.2. İstanbul, Boğaziçi Köprüsü yapıları, Mehmet KONURALP, Salih SAĞLAMER, 1973-79
(Sözen, M. "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı" 1984 s.343)

1973'e kadar İDMMA'da öğretim üyesi olarak çalıştı, 28.10.1975'te yeterli asistan Alpay Aşkun'a doçentlik, Ocak 1985'te ise profesörlük ünvanı verildi.

Alpay Aşkun, mesleğinin son 20 yılını çok yoğun olarak yaşadı. Sağlık yapıları konusunda ihtisas sahibi olan Aşkun'un Pekçok bilimsel araştırmaları ve yayınları bulunmaktadır. (*) Öğretmenliğinin yanısıra serbest mimarlık yaptı. Özellikle Bayındırlık Bakanlığı'nın açtığı hükümet konağı gibi idari yapılar, sağlık ve eğitim yapıları, vb. pekçok yarışmalara katılarak, devlet mimarisinin gelişimine katkıda bulundu. "Kendisi gerçekten insanları seven, kişilerle çok iyi diyalog kuran, çok yardımsever, aynı zamanda da alçakgönüllü bir insandı."(32)

(32) Işık Aydemir "Mimarlık" dergisi sayı 233, 89/1, s.66

(*) _ "Hastane Yapılarında Hasta Bakım Üniteleri", İstanbul, İDMMA, Yeterlik çalışması, 1971 _
"Uyumsuz Çocuklar ve Yatılı Tedavi Okulları", İstanbul, İDMMA, Doçentlik tezi, 1975. _
"Gelişmekte Olan Ülkelerde Hasta Refakatçisi Sorununun Tıbbi ve Sosyolojik Yönden İncelenmesi", Y.A.K, İstanbul, İTÜ, Mimarlık Fakültesi, 1977 Temmuz-Ekim 3-4, s.9-18.

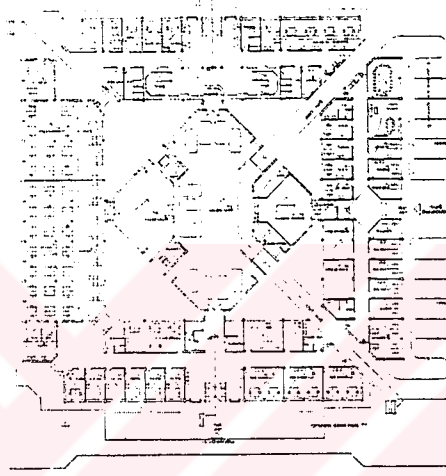
Bayındırlık Bakanlığı'nın açmış olduğu Artvin Hükümet Konağı yarışmasında aldığı ikincilik ödülünün Alpay Aşkun'un mimarlık yaşamında önemli bir yeri vardır. Bir avlu etrafında toplanan proje, çatı eğimleriyle de Artvin'in geleneksel yapısına atıfta bulunmaktaydı. Bu projede, 1978'den sonra hazırladığı çoğu hükümet konağı projelerinin ipuçları görülmektedir. Halkla ilişkili olan galerili bekleme holleri sonraki projelerinde geliştirerek kullandığı unsurlardandı.

Üniversitede çalıştığı yıllarda, Emin Necip Uzman ve Işık Aydemir ile birlikte katıldıkları Hatay Hükümet Konağı yarışmasında birincilik ödülü alınca, projenin yürütülmesi için mimari büro açmak mecburiyetinde kaldılar. Üçü birlikte Zincirlikuyu'da TİM Mimarlık bürosunu kurdular. P. İlgi Yüce bu büroda çalışan ilk kişi ve kısa sürede de büronun şefi oldu.

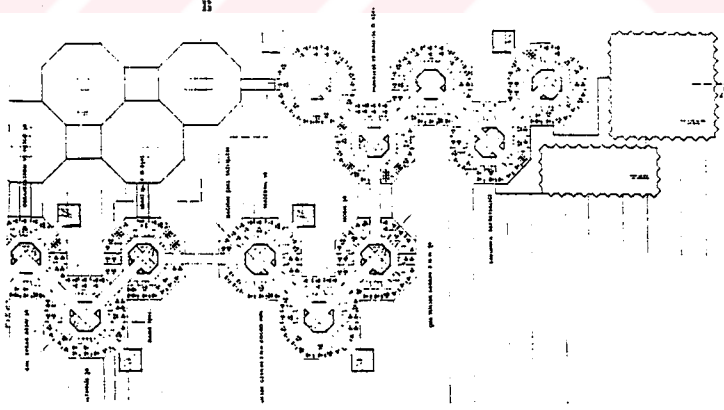

Şekil 2.3. Artvin Hükümet Konağı, Alpay Aşkun, 1968

Hatay Hükümet Konağı ile genel bir şema ortaya çıktı. Bu şema kendisinin ve pekçok mimarın yarışma projelerinde kullandığı bir şema oldu.(bkz. şekil 4.79) (Kocaeli Hükümet Konağı, Samsun Hükümet Konağı) Kare ile dikdörtgenin çift koldan bağlanması, önde simgesel geride genel bölümlerin yer alması, Ankara Hava Kuvvetleri Komutanlığı, TEK gibi yapıların öncüsü oldu.

Şekil 2.4. Kocaeli Hükümet Konağı, Alpay Aşkun

Şekil 2.5. TEK Genel Müdürlüğü Tesisleri, Fatih Gorbun, Ertun Hızıroğlu
(Arkitekt sayı 263, 1976/3 s.125)

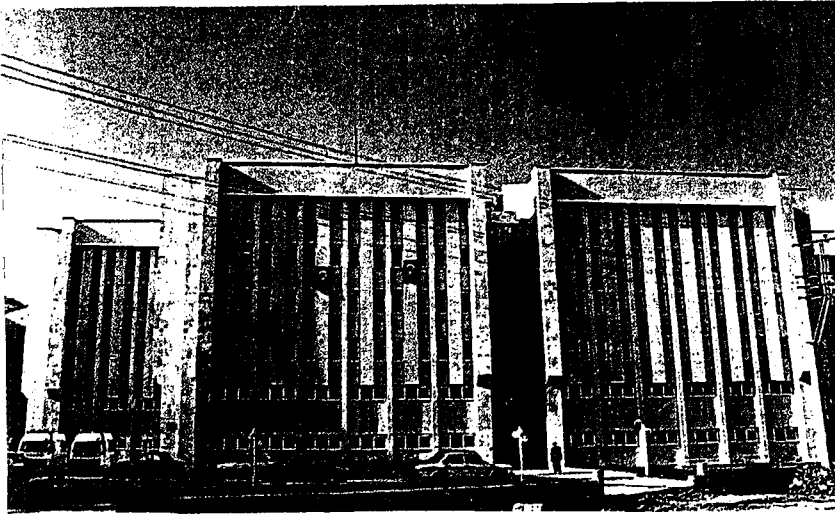
Alpay Aşkun Bayındırlık Bakanlığı'nın açtığı çoğu yarışmalara katılarak, çeşitli dereceler aldı. Özellikle idari binalar, sağlık ve eğitim yapıları onun uzmanlık alanlarıydı. 1973 yılında kazandıkları (yine Emin Necip Uzman, Işık Aydemir, Alpay Aşkun) Kocaeli

Hükümet Konağı merkezi kare planın kullanıldığı en belirgin projedir. Kare form merkezi mekan anlayışının fiziki bir biçimlenmesi olarak, kültürel sürekliliğin bir parçasıdır. Kare merkezi plan anlayışı doğu kökenlidir. Alpay Aşkun, kare form ve çeşitlemelerini projelerinin temeli haine getirdi.

TİM Mimarlık bürosu kısa bir süre sonra dağıldı. Kocaeli Hükümet Konağı yarışmasının projesi büro dağıldıktan sonra çizildi. Alpay Aşkun ve P. İlgi Yüce beraber Yonca Mimarlık bürosunu kurdular. Bunun devamında ikisi beraber pekçok yarışma ve uygulama projesine imza attılar.

1980 yılında, birincilik ödülünü aldıkları Afyon Hükümet Konağı Alpay Aşkun'un oldukça başarılı olduğu bir projedir. Bu projede Alpay Aşkun ve İlgi Yüce'nin belirli bir sistematik oluşturduğu anlaşılmaktadır. Simetri donuk bir simetri değil, matematiksel organizasyonun sürdürülmesi şeklindedir.

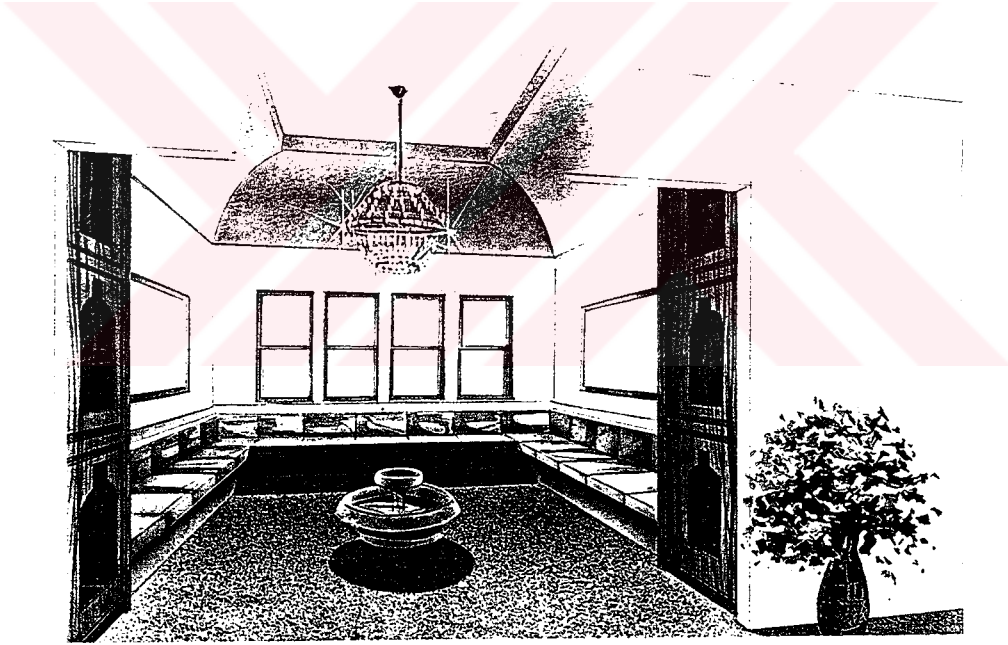
Statik ve Neo-klasik bir cephe ve kütle anlayışı Alpay Aşkun'un kişisel tercihiydi. Girişe göre simetrik iki merdiven, yine projelerinin çoğunda ana ulaşım düzenini oluşturmaktadır. Bütünden ayrıntılara inen bir tutarlılık, ciddiyet ve özen tüm çalışmalarında gözlenmektedir.

Şekil 2.6. Afyon Hükümet Konağı, Alpay AŞKUN, 1980

Afyon Hükümet Konağı projesi kütlesinde, aynı zamanda Afyon Kalesine atıfta bulunduğundan proje raporunda bahsedilmesi, o dönem için önemli bir durumdu. O dönemde “sembolizm” türü atıflardan bahsetmek cesaret edilecek birşey değildi.

Alpay Aşkun devletin mimarlık anlayışı ve getirdiği koşullara rağmen ulaştığı belli bir tasarım zenginliğini çalışmalarına yansıttı. Bu başarısı karşısında, geliştirdiği ilişkiler çerçevesinde, devletin dikkatini çekti ve prestij işleri olan yabancı ülkelerdeki büyükelçilik binalarının tasarlanması işleri ona verildi. Brezilya ve Bağdat Büyükelçilik Binaları bu önemli projelerdendir. Ayrıca Bayındırlık Bakanlığı dışındaki kurumların da önemli yapılarının tasarlama işlerini ona verdiği görülür. SSK Antalya Bölge Müdürlüğü Binası bu uygulamalardan birisidir. (bkz. EK 1)

Şekil 2.7. Bağdat Büyükelçilik Binası Kabul Salonu

Bağdat Büyükelçilik binası, Alpay Aşkun’un ulaştığı son noktayı vurgulayan bir projedir. Gelenekteki formlara atıf belli bir yorumla yapılarak mimar tarafından yeniden yaratıldı. Türk evi, konak motivasyonu projelerinin genelinde hissedilir. Selçuk mimarisine dönüş vardır. Gelenegi yorumlamak, Selçuklu mimarisine atıfta bulunmak onun yapısında olan

bir duyguydu. Çalışmaların tümünde aynı üslup görülür. Türk sivil mimarisi, doğu etkileri, Selçuklu geleneği, rasyonalist çizgi,...

Alpay Aşkun ve İlgi Aşkun Bayındırlık Bakanlığı, dolayısıyla devletin mimarlara yüklediği sınırlamalar, ağır programlar, belirli kalıplar içerisinde, kendi eğilimleri, günün mimari gereksinimleri, teknolojik ve ekonomik koşulları birleştirerek, kendi mimari tarzlarını da ortaya koyan mimari bir anlayış geliştirdiler. Bu çok yönlü sınırlandırmaları yumuşatarak, zamanın devlet mimarisine ışık tutmaya çalıştılar, ta ki Alpay Aşkun 5 Mart 1988'de amansız hastalığa yenik düşerek aramızdan ayrılana dek...

3. BÖLÜM

ALPAY AŞKUN'UN MİMARLIĞINA ETKİ EDEN ÇEVRESEL, SANATSAL GELİŞMELER

3.1. DEVLETİN MİMARLIK ANLAYIŞI

Mimarlık entelektinin günümüzde üç biçimde ortaya çıktığından sözedilebilir.

1. Bunlardan birincisi ulaşılan biçimdir ki, topyekün tasarım sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

2. İkincisi düşüncelerin anlatım ve aktarma biçimidir ki, ifadeyi oluşturur. İfade, mimari üründen bağımsız bir ontik varlıktır. Zira düşüncenin yapının varoluşundan bağımsız daha özgür bir görünüşüdür.

3. Üçüncüsü de mimari ürünün kendisidir ki o da, bağımsız bir ifadedir. Mimari ürün gerçekleştirmekteki beceri (işçilik) unsurundan doğrudan doğruya etkilenir. Malzemenin tümüyle bağımsız olmasa da, esas belirleyici, gerçekleştirme becerisidir.

Aşkun'un mimarisi yukarıda belirtilen unsurlar dikkate alınarak incelenmelidir. Zira onun mimarlık deneyimini geliştirdiği zemin, son derece kaygan ve gerçekte tüm olarak bir mesleki yatırım yapılmasının dahi sorgulanması gereken bir zemindir. Aşkun'un kendisinin öğretim üyesi olmasını verdiği bir iş ortamı kısıtlılığı, sınırlılığı içine soktuğundan veya kendisinin öyle hissettiğinden sözedilebilir. Dolayısıyla yarışma düzeni çerçevesinde gelişen bir iş ortamı sözkonusudur. Bu Aşkun'da tasarımsal ilgisi çerçevesinde '*yarışmalar*' olarak gelişir. Bu sürecin doğal sonucu da devlete iş yapan, onun kurallarını benimsemese de kabul eden, pratik sonuçları itibarıyla o kuralları hayata geçiren, mimar olarak devlete varoluşunu sürdüren anlamında '*devlet mimarı*' olmaktır. Ya da devlet mimarı olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıdaki irdelemeler açısından Aşkun'un mimarisine bakıldığında, binalarının gerçekleştireme düzeyinin kendi becerisine değil devletin belirlediği yapı üretim koşullarının sonucu

olduğu hatırlanmalıdır. Hatta daha önce de belirtildiği gibi devlet, mimarın etkinliğini ortadan ikiye bölerek mesleki kontrolluğu müellif hakları cümlesinden dayatmacı kontratları ile uzaklaştırmış, sonra olanak biçiminde kendisi ile uyumlu mimarlara bir ödül olarak sunar olmuştur.

Dolayısıyla Aşkun'un yapıtlarını gerçekleştirmiş haliyle eleştirmek, ona haksızlık olur. Geriye kalan form ve ona yolaçan kuvvetler ile kağıt üzerindeki iletim ifadelerinde ele geçen düşünce izleridir.

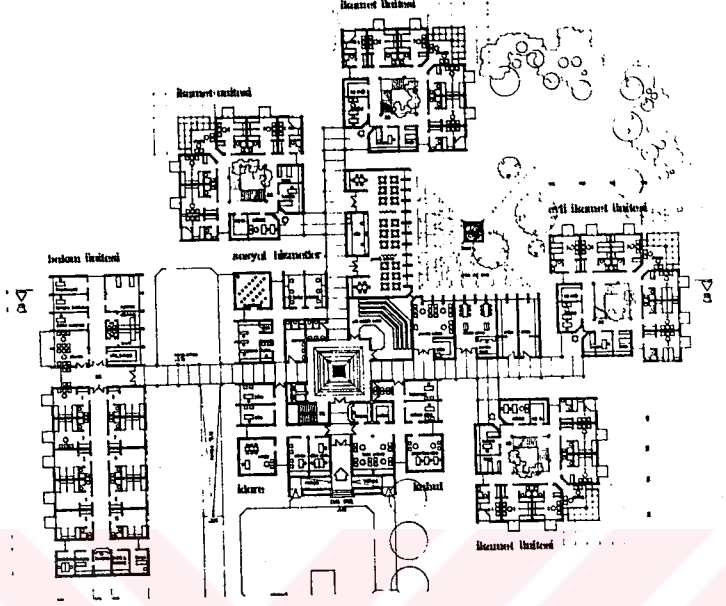
3.1.1. YARIŞMALAR

Türkiye'de 1950 sonrası dönemde, devletin mimariye etkisi oldukça büyüktür. Özellikle Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın açmış olduğu proje yarışmaları bir süre mimariye yön verdi. Bakanlık kamu yatırımlarının çoğunu organize eden ve mimarlıkla ilgili yasa ve yönetmelikleri koyan kurumdur. Batıda artan teknolojinin, Türkiye'de kontrollü bir şekilde kullanılması ve üretim koşullarını zorlamama açısından bir dizi şartname ve yönetmeliklerle mimarların yaratıcılıkları kısıtlandı.

Ekte* (ek 2) verilen Samsun Hükümet Konağı Yarışma Şartnamesi incelendiğinde anlaşılacağı üzere, başta çatı olmak üzere döşeme, kapı, pencere, duvar, vb. her kalemde sınırlamalar getirildi. Bu sınırlamalara uygun çözümler yaratabilmek beraberinde yeni tasarım anlayışlarına olanak sağladı.

Özellikle çatıda getirilen sınırlandırmalar, eğimli çatı kırımlarının yönlendirdiği plan anlayışlarını geliştirdi. Aşkun'un tasarım anlayışını tamamı ile etkileyen bu unsur hemen hemen tüm projelerine yansdı. Örneğin, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği çatı çözümünün meydana getirdiği masif bir programdır. (Şekil 3.1.)

Hızla artan yapı ihtiyaçlarına cevap verebilmek için Bakanlık'ça tip projeler hazırlatılarak ve iklim özellikleri kısmen gözönünde tutularak hızla ülke genelinde uygulandı.

Şekil 3.3. Marmara ve Karadeniz Bölgesi Değişken Tip Yaşlılar Huzur Evi, A-İ. Aşkun, 1984

1977 tarihli iki anlayış ta Aşkun'un mimarisiyle örtüşen bir mimari yarışma çıkardı. Büyüyeabilen tip hastane:

1. İlki Aşkun'un hastane ilgisi.
2. İkincisi ise eklemcilik anlayışına yatkın düşen bir tasarım esprisinin olması.

Yarışmanın konusu üniteleri 375 yatağa kadar büyüyeabilen ve ayrıca polikliniğinin de büyüme imkanı olan hastane anlayışının açılımlarıyla tasarlanması idi. Aşkun bu yarışmada mimarlığa bakışındaki disiplinli, kanonik, parçalı anlayışını ve matematiksel zekasını ortaya koyması ile bir farklılık ortaya koymuştur. Genel şematik yapının dışında mimarinin dışında mimarinin ve mekan anlayışının Bayındırlık Bakanlığı çerçevesinde biçimlendiğini söylemek yanlış olmaz.

Aşkun hastane konusunda oldukça başarılıydı. Sistemetik tavrı hastanelerde ona olumlu puan kazandırıyordu. Belirli bir sisteme oturan hastanenin büyüebilmesi de olumluydu.

3.1.2. OTORİTARİZMİN BİÇİME YANSIMASI

Kare form, çeşitlemeleri ve beraberinde gelişen merkezi plan formunun etkisiyle biçimini oluşturan Aşkun, doğu kültürün etkilerini tasarımlarına yansıttı. Bu bakışla, modern mimari eğitimi ve etkisinden yola çıkan tasarımcının kendi aslına dönüş arzusu yolunda önemli işaretlerdir. Bu değişim Aşkun'un zamansız ölümüyle tamamlanamadan kesildi. Dolayısıyla daha sonraki çizgisinde neler yapabileceği konusunda spekülasyonlar ve çıkarımlar yapmamıza olanak verecektir. Tipik bir ara dönem mimarı olan Aşkun'un gelişen mimari anlayışlarla bir yandan motive olarak bu dönüşümü pekiştirebileceği tahmin edilebilir. Bu konuda, aynı kurumda (Yıldız Üniversitesi) çalıştığı -ve iyi dostu olan- Harun Özer'in Audiana Tatil Köyü uygulaması, post modern trendin Türkiye'de özgün bir biçimsel yoruma kavuşturulması çabalarına ilişkin önemli bir denemidir.

Diğer taraftan moderne karşı kışkırtıcı biçimde referansları, form anlayışı, renkleri ile gelen post modern zevkin özellikle o dönemde Türkiye'deki mimarlar tarafından ani bir değişimle benimsenmesi zordu. Bütün eğitimi ve yetişme sistemi Bauhaus ilkeleri ve katı modernist anlayışta gerçekleşmiş olan mimarlar için post modern, en azından 'hafiflik'ti. Bir 'alçalma', 'kurama ihanet', 'varoluşun reddedilmesi' psikolojisi ile karşılanması kaçınılmaz bir vaka idi. Tasarımların, modernist çerçevede dahi seçkince önerilere kapalı bir müşteri grubuna kabul ettirilmesi endişesi mimarlar için ayrı bir sorun olarak duruyordu. Özellikle Aşkun vakası ve benzerlerinde bu müşterinin 'devlet' olduğu gözönüne alınırsa, işin ciddiyeti daha da bir ortaya çıkar. Rengarenk bir Anayasa Mahkemesi veya Adalet Bakanlığı, herne kadar kağıt üstünde veya düşünsel olarak özlenen bir durum ise de, gerçekleştirilmesinin olanaksızlığı -hâlâ- orta yerde durmaktadır.

Dolayısıyla Aşkun'un modernist ciddiyet içinde kalmak koşuluyla post modernin olsa olsa tarihsel referansçılığına belli yaklaşımlarda bulunması ve 'alçalmadan', 'hafifliğe kaçmadan' belli dozda post modernlik edilmesi Türkiye'deki halen geçerli mimarlık anlayışının başlangıcı ve uzantısı olarak görülebilir. Tarihsel referansçılığın Türkiye'deki devlet yapısına egemen düşüncenin aslında yukarıda anlattığımız gibi resmiliğin karşısında

duran vernaküler niteliği çok kolayca kabul eder görünmesi yine tarihsel devlet ve kul yapısı çerçevesindeki hakimiyet anlayışına koşut (paralel) düşmesindendir. 1970'lerden itibaren egemen olan bu düşünsel terminoloji ve yaklaşım olarak Türk-İslam sentezi anabashğı altında anılagelmektedir. Devlet yapısının, örgütlenmesi, biçimlenmesi ve kendisine hizmet edenlerle ilişkileri iki tür mimarlık anlayışını geliştirdiğinden sözedilebilir.

Bunlardan birincisi; yukarıda belirtilen hakimiyet vurgulu, tarihsel referanslara ölçülü biçimde cevap veren bir anıtsal mimari, ikincisi ise; şematik yani şemaya indirgenmiş prototip ve ucuz mimaridir.

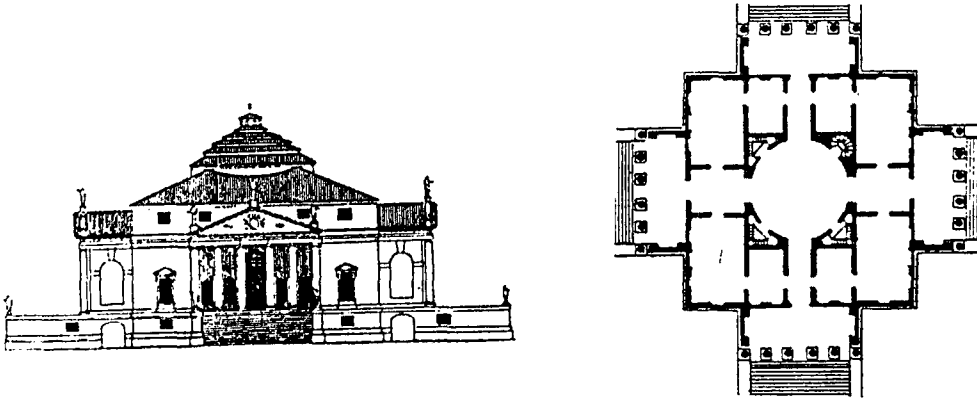
Şekil 3.4. Hava Kuvvetleri Karargah Binası, A.-İ. Aşkun, 1975

Bu anlayış çerçevesinde Aşkun'un yaptığı projelerden birisi de Hava Kuvvetleri Karargah binasıdır. Ankara'da meclis önünde Atatürk Bulvarı'na saplanan Eskişehir yolunda yer alan önemli devlet yapılarından biridir. Bina dolayısıyla önemli bir devlet aksı üzerindedir. (Diğerlerinden birkaçı TBMM, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, İçişleri Bakanlığı, TEK, Karayolları Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü, Halk Bankası, Milli Kütüphane, Kara Harp Okulu, vs.) Ortak özellikleri devletin gücünü ve otoritesini vurgulayacak bir gösterişte olmalarıdır. Bu kavramın ilk örneklerini Antik Roma'dan müdevver İtalya'da, Almanya'da ve doğu bloku ülkelerinin devlet yapılarında görülebilir. Devletin önemli

yapılarını tasarlamak durumunda olan mimarlardan genel olarak beklenen budur. Hatırlamak gerekirse TBMM'nin girişinde bulunan ve binanın iki, üç kat boyunca uzanan giriş kolonadına yansımasını bulan bir palladio hatırlatması olan neo-klasik düzen anlayışıdır. Hava Kuvvetleri Karargah binası Aşkun'un yukarıda sözü edilen anlayışa yakınlaşma çabası olarak görülmelidir. Söz konusu binaların aşırı yüklü mimari programları da - *devlet içinde gelişen bir moda olarak*- yukarıdaki yaklaşımı hareketlendirmiştir. 1975'lerden itibaren genel olarak Japon etkili süper yapı (ağır programlı yapılar) yapılması gündeme gelmiştir. O dönemin Avrupa merkezli devlet yapılarında da bu tutum açıkça görülür.

Şekil 3.5. Ankara, Büyük Millet Meclisi, Clemens Holzmeister
(Sözen, M. "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı" 1984 s.233)

Şekil 3.6. PALLADIO: Vila Rotonda, Vicenza, 1553 (Özer, B. "Yorumlar" 1986 s.219)

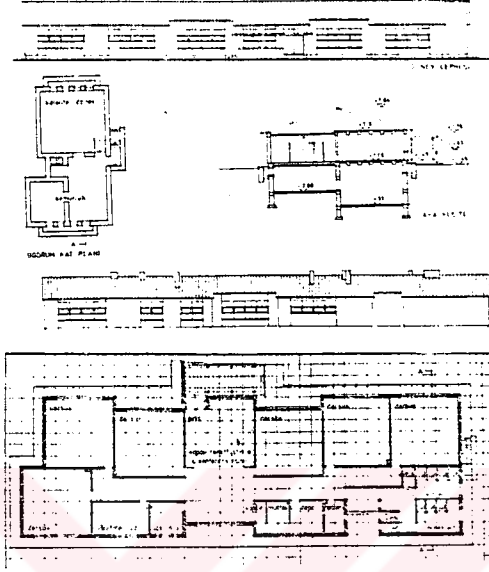

Şekil 3.7. Ankara, Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü, giriş bölümü
(Sözen, M. "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı" 1984 s.220)

3.8. Ankara, Türkiye Emlak Kredi Bankası , Clemens Holzmeister, 1933-34
(Sözen, M. "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı" 1984 s.195)

Ucuz anlayışın en tipik örneklerinden biri Milli Eğitim Bakanlığı için Bayındırlık Bakanlığı tarafından geliştirilmiş tip orta öğretim ve ilköğretim binalarıdır. Bu binaların bir oyun çocuğunun bina biçimlerine olan şematik benzerliği dikkati çeker.

Şekil 3.9. 1962 Tipi 5 derslikli şehir kasaba ilkokulu projesi.
(Arkitekt sayı 372 1978/4 s.123)

Bu iki anlayışın birbirine olan uzaklığı, hayret vericidir. Devlete hizmet veren mimar olarak bu ön kabüllere uygun davranılması devlet tarafından beklenir.

3.1.3. YAPI TEKNOLOJİSİNE BAKIŞ AÇISI

Bayındırlık Bakanlığı'nın yarışma şartnameleriyle mimarlara getirdiği sınırlamalar, ağır şartlara, müteahhitlere yapım teknolojisindeki kolaylık olarak yansiyordu. Mimarları bu şartlar altında çözüm yollarına iten zorunlulukların ana hatları şöyle ele alınabilir.

1. Mimarları tasarım açısından kısıtlayan en ağır şart; çatılar en az %25 eğimli kiremit, özellikli yapılarda ise %7-8 min. eğimli metal örtü olmak durumundadır.
2. Teras çatı yapılamaz.
3. Kapalı yatay dereler oluşturulamaz.
4. Gizli çatılar yapılamaz.
5. Döşeme kaplama malzemesi karo ve dökme mozayiktir.

6. Pencerelede denizlik ve parapetler dökme mozayik olarak detaylandırılır.

Diğer bir sürüsünün yanında bu kurallar devletin mimari anlayışının sanatsal veya plastik kaygıları geri olana ittiği ve kendi yaklaşım anlayışındaki yapı üretim gereçlerine göre bina yaptırma anlayışını öne çıkarttığını belgeler. Türkiye’de devlete iş yapan yüklenicilerin geniş ölçüde etkili olduğu bir üretim modunda müellif olarak mimarın telif haklarının dahi elinden hukuk aracılığıyla alındığı düzende elbette yapı üretimi gelişmesini, en azından bu alanda sürdürmeyecek, aksine mimarı bir ‘engelleyici’ olarak görecekti. Çözüm olarak devlet yüklenicileri biçimlendirmek yerine, mimarları ‘terbiye’ etmeyi yeğledi. Bunu yaparken, mimarın yaratıcılığını hedef olarak seçti. Mimarın yaratma çabalarının her zaman başarılı sonuçlara ulaştığı tartışılır olmakla birlikte çoğunlukla diğer ihtisas dallarının mekanik çözümleyici nitelikleriyle zıt düştüğü ve gerek tasarım, gerek projelendirme süreçlerinde takım çalışmasını aksattığı genel bir olumsuz tema, eleştiri noktası olarak daima elde tutulagelmıştır.

Bu durumda mimar belli sonuçların elde edilmesinde gerek zamanlama, gerekse çözüm ve tasarım açısından zayıflıklar gösterebiliyor, bu süreçlerden yara almadan geçemiyor ise, topun ağzına koyulmasının şartları gerçekleşmiş olur.

Bu aynen olmuştur. Üretim süreçlerinde gereçlerin işçilik, denetim eksikliği, mevzuat boşlukları ve diğer bir dizi yanlışlar mimarlara ve mimariye fatura edilmiş, yarışmalardaki ‘güzel sanatları teşvik’ ögesi ‘çatı çözme becerisi’ oyunlarına dönüştürülmüştür.

Diğer taraftan giderek toplum hayatında daha fazla ağırlığını hissettiren devlet yapılanmasının ve kalabalıklaşan kadroların getirdiği irileşme ile bina programlarının büyüdükları ve süper bünyeler haline dönüştüğü 1970-85 yılları aralığında çok belirgin olarak görülmektedir. Bu dönemde çıkartılmış bazı yarışma bina alanlarına kısaca bir göz atmak yeter.

1. Ankara Adliye Sarayı-1973 105 bin m2
2. Maliye ve Gümrük Bakanlığı Sitesi-1973 60 bin m2

3. TEK Genel Müdürlük Tesisleri-1976 82 bin m2

Bu oluşumun yukarıda belirtildiği gibi birbirini çelen ayrı tasarım momentlerinin optimizasyonu yarışmaların mimarlar üzerinde nedenlerinin ve varlığının sorgulanmasına yol açacak gerilimler oluşturduğuna dikkat çekmek gerekir.

Bu sorgulama yalnız mimar tarafından değil, tam zıt yönde devlet katları tarafından yapıldığı için yarışmalar bir dönem kaldırıldı. Halen de sistematik olarak yapılmıyor.

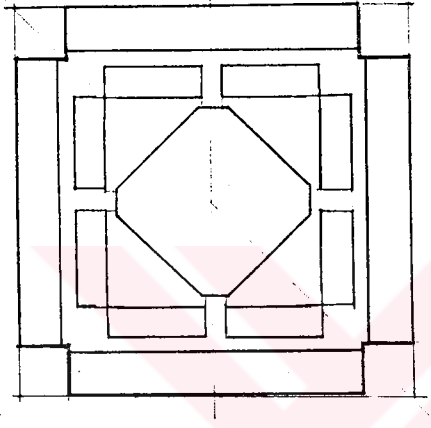
Yarışmalarda mimarlara yapılan ödemeler herkese fazla geliyor, göze batıyordu. Oysaki gelişmiş ülkelerde müşavir müellifler, işveren ve malsahibinin haklarını sonuna kadar koruyan, yüklenici firmaların çok çekindikleri bünyeler olarak teknolojinin ve etik düzenin ana motivi olma niteliğini korumaktadırlar.

Yukarıda anılan ortamda mimarlar ne yapacaklardı? Ya bu üretim düzenine karşı çıkıp uzlaşmaz bir zıtlık peşine düşecekler ya da kendi çabalarıyla bu olumsuz koşulları sanatsal bir veri olarak yeniden yorumlama efendiliğini sürdüreceklerdi. İşte Alpay Aşkun bu 'efendi'lerden biridir. Orta yere getirilen sorunlara bir sanatçı hesaplaşmasıyla yaklaşan, giderek olumsuzlukları olumluya çevirmeye çalışan, bir yerde de başaran kişilerin başında geliyordu. Mimarisinin getirdiği geometrik çözümlerin yukarıda belirtilen koşullarla baştan başa mücadeleyi ifade ettiğini; kimi zaman yenik düştüğünü, kimi zaman da konunun bağlamında büyük zaferlere imza attığını rahatlıkla ifade edebiliriz.

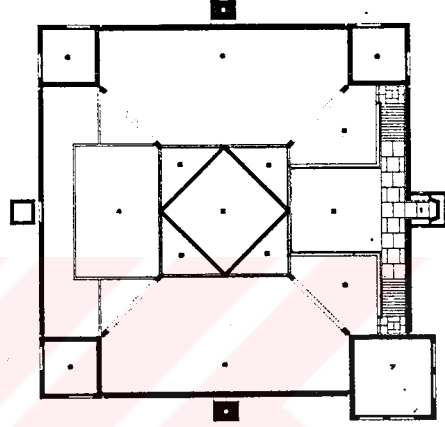
Dolayısıyla bir merkezi karesel planın içinin ona katkıda bulunacak başka kitlelerle doldurulması zorunluluğunun, Aşkun'un önemlice tasar çözümlemesi deneme ve araştırmalarına konu olduğunu ifade etmek gerekir.

Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Samsun Hükümet Konağı, Aydın Hükümet Konağı form ve mekan araştırmaları bu açıdan değerlendirilmelidir. Söz konusu yaklaşımın doruk noktası ise Kahn'ın Philip Exeter Kütüphanesi- Yemek Salonu çözümünde olduğu gibi

Kocaeli Hükümet Konağı çözümündedir. Meclis ve altındaki garaj çözümünün çevreden gizlenerek bina merkezine alınması, meclisin kare planın dört noktasına da ulaşılabilir olması, yükseklik ve simetrik yapı kısıtlaması altındaki yarışmanın kağıt üzerinde son derece olgun bir çözüm getirilmesiyle sonuçlanmıştır.

Şekil 3.10.a. Kocaeli Hükümet Konağı

Şekil 3.10.b. Philip Exeter Kütüphanesi
Yemek Salonu (Giurgola, R. et al. "Louis
I. Kahn 1975 s.93)

4. BÖLÜM

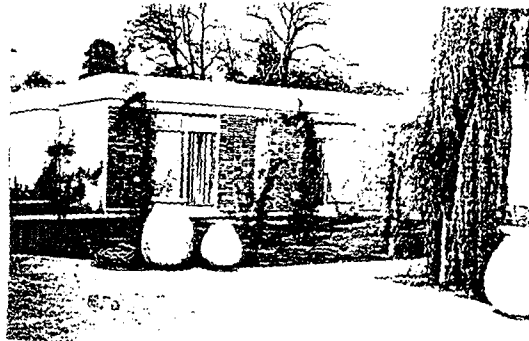
SANAT VE MİMARLIK ANLAYIŞI

Genel bir bakışla Alpay Aşkun'un 1965-66 yılları arasında ilk mimari ürünlerini verdiği görülür. İlk yıllardan itibaren bazı kamu kuruluşlarının açtığı yarışmalara katıldı. 1965-66 yılları arasında İstanbul Belediyesi Nazım Plan bürosunda çalışmasının etkisini, Türkiye Emlak Kredi Bankası'nın açtığı Vatan Caddesi Mevzi İmar Planı yarışmasında görülür.

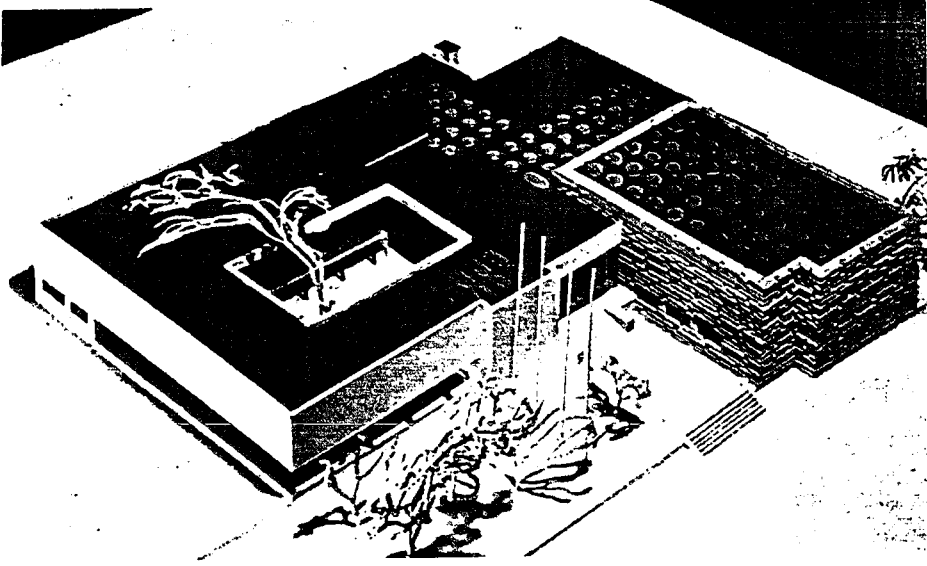

Şekil 4.1. Vatan Caddesi Mevzi İmar Planı, A. Aşkun, 1966

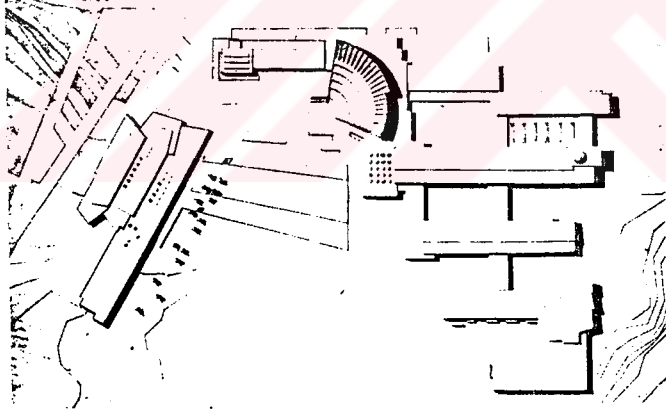
Aşkun'un telif kariyerinin başı olan 1966-71 yılları arasında çağdaşı olan diğer mimarlar gibi uluslararası biçimde ürünler verdiği görülmektedir. Bunlar arasında KTÜ Makina ve Elektrik Fakülteleri (1967), Artvin Hükümet Konağı (1968), Sayıştay Ek Tesisleri (1968), Motel Yeşilköy (1969), Bakırköy Ruh Sağlığı Sitesi (1970) görülebilir. Özellikle Yeşilköy Moteli bu başlangıca tipik örnek teşkil eder.

Şekil 4.2. Yeşilköy Moteli, A. Aşkun, 1969

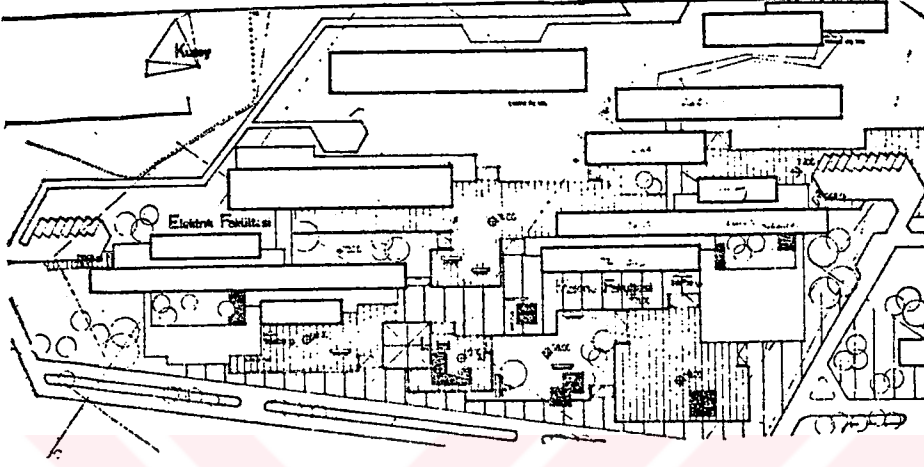
Şekil 4.3. Tallinn Art Museum, Alvar Aalto (Schildt, G. "Alvar Aalto" 1994)

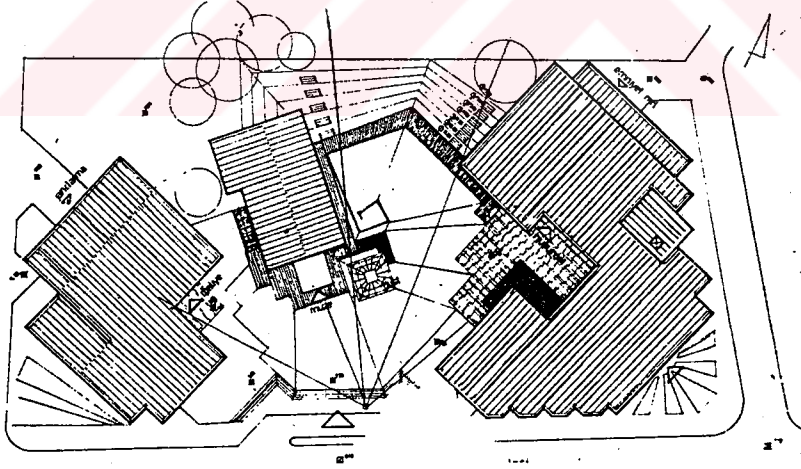
Şekil 4.4. Onitemi Teknoloji Enstitüsü, Alvar Aalto, 1949 (St. Martins Press, "Alvar Aalto" s.87)

Bir dönem yönetim ve sağlık yapılarının yanısıra yüksek öğretim yapılarının yapımına öncelik verildi. Üniversiteler tek tek veya toptan kampüs planlamasıyla birlikte mimarların önemli çalışmalarından oldu. Karadeniz Teknik Üniversitesi kampüs arazisi denize doğru oldukça eğimli olduğundan ve fakülte programları yüklü olduğundan Alpay Aşkun ve Ercüment Bigat'ın tercihi eğime uygun denize açılımlı lineer binalar geliştirmek

biçiminde idi. (bkz. şekil 4.5.) Bu çalışmalar ele alış ve işleniş açısından işlevci bir yaklaşımın ürünleridir.

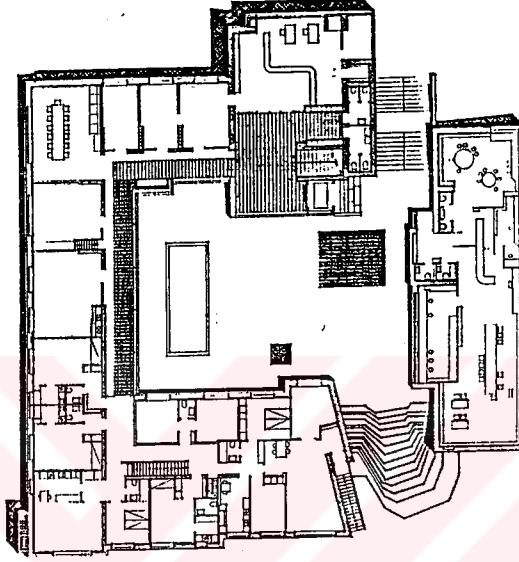
Şekil 4.5. Karadeniz Teknik Üniversitesi Makina ve Elektrik Fakülteleri, 1967, A. Aşkun

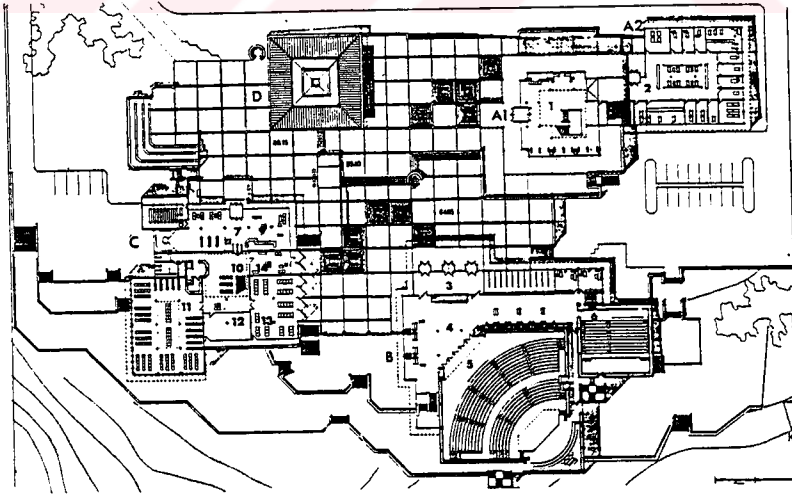
Şekil 4.6. Artvin Hükümet Konağı, 1968, A. Aşkun

Artvin Hükümet Konağı avlu etrafında biçimlenmiş bir projedir. Tek yönlü çatı eğimi görülür. Artvin'in geleneksel kiremit çatılarından oluşan silüetiyle ilişkiler kuran bir tavrı vardır. 1978'lerden sonra bir dizi hükümet konağı projelerinde uyguladığı fikirlerin

ipuçları görülür. Hükümet binalarının halkla ilişkili olduğundan yola çıkarak, halkla ilişkili holler yer alır. Aşkun, çepeçevre büroların ortasında mekansal açıdan geliştirilmiş galerili bekleme hollerini bundan sonra geliştirerek kullanır. (33) Bu dönemlerde yapılan projelerde benzer veya paralel fikirlerin uygulandığı görülür. (bkz. şekil 4.7.-4.8.)

Şekil 4.7. Saynatsalo Town Hall, Alvar Aalto (Schildt, G. "Alvar Aalto", 1994)

Şekil 4.8. KTÜ Akademik Merkezi, Doğan Tekeli- Sami Sisa
("Doğan Tekeli-Sami Sisa" 1954-1974 s.58)

Aşkun daha sonraları kendi biçimini yakalamaya çalıştığı 1970’li yıllarda, devletin mimariye getirdiğı çok yönlü sınırlandırmalar etkisinde kalsa da tasarım anlayışını geliştirmeye devam etti. Bu yöndeki çabaları genelde devletin mimarlık anlayışı ve getirdiğı koşullara rağmen belli bir tasarım zenginliğı aradığı, adeta o koşullarla bir sessiz hesaplaşmaya girdiğı ürünlerinde giderek belirgin hale gelir.

Şekil 4.9. Afyon Hükümet Konağı, uygulama 1983

Belirli konularda yoğunluk kazanan bu hesaplaşma onu özellikle idari binalar konusunda söz sahibi, örnek alınan bir mimar yaptı. Bunu başardığı oranda, geliştirdiğı ilişkiler çerçevesinde, devletin dikkatini çeker ve prestij işleri olan yabancı ülkelerdeki büyükelçilik binalarının tasarım işleri tevdi edilir.

Şekil 4.10. Brezilya Büyükelçiliğı, A. Aşkun- İ. Yüce, uygulama 1984-85

Aşkun'u Aşkun yapan ve mimarlığına eğilme ihtiyacını hissettiren yönü de budur. Onu değerli kılan budur...

Yukarıda anılan çerçevede Aşkun'un verimlerinde, sanat ve mimarlık anlayışına ışık tutacak bir genellemeye gidilebilecek tasarım davranışlarına, karakteristiğine rastlamak olasıdır.

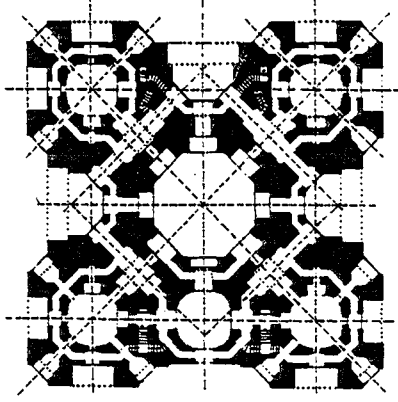
4.1. TARİHSEL REFERANS GELİŞTİRME

Aşkun'un mimarisinde modern- post modern geçiş dönemi özellikleri çerçevesinde tarihsel referanslarla karşılaşılır. Bunlar günün trendini ifade ettiği gibi kendi kişisel yaklaşımlarını da içerir.

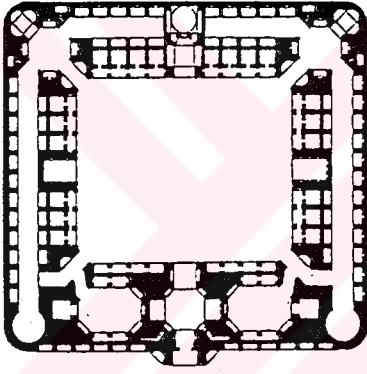
Merih Karaaslan'ın Mimarlık Dergisi'nin 89/1 sayısında Alpay Aşkun için hazırlanan özel dizide geleneksel motiflerin sergilendiği Bağdat Büyükelçilik Binası için yaptığı yorumda şöyle bir bölüm geçer:

"...Alpay Ağabey'in son projelerinden biri olması anlamının ötesinde, ulaştığı son noktayı da içeren, vurgulayan bir proje. Burada biraz Selçuklu mimarisine dönüş var gibidir. Bu gibi meseleler Türkiye'de bizler tarafından pek dert edilmeden, Alpay Ağabey tarafından dert ediliyordu. Sohbetlerde bunu sorduğumda, tartışmalardan edindiğim izlenim hep şu olmuştur; bunun kendiliğinden oluştuğunu ben hep hissettim. Geleneği yorumlamak Selçuklu'ya atıflarda bulunmak, yani üslupsal denemeler yerine, özellikle seçilmiş tavırlar yerine bu onun yapısıydı. Kendiliğinden bunları yapıyordu. Zaten dikkat ederseniz, çalışmalarının tümünde hep aynı kişiyi görmek mümkündür. Aynı üslubu, aynı yaklaşımı, aynı tercihleri görmek mümkün. Türk sivil mimarisi, Selçuk geleneği, rasyonel fonksiyonelist çizgi, ayrıntılara varan titizlik, zannediyorum onun temel özellikleri." * (34)

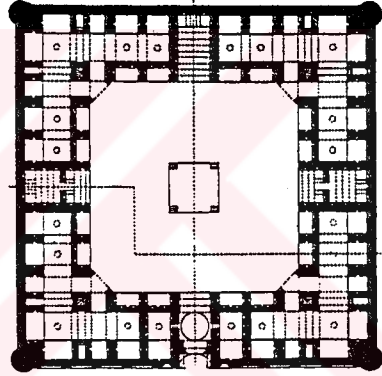
*(34) Merih Karaaslan "Mimarlık" sayı 233, 89/1, s.71

Şekil 4.11. Humayun'un Mezar Anıtı (Delhi/ Kuzey Hindistan) 1564-72
(Akın, G. "Asya Merkezi Plan Geleneği" 1984, s.225)

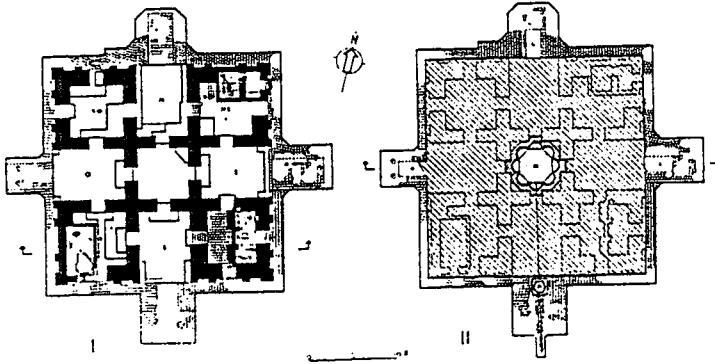

a. Celesiye Kervansarayı

b. Pasangan Kervansarayı

Şekil 4.12. Safevi Kervansarayları (Akın, G. "Asya Merkezi Plan Geleneği" 1984, s.45)

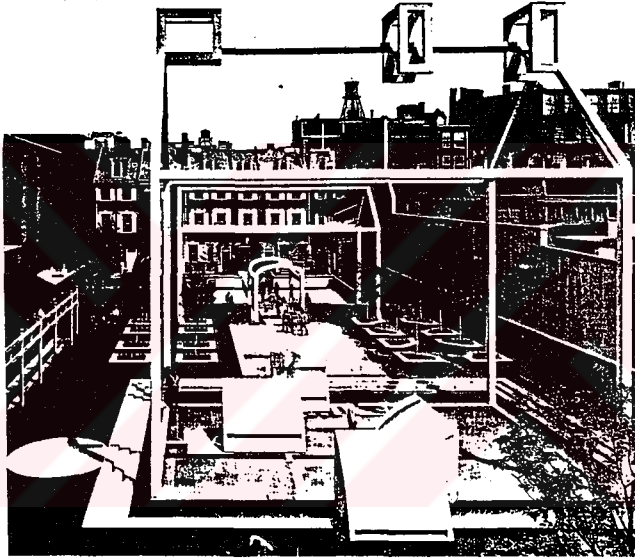

Şekil 4.13. Bahçe Köşkü (Leşkeri Bazar/ Afganistan) I. eski durum II. sonraki durum
(Akın, G. "Asya Merkezi Plan Geleneği" 1984, s.63)

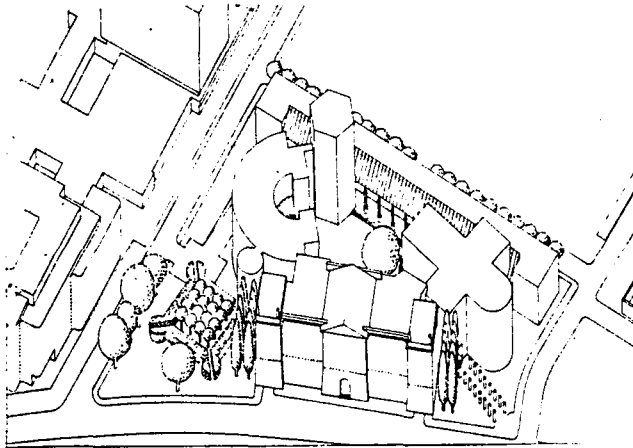
Tarihsel referanslar doğu kültürü temeli üzerine dayalıdır. Selçuk, Osmanlı, hatta daha ötelere, Asya merkezi plan anlayışının kararlı yansımalarını bulmak mümkündür. (bkz. şekil 4.11-4.13)

Bu yansımalar çağımız ustalarının süzgecinden ve yorumundan geçmiş uygulamalardır; onlardan esinlenmeler ve paralellikler taşır. Sedad Hakkı Eldem, Louis Kahn, vb.

Doğu kültürü etkilerini gördüğümüz İspanyol mimar Jose Luis Sert projelerindeki İslami kültür tabanına dayalı tasarım ayrıntıları da bahsedilmeye değer paralel anlayışlar taşır.

Şekil 4.14. Franklin Parkı, Robert Venturi (“Venturi, Rauch & Brown”, 1986 s.77)

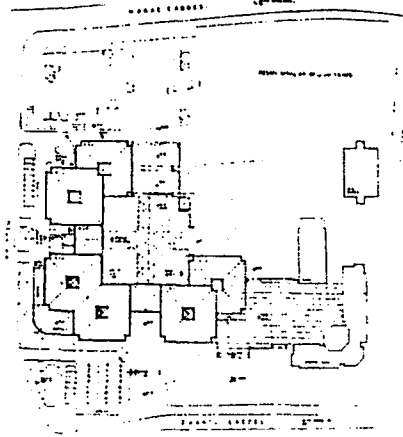
Şekil 4.15. Berlin, Science Center, James Stirling (“J. Stirling Buildings and Projects”, 1987, s.285)

Aşkun'un post modern motifleri bazen cephelerinde, bazen de plan şemalarında referans olarak kullandığı görölür. Post modern tavrın bir uygulaması olarak karşımıza çıkan iç avluda merkezi haç planlı merkez hissinin, döşeme etkisi ile yaratılması yaklaşımı, Aşkun'un diğeri uygulamaları ile birlikte anlam kazanır.(bkz.şekil 4.76) Söz konusu yaklaşım Venturi'nin Franklin evi tasarımında ve başka bir ilginç örneği Stirling'in Berlin'deki Science Center Kompleksi uygulamasında görölür. Venturi'nin Franklin evini çelik profil konstrüksiyonla, Stirling'in binası ise gerçekleştirilmemiş olmasına karşın bahçe düzeninde çalı grubu düzenlenmesi olarak yer alır.

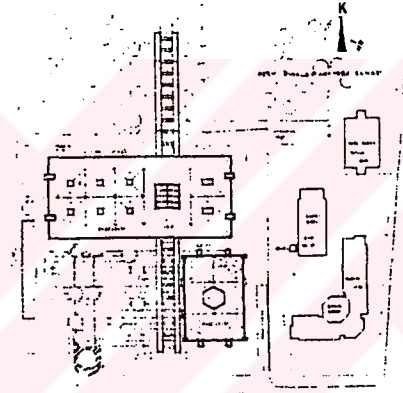
Bu konuya merkezi plan alt başlığında ayrıca değinilecektir.

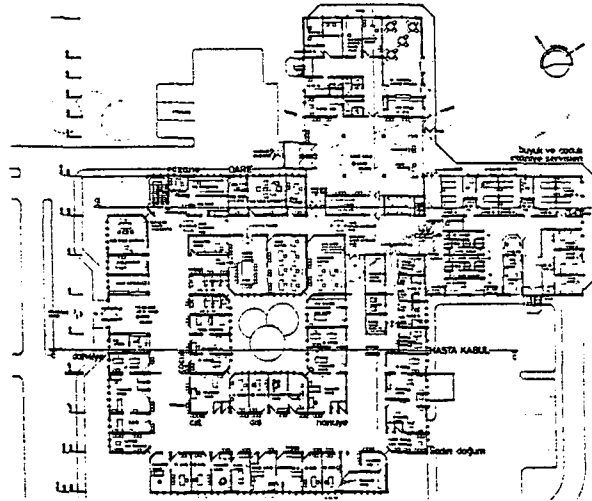
şekil 4.16. Ankara Adliye Sarayı, Umut İnan- Edip Önder Us- Yüksel Erdemir
("Mimarlık" sayı 3, 1974, s.16)

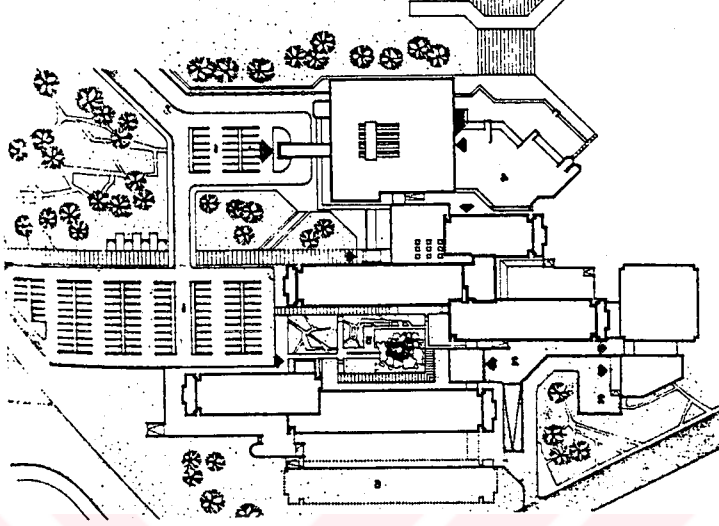
Şekil 4.17. Trabzon Hükümet Konağı, Orhan Genç- İbrahim Saygılı- Ömer Aksoy
(“Mimarlık” sayı 162 80/1 s.45)

Şekil 4.18. Trabzon Hükümet Konağı, Alpay Aşkun- Edip Önder Us- P.İlgi Yüce- Emin Mender
(“Mimarlık” sayı 162 80/1 s.47)

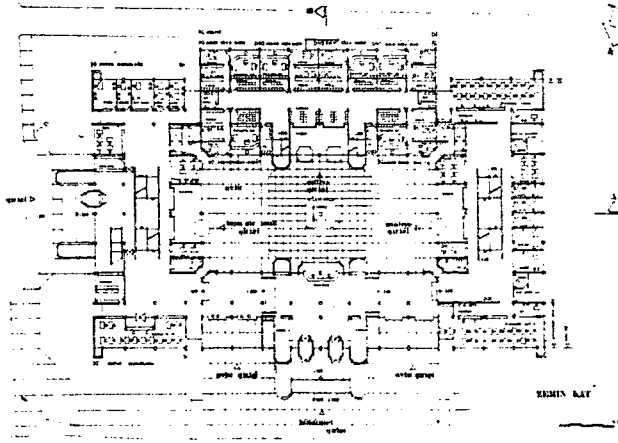

Şekil 4.19. Kütahya Devlet Hastanesi, Tülay-Adnan Taşçıoğlu, Tahsin Karanis
(“Mimarlık” sayı 137 Mart 1975 s.25)

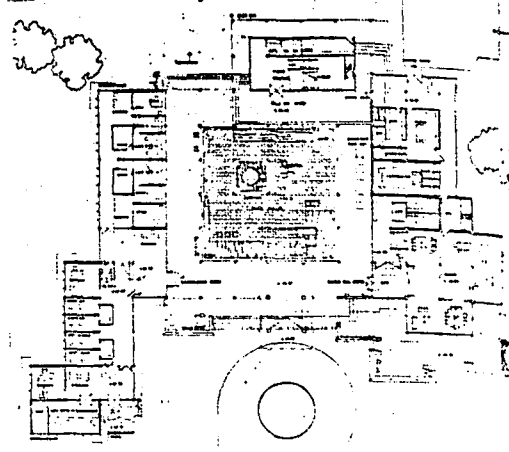

Şekil 4.20. Maliye Bakanlığı, Sezar Aygen- Umut Erkman (" Mimarlık" sayı 138 Nisan 1975 s.17)

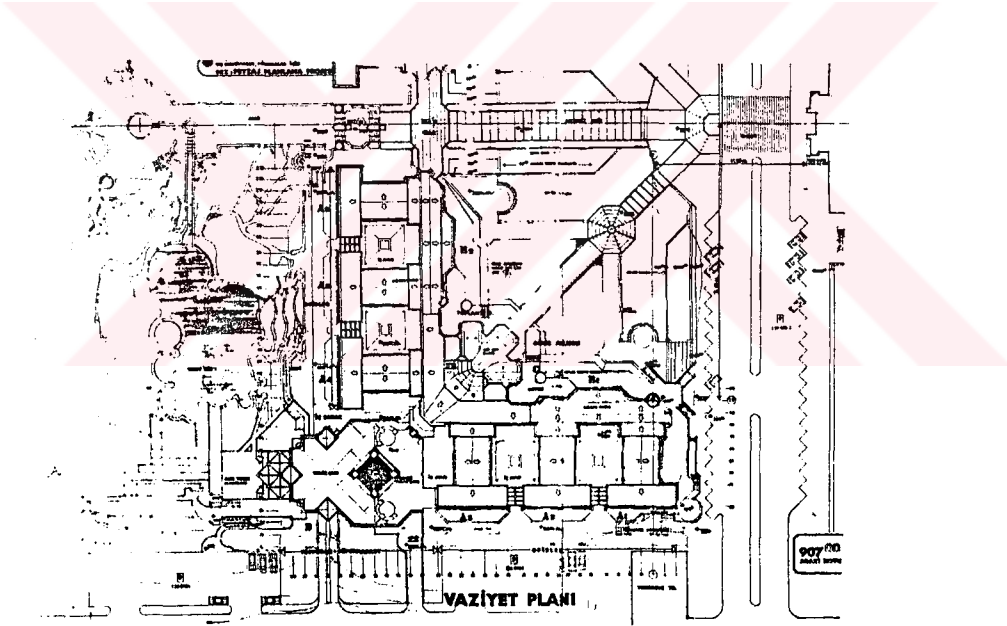
Bunların yanısıra, yarışma düzeni içinde sürekli yer alan (öncekiler ve birlikte oldukları) diğer mimarlarla da etkileşimlerinden sözedilebilir. Bunlar, yarışmaların etkisini incelediğimiz alt bölümde ele alınmıştır. Edip Önder Us, Yüksel Erdemir, Sezar Aygen, Melih Karaaslan, Affan Yatman, Şaziment- Neşet Arolat, Levent Aksüt, Harun Özer, Haldun Sunal, Aşkun'un çağdaşı olan ve belli doğrultularda yönlenmeleri ve çalışma alanlarının benzerlikleri, sınırları açısından etkileşimde olduğu isimlerdendir.

Şekil 4.21. Erzurum Hükümet Konağı, Yıldırım Parlar- Edip Önder Us (" Mimarlık" sayı 162 80/1 s.49)

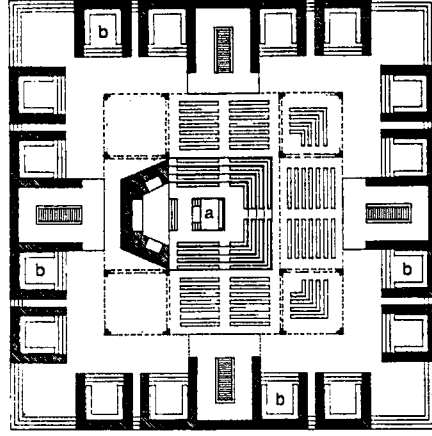

Şekil 4.22. Brasília Büyükelçilik Binası, Şaziment Arolat- Neşet Arolat
("Mimarlık" sayı 44 Haziran 1967 s.16)

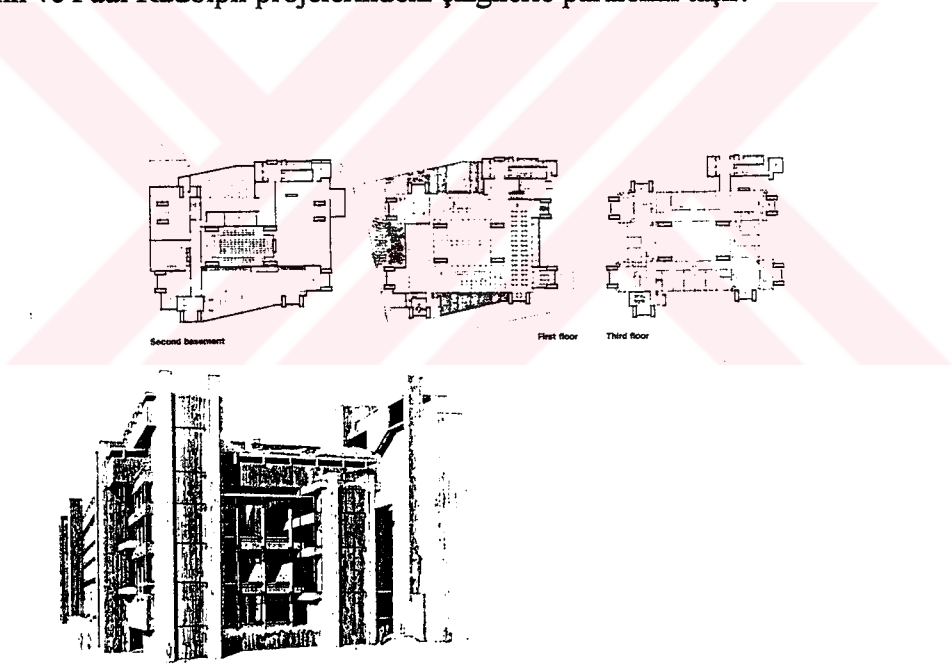
Şekil 4.23. TBMM Halkla İlişkiler Binası, Behruz Çinici ("Yapı" sayı 62 1985/4 s.47)

Merkezi mekan anlayışının dayandığı asya merkezi plan şemalarını kullanan Louis Kahn' ın tasarım kriterleriyle Aşkun'un çizgisi bu yönden paralellikler gösterir. Doğu kültürü temeli üzerine dayalı kare form ve biçimlendirmeleri aynı referanslar doğrultusunda Louis Kahn ve Alpay Aşkun'un biçiminin temelini oluşturur.

Şekil 4.24. Hurva Sinagogu, L. Kahn (Giurgola, R. et al. "Louis I. Kahn", 1975 s.55)

Aşkun'un projelerinin genelinde görülen düşey shaftların ve köşe merdivenlerin kullanımı da Louis Kahn ve Paul Rudolph projelerindeki çizgilerle paralellik taşır.

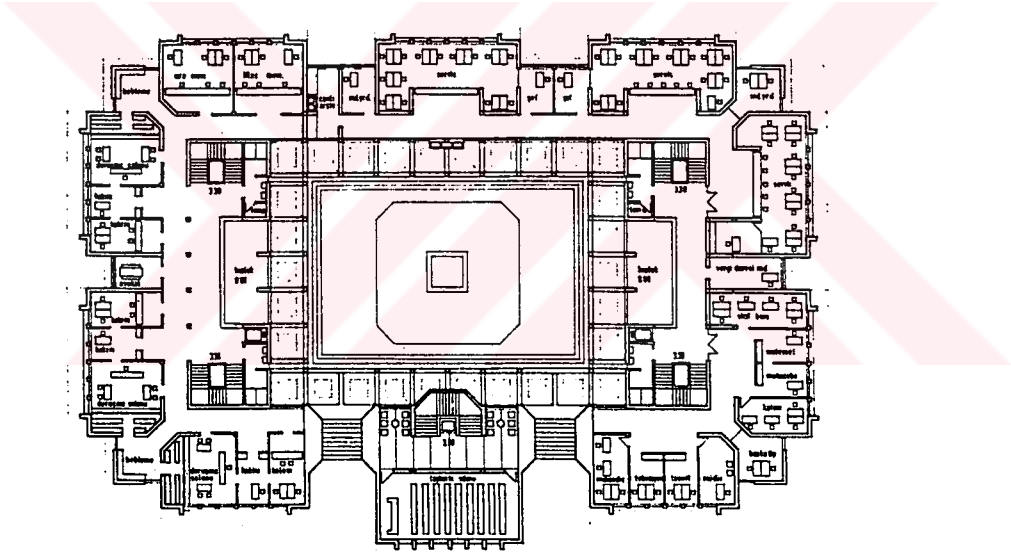

Şekil 4.25. Paul Rudolph, Yale Üniversitesi Sanat ve Mimarlık Okulu, 1960-64
(Tzonis, A. et al. "Architecture in North America" s.82)

Aşkun'un cephelerinde ilk dönemlerinden itibaren görülen düşey çizgiler ve elemanlar, düşey shaftların belirli noktalarda kullanımı, bazen çekirdeğin köşeye alınması ve çoğunlukla shaftların tasarıma yön vermesi çağdaşı olan L. Kahn ve P. Rudolph tasarımlarında görülen etkilerdir.

Aşkun'un tarihsel referanslar içeren projelerinden belirgin özellik taşıyan Anayasa Mahkemesi, İzmir Aliğa Hükümet Konağı, Brezilya Büyükelçilik binaları, Bağdat Büyükelçilik binaları göze çarpar.

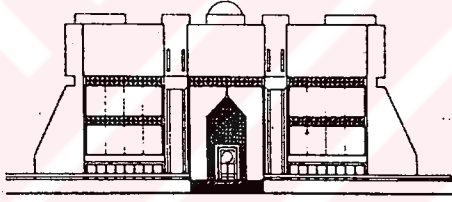
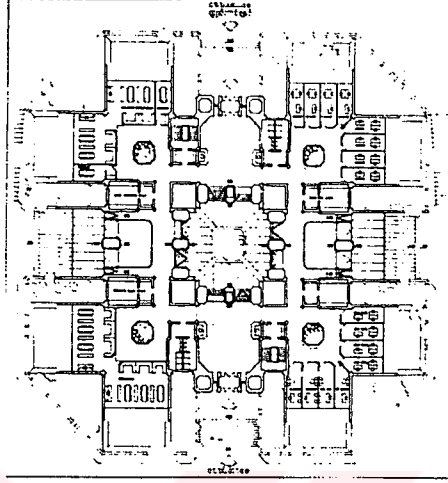
İzmir Aliğa Hükümet Konağı; aks endişesi olan, Osmanlı- Türk mimarisi çatı anlayışını taşıyan bir projedir. Türk mimarlık geleneğine olan atflar oldukça belirgindir. Bir konak motivasyonu kurguyu oluşturur. Yarışma geleneğimiz içinde, bir olguya atfın kabul görmesi ilk defa bu proje yoluyla oldu. Bu hükümet konağı, konak motivasyonundan gelişen bir düzende, yine geleneğimizden gelen revaklı bir avlu etrafında geliştirildi. Bu tutum bir ölçüde iklimin etkisindedir. (35) Bu projedeki temel düşünce Brezilya ve Bağdat Büyükelçilik binalarında sürdürüldü. (bkz. şekil 4.32-4.35)

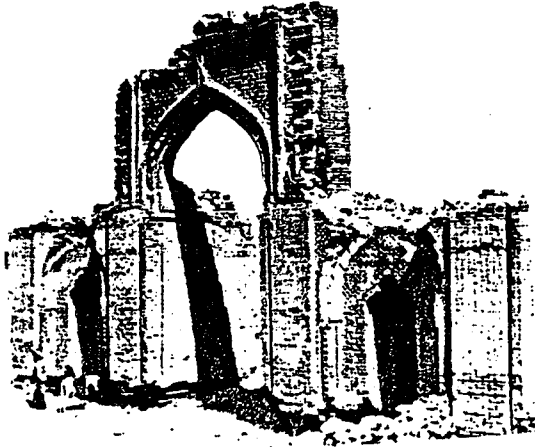
Şekil 4.26. İzmir Aliğa Hükümet Konağı, A. Aşkun, İ. Yüce, 1983

Atatürk Kültür Merkezi yarışma projesi, merkezi plan etkili, çok bakışumlu bir karakter sergiler. Dış etkiler dolu yüzeyler, taç kapı ile Selçuklu etkisi taşır. Kapalı bir medrese ya da kervansaray etkisi taşıyan proje aynı zamanda Aşkun'un en çok sevdiği projelerindendir.

“... Geleneği ve geçmişi aynan tekrar etmek yerine, kendi yorumunu getirebilmesi, yeni bir imgeyi, geleneğe bağlı olarak geliştirebilmesi ancak onun yoğun birikimleri ile açıklanabilir.”* (36)

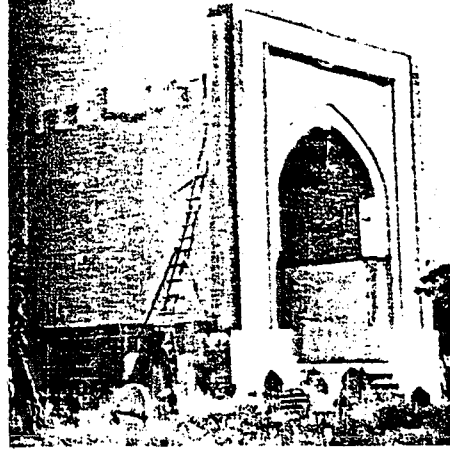

Şekil 4.27. Ankara, Atatürk Kültür Merkezi, A. Aşkun- İ. Yüce, 1982

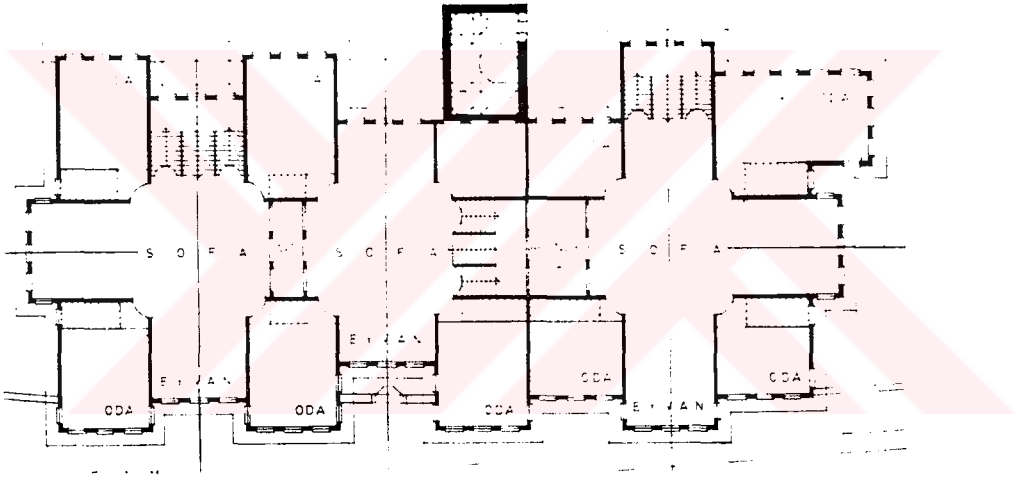

Şekil 4.28. Ribat-ı Şerif giriş cephesi (Aslanapa, O. “Türk Sanatı” s.87)

*(36) Yüksel Erdemir- “Mimarlık” dergisi, sayı 233, 89/1, s.71

Şekil 4.29. Konya, Gömeç Hatun Eyvan Türbesi (Aslanapa, O. “Türk Sanatı” s.169)

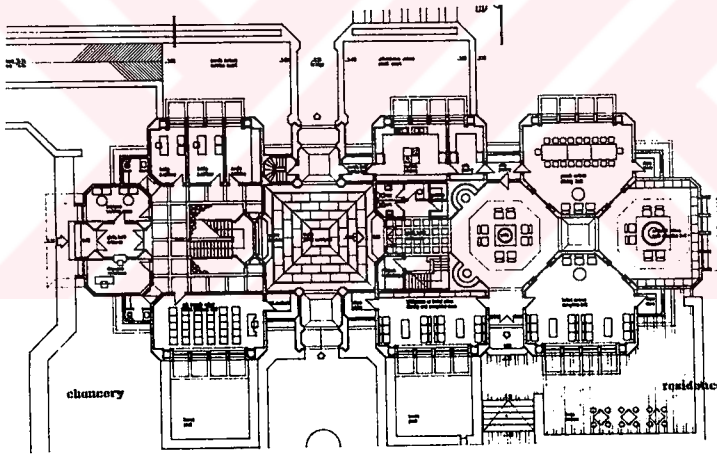

Şekil 4.30. Emirgan Reşit Paşa Yalısı (Eldem, S. H. “İ Boğaziçi Yalıları”)

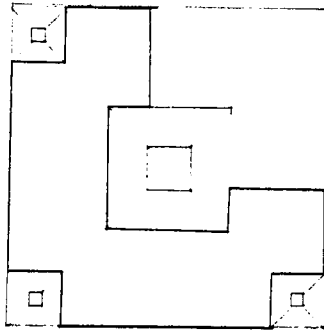
Sedad Hakkı Eldem etkilerinin bulunduğu Brezilya Büyükelçiliği projesinde yerel ve bölgesel motifler bulunmaktadır. Brezilya Büyükelçilik binası dışarıdan olağan bir ev gibi gözükmekte, modernizmin samimiyet ilkeleri aksine bir iç ve dış ilişkisi sergilemekle birlikte, post modern ilkeler görülmektedir. Selçuklu kapı formu bulunur. Tek bir bina etkisi yaratılan binayı oluşturan iki ayrı binanın ortasındaki avludan iki giriş etkisi verilirken, (iki bina oluşturulmasında Bayındırlık Bakanlığı’nın zorlaması görülür) bir giriş avludan ayrıdır. (bkz. şekil 4.32.a) Konukevinde köşegen bağıntılar kullanılarak karenin kertilmesi fikri, bir başkasının kullanmadığı mekansal davranışlardır.

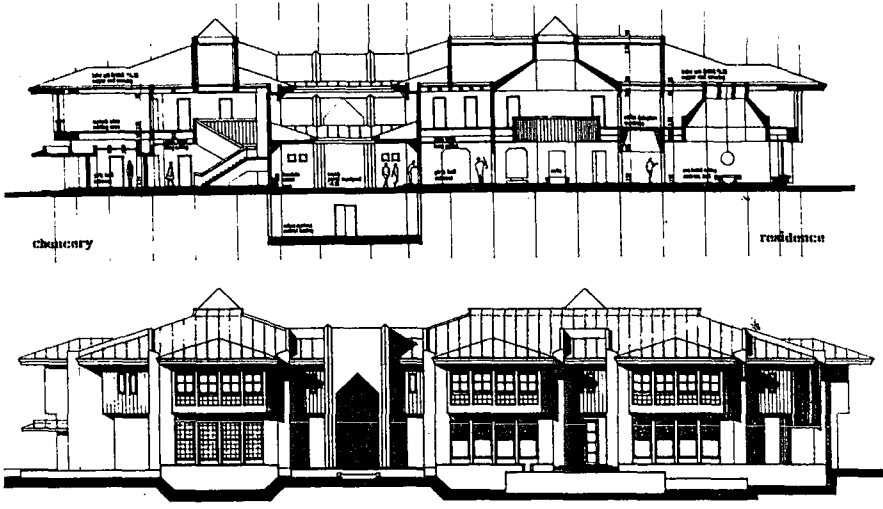
Şekil 4.31. Brezilya Büyükelçiliği maketi, A. Aşkun- İ. Yüce, 1982

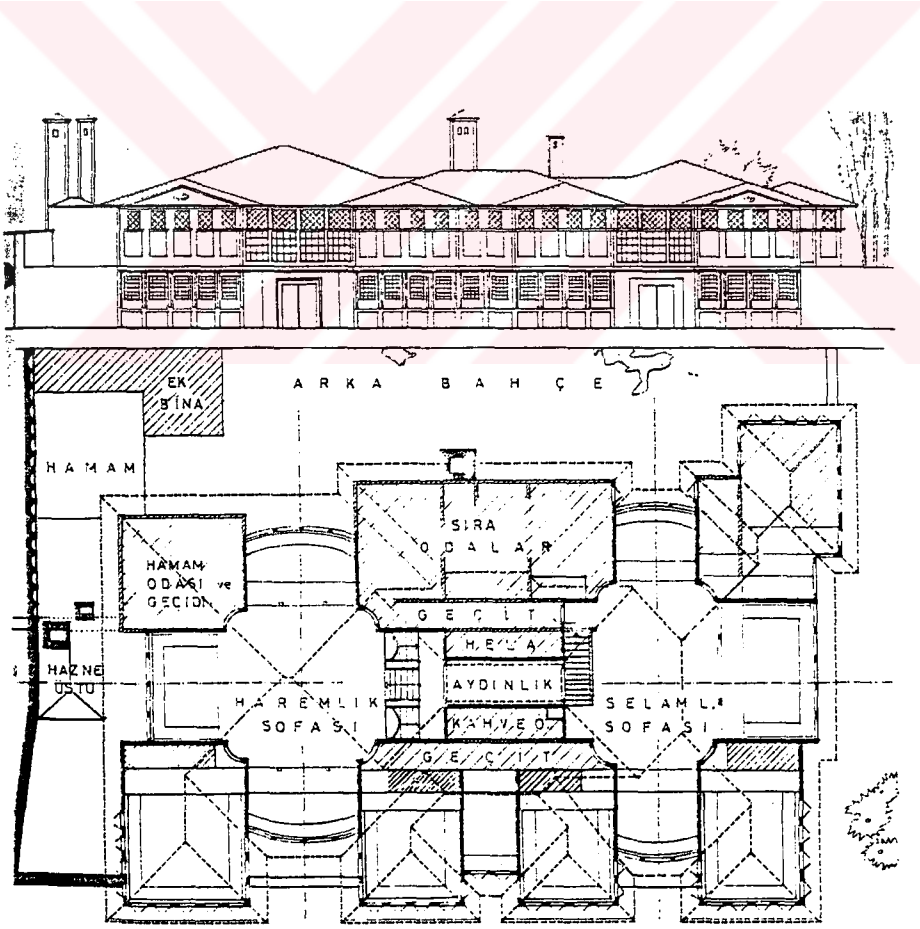
Şekil 4.32.a. Brezilya Büyükelçilik binası

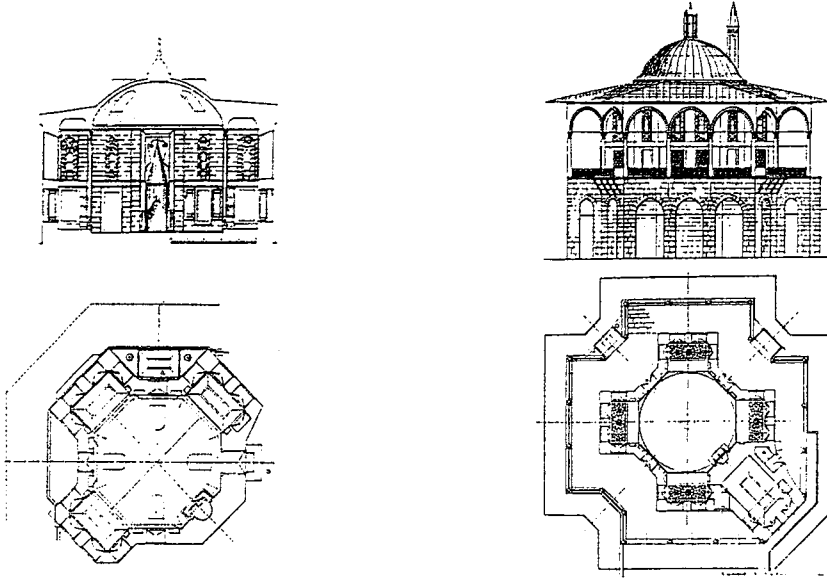
Şekil 4.32.b. Brezilya Büyükelçilik Binası Lojmanlar

Şekil 4.32.c. Brezilya Büyükelçilik binası kesit- görünüş

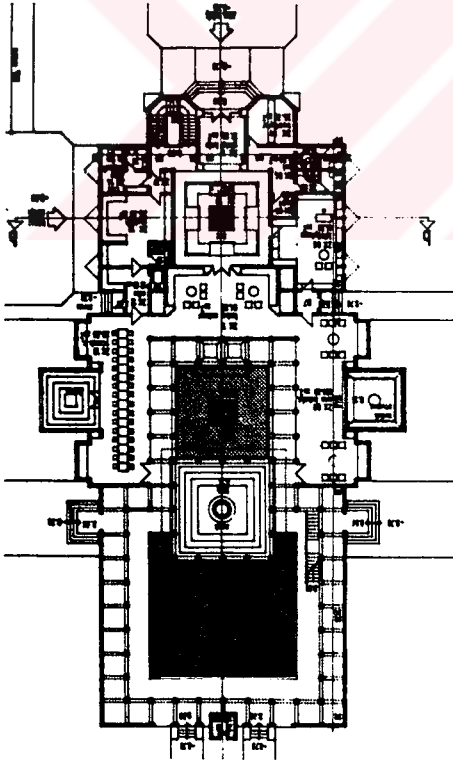

Şekil 4.33. Beyazıt, Kaptan Paşa Konağı (Eldem, S. H. "Türk Evi Osmanlı Dönemi I, s.80)

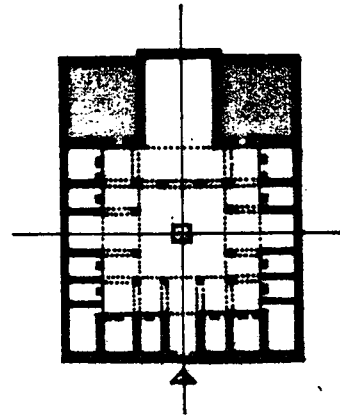

Şekil 4.35.a. Topkapı Sarayı Revan köşkü Şekil 4.35.b. Topkapı Sarayı Bağdat Köşkü
(Akın, G. "Asya Merkezi Plan Geleneği" s.149-150)

T.C. YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.

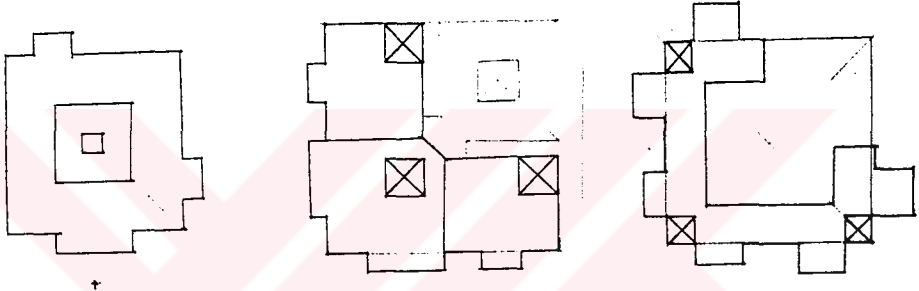

Şekil 4.36.a. Bağdat Büyükelçilik binası,
A. Aşkun- İ. Aşkun, 1987

4.36.b. Klasik devir medrese plan şeması
(Yüce, P. İlgi, Doktora Tezi, 1980)

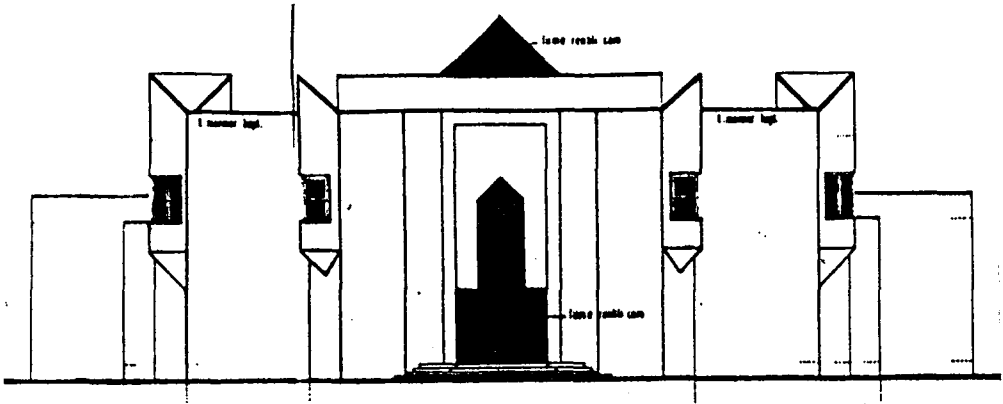
Bağdat Büyükelçilik Binası, sıcak iklim etkisiyle biçimlendirilmiş bir projedir. Su ve avlu ögesinin kullanıldığı projede, serin ve rüzgarlı avlular elde etme amacı güdülmüştür. Havuz yanındaki iki delik, rüzgar etkisiyle suyu ikinci avluya taşıyarak binayı soğutacak şekilde tasarlanmıştır. Bu düşünce dolayısıyla klasik devir medrese şemasının yorumlanarak projeye aktarılmasını sağlamıştır. Altta havuzun bulunduğu birinci avlu, oturma ve yemek bölümleri arasındaki revaklı ikinci avlu ve ortada köşk (kameriye) bu düşünce üzerine oluşturulmuştur.

Şekil 4.35.c. Kançılarya

4.35.d. Konukevi

4.35.e. Lojmanlar

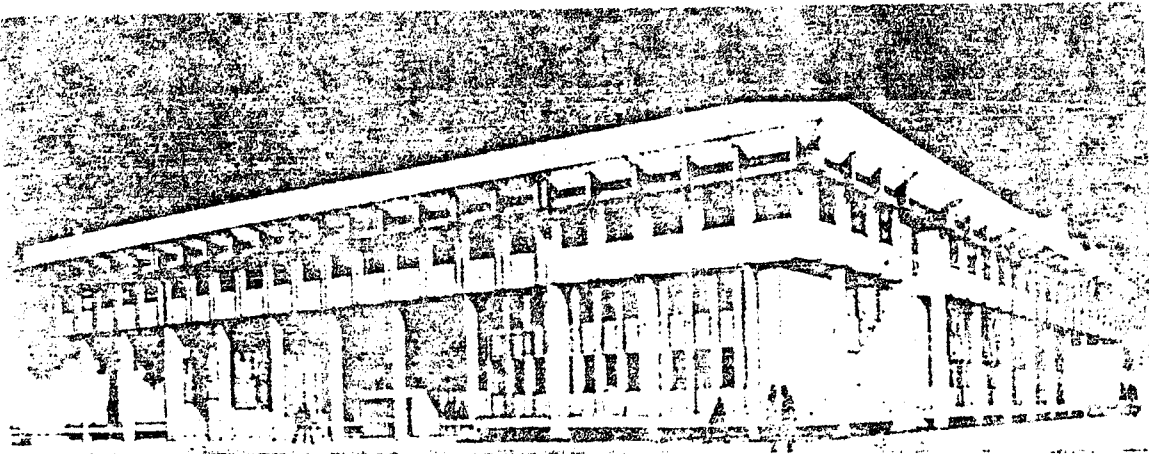
Şekil 4.35.f. Bağdat Büyükelçiliği görünüşü

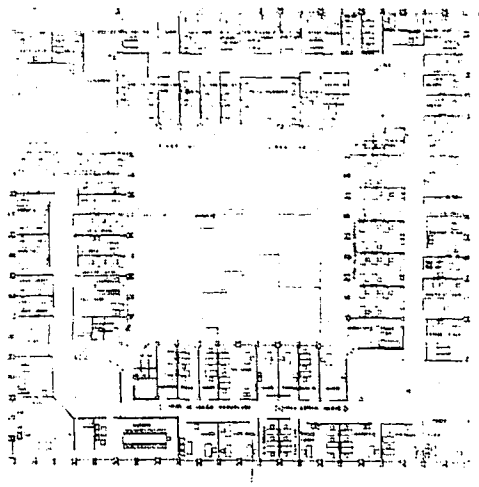
4.2. GEOMETRİK BİÇİMSELLİK

4.2.1. KARE PLAN

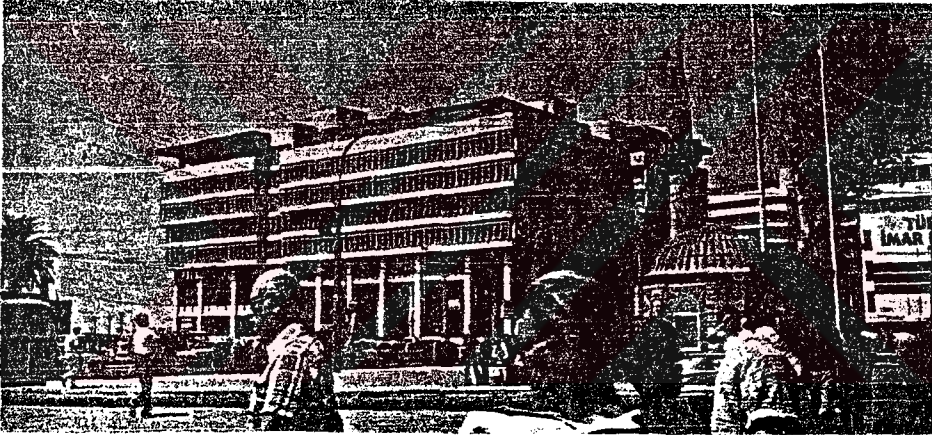
Doğu biçimciliği içinde görülmesi gereken bir biçim anlayışıdır. Karesel merkezi plan Asya kültürünün ürünüdür. Kare plan ve çeşitlemeleri Aşkun'un projelerinin temelini teşkil eder. Bu tarihsel referanslar kullanma yaklaşımından tam koparılamayabilir. Ancak Kahn veya Stirling'in yaptığı gibi doğudan batıya aktarım da değildir. Aşkun, zaten anılan kültürün doğal bir uzantısıydı.

Kare plan formunun projelerindeki ilk örneği olan Kocaeli Hükümet Konağı (bkz. şekil 4.41.), Aşkun'un mimarisindeki kilometre taşlarından birisidir ve işlevsel çözüm başarısının yanında merkezi plan kitlesinin kullanıcısıyla uzun 60 km'lik (kabaca) cephelerinin pahlı konsollarıyla içiçe geçen çok katlı esin kaynaklarını ve onların kodlanmasını içerir. Her ne kadar çözümü ve plastisitesiyle kağıt üzerinde çok başarılı olsaydı da kent mekanı içinde -yarışma şartlarının getirdiği zorlamalarla- ölçüsü ve ölçeği tartışmalı durur. Özellikle sahil şeridinden her iki cephesinin de görüldüğü çapraz bakışta kitlenin iriliği göze çarpar. Bu irilik yukarıda sözü edilen konsollarla ve onların gölgeleriyle bir ölçüde dengelenir. Ülkemizde son dönem mimariye Umut İnan'ın Kars Hükümet Konağı yarış-ması çözümü ile gelen merkezi planlı kare formun dışarıdaki en önemli örneği 'Boston City Hall'dür. Konak'taki İzmir Belediye Binası, İstanbul İski Genel Müdürlük Binası bu örneklerin devamıdır.

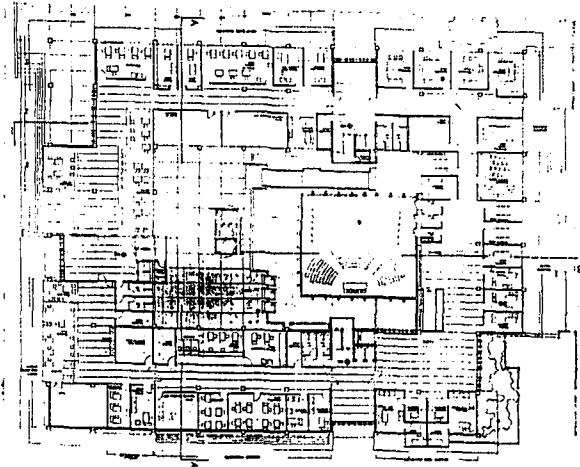

Şekil 4.37. Kars Hükümet Konağı ("Mimarlık" sayı 72 Ekim 1969 s.33-34)

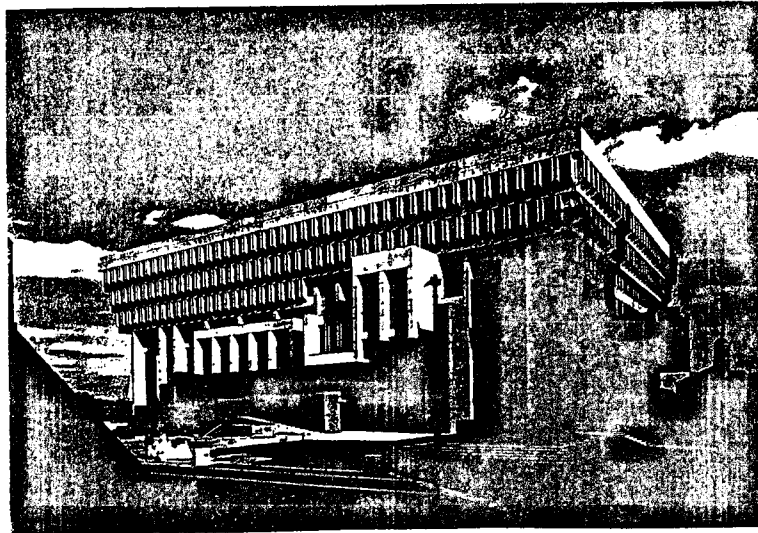
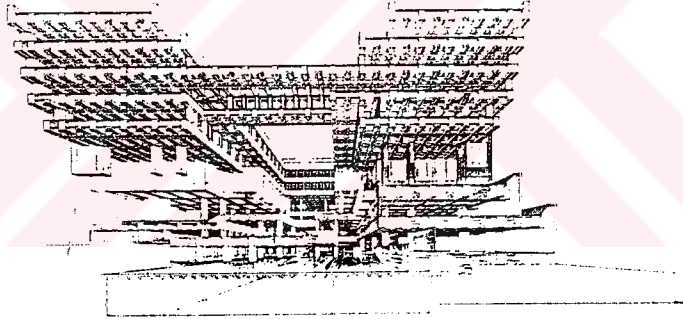
Şekil 4.38.a. İzmir Konak Belediye Binası, Altan Akı (arşiv Altan Akı)

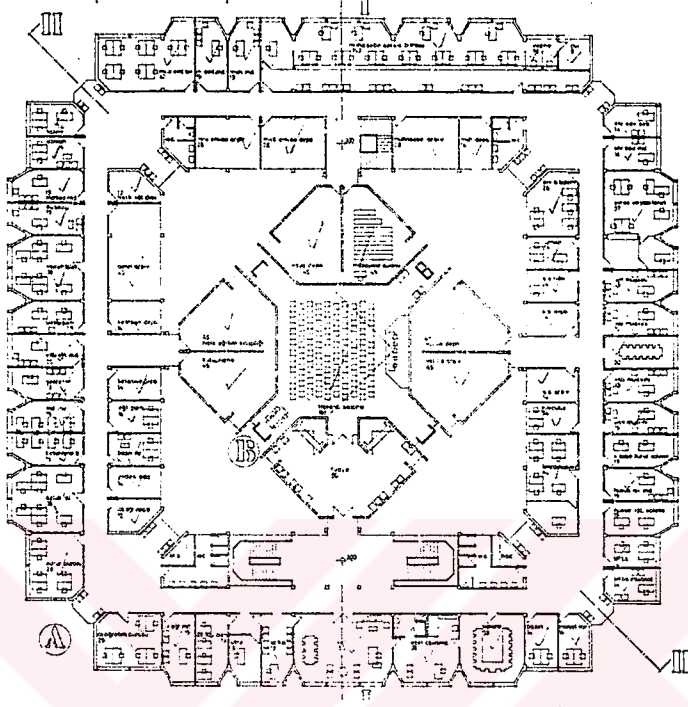
Şekil 4.38.b. İzmir Konak Belediye Binası plan

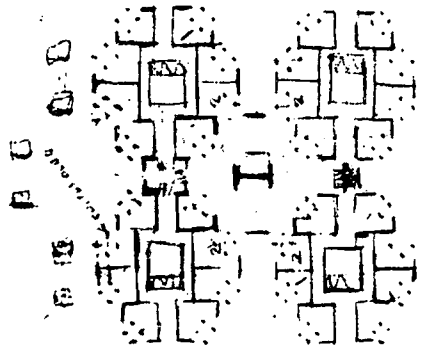
Şekil 4.39. İstanbul, İSKİ Genel Müdürlüğü

Şekil 4.40. Boston City Hall, Kallmann McKinnell & Knowles, 1962-68
(Tzonis, A. "Architecture in North America" s.124)

Şekil 4.41. Kocaeli Hükümet Konağı, Alpay Aşkun, Işık Aydemir, Emin Necip Uzman, 1972

Şekil 4.42. L. KAHN, Bryn Mawr Yatakhaneleri Eskizi (Giurgola, R. "Louis I. Kahn" s.77)

Louis Kahn'ın Bryn Mawr Yatakhaneleri tasarımı, Aşkun'un Kocaeli Hükümet Konağı projesiyle paralellik gösteren bir çalışmadır.

Şekil 4.43. Kocaeli Hükümet Konağı cephesi

Şekil 4.44. Ortaköy Bulgurcu Sokak'taki ünlü ahşap evler

Zemin suyu yüksek olduğu için bodrum yapılamayan Kocaeli Hükümet Konağı projesinde garaj isteniyordu. Yakınında tarihi bir cami bulunuyordu ve üç kattan fazla çıkılamıyordu. Bitmiş kare bir formun uygulanabileceğini kimse düşünememişti. Kare plan ortasına diyagonal bir kare yerleştirilmiş ve bodrumda kullanılacak bölümler burada toplanmıştı. İçteki kare, üstte toplantı salonu, altta ısıtma ve garaj gibi hacimleri oluştuyordu. Binanın şekillendirilmesinde Sinan'ın camisinin etkisi büyüktür. Diyagonal karenin bürolara getirdiği kullanım kolaylığı karenin içine sığılmayı kolaylaştırmıştır.

Aşkun, kendisine özgü ritmi olan konsollarda ise Ortaköy'deki Bulgurcu Sokak'taki ünlü ahşap evlerin (bkz. şekil 4.44.) cumbalarını esin kaynağı olarak kullandı. Başucunda duran resimler, bu projede gerekli yerini buldu. Bu referanslar onun değişik girdileri gerektiği zaman, gerektiği yerde kullanmayı bilen niteliğini oldukça güzel bir biçimde ortaya koymaktadır. Bilindiği gibi modernizmde referans bir tabudur. 1960-70 dönemi mimarlarının ortaya koymaya başladıkları önemli nitelik farkı ise, gerek tarihten, gerekse çağdaş referanslara birazda cesaretle yer verebilmeleriydi. Dolayısıyla Aşkun'un çok farklı alanlardaki dağınık birtakım öğeleri kendi amacı doğrultusunda kopya etmeden son derece başarılı sentezlediğinden söz etmek mümkündür. Başka yaklaşımlarda kolayca kopya anlayışına kayabilecek bu tutum Aşkun tarafından son derece incelikli bir tasarım başarısına dönüştürülür.

Diğer taraftan daha derin incelemelerde özellikle kare formlu merkezi mekan anlayışını yüzyıllara hatta bin yıllara sarıh bir doğu geleneği içerdiği dikkati çeker. Bu bağlamda Kahn'ın sözkonusu tavrı doğu zenginliğinden ödünç aldığı görülür. Aşkun'un dolayısıyla çok bakışumlu merkezi mekan anlayışına ve Kahn'a olan kimi zaman smontan, kimi zaman bilerek yakınlığı anlaşılır birşeydir.

4.2.2. SİMETRİ EKSENİ KULLANIMI

4.2.2.1. DİYAGONAL (KÖŞEĞEN) EKSENİ ÇERÇEVESİNDE BİÇİMSEL ARAYIŞLAR

Aşkun'un tasarımlarının temelini oluşturan kare formun kullanımında, çoğu zaman yeni tasarım ve mekan arayışlarına giderek köşegen eksenlerle yeni şemalar oluşturuldu. Bazen bir köşegenin etrafında karelerin birbirine eklemlenmesiyle, bazen de köşegenin bir tarafında üçgensel biçim arayışlarına gidildi.

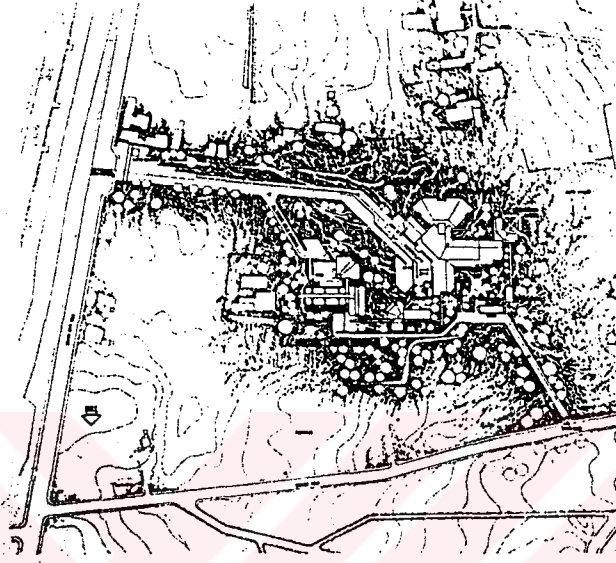
4.2.2.1.1. ÜÇGENSEL PLAN

Kare plan anlayışının çeşitlendirilmesinden oluşan üçgensel plan formu Aşkun'un projelerinde başvurduğu bir tasarım anlayışıdır.

- * Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi-1971
- * Brezilya Büyükelçilik Binası Konukevi- Lojmanlar-1983
- * Yıldız Üniversitesi Sabancı Kütüphanesi-1983-84
- * Aydın Hükümet Konağı-1984
- * Anayasa Mahkemesi-1984
- * Marmara-Karadeniz Yaşlılar Tip Huzur Evi-1984
- * GAP Yaşlılar Tip Huzur Evi-1984
- * Giresun Hükümet Konağı-1986
- * Bağdat Büyükelçiliği Konukevi-1987

Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi'nde ilk defa karşılaştığımız bu arayışı, Aşkun'un işlev anlayışına karşı form tutkusunu öne çıkardığı ilk denemelerinden biridir. Harun Özer ile birlikte bir ortak çalışma ürünü olan bu binanın ana kitle yapısını Aşkun özelliklerinden uzaklaşan bir kitle anlayışı yansıtmaktadır. Burada en dikkati çeken nokta, biraz da çevre verileri ve yönlendirme endişesiyle biçim kazanan hastane kitlesinin hasta üniteleri blokudur. Bir üçgen temel geometrisi kullanılarak meydana getirilen blok,

mekan ve kitle anlayışı açısından daha önceleri pek denenmemiş, daha sonraları çeşitli vesilelerle denenen bir yaklaşım olmuştur. Aşkun'un daha sonraları geliştirdiğini ifade ettiği ünitelerde hasta hizmeti sirkülasyonunun minimize edilmesi ve en düşük yatak başına alan elde edilmesi olanaklıydı.

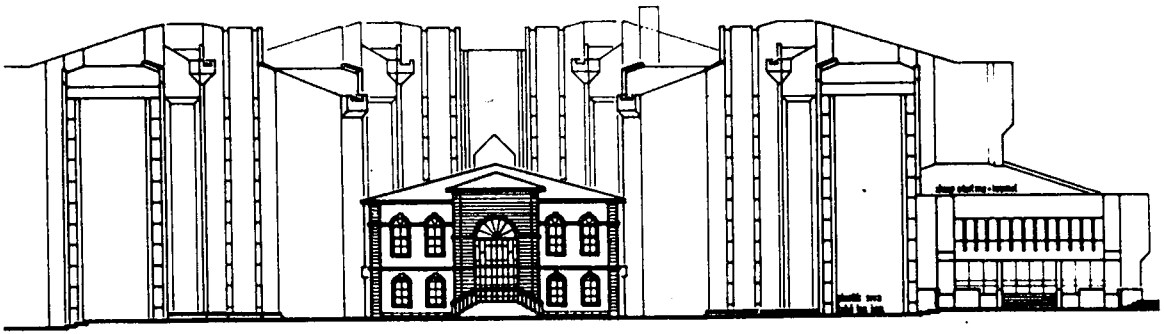
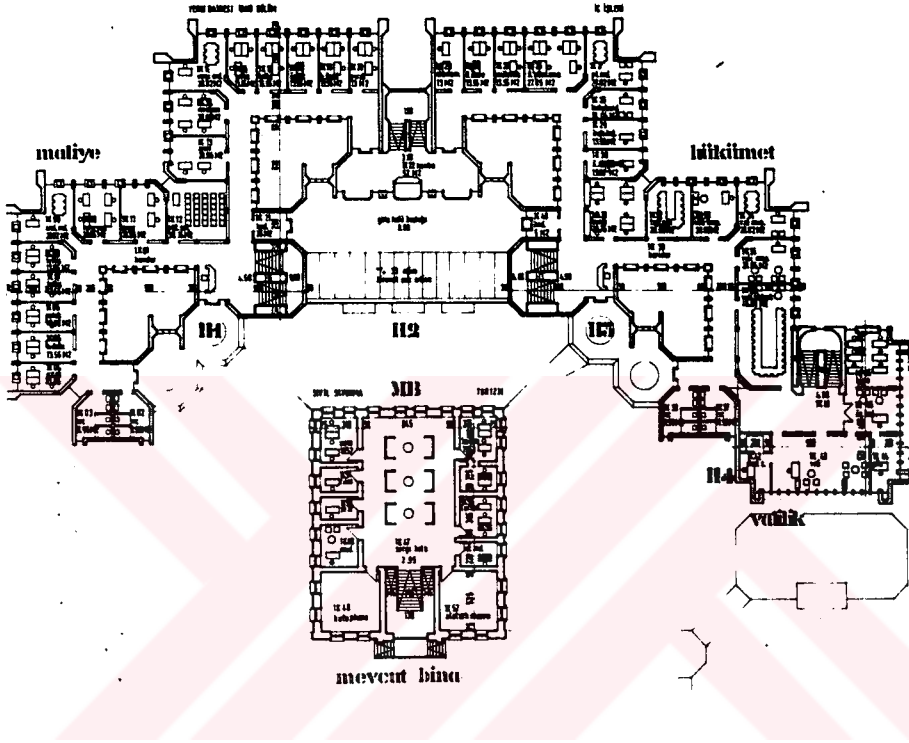
Şekil 4.45. Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi

Harun Batırbaygil ile yaptığı bir konuşmada * (37) bu formla hasta bakım ünitelerinde az dolaşım ve daha verimli bir çözüm yakaladığından söz etmesine karşın bunu kullanmadı. Ancak formla ilişkisi çeşitli varyasyon ve kombinasyonlarla devam etmiş, doruğuna Afyon Hükümet Konağı çözümü ile ulaşmıştır.(bkz. şekil 4.46.) Afyon Hükümet Konağı Kahn'ın Hint Araştırma Enstitüsü Lojmanları ile karşılaştırması ilginçtir.(bkz. şekil 4.48) Aşkun'un lojman dizilişlerinden yola çıktığını anlamak için onunla çok uzun seneler beraber olmak gerekir. Ancak o dizilişe bakıp Afyon Hükümet Konağı'nı hayal edebilmek için herhalde Aşkun gibi bir yaratıcı olmak gerekiyordu.

Çözüm ve mekansallık, yarışmanın getirdiği sınırlama veriler çerçevesinde muhteşemdir ve kitlede yüksek bir plastisiteye ulaşabilmesi hayranlık uyandırıcıdır. Herne kadar

*(37) Harun Batırbaygil ile özel söyleşi

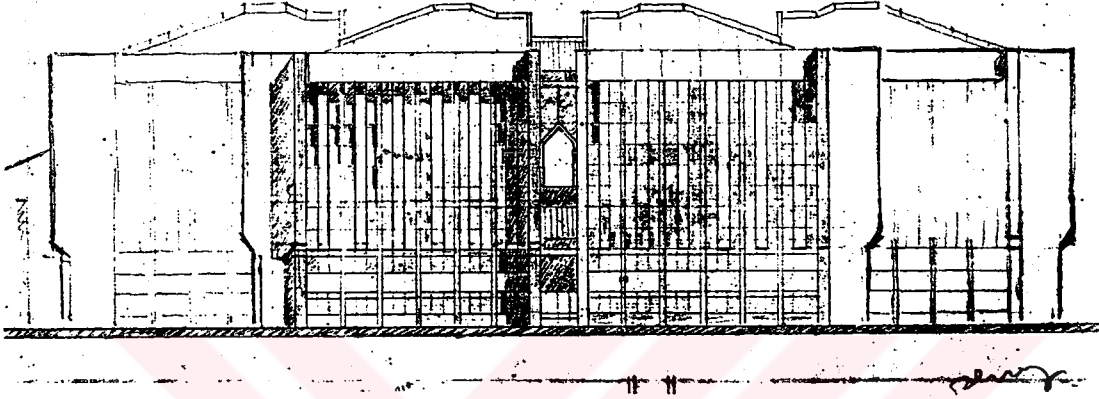
Bayındırlık Bakanlığı'nın yapılarının taşıdığı mimari anlayış dolayısıyla proje aşamasında ulaştığı başarıya ulaşamadığını kabul etsek de Aşkun'un planda ulaştığı akıcılığın bugün durduğumuz noktadan bakıldığında daha da ileri götürülebileceği görülür.

Şekil 4.46. Afyon Hükümet Konağı, A. Aşkun- İ. Yüce, 1980

Genel yapı kitlesinin önündeki tarihi yapıyı öne çıkarma çabasına karşın çok hareketli bir kitle anlayışıyla ve diyalogu reddeden sağırlıklılarıyla onu yalnız bıraktığı söylenebilir.

Buna karşılık yapılar arasındaki dış mekan ve kent aksını içeriye doğru çekmesi son derece ustacadır. Yine de arkasındaki modernist tavrıyla anlamı yüksek ama kendisi mütevazı binayı yalnız bıraktığı görülür. Söz konusu projenin bugüne kalan yegane el çizimi aşağıdadır.

Şekil 4.47. Afyon Hükümet Konağı cephesi

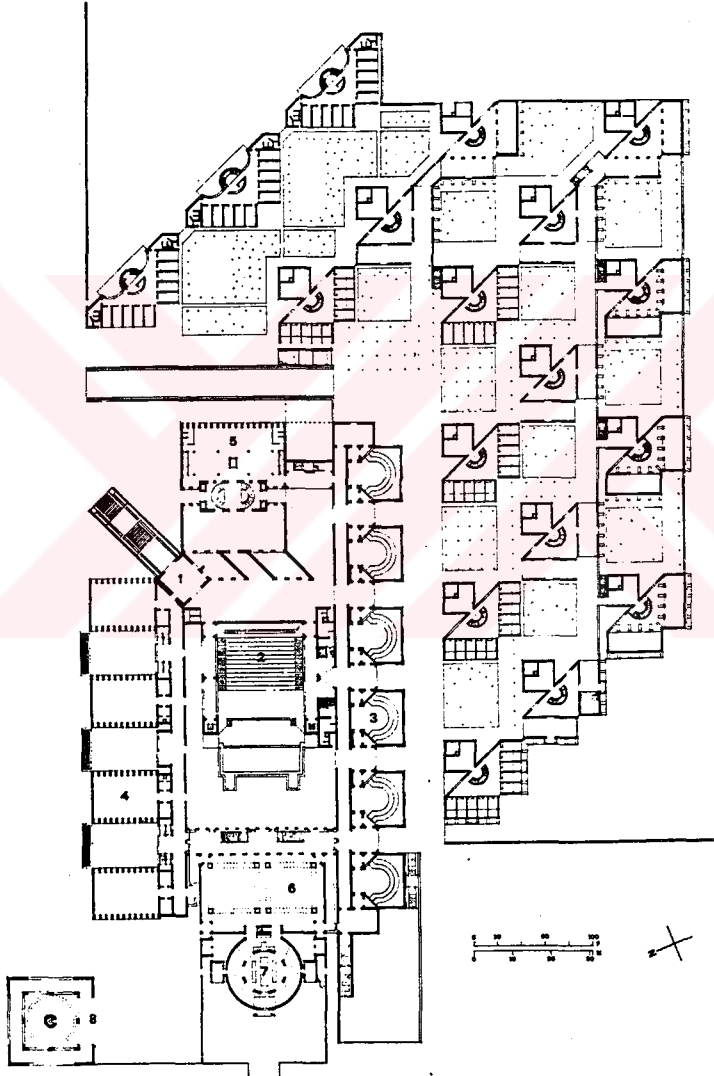
Giriş mevcut binanın arkasında olmakla birlikte yapıya sağdan ve soldan yaklaşırken gizlenmiyor. Bu giriş çözümünü geçerli kılıyor. Yarışma şartnamesinde istenen maliye ve hükümet girişlerinin ayrılması pratik bir çözümle sağlanıyor. Tek bir kapıdan giriliyor, sağa ve sola giden kontrollü iki merdivenle girişler ikiye ayrılıyor.

Proje tarihi bir hat üzerindedir. Yani anıt, arkasındaki belediye binası üzerinde bir aks ve Atatürk'ün milli mücadeleyi idare ettiği eski yapı. Burada yapı tam aksa getirilerek ve aksın getirildiği yerde yapı üzerinde bir delik bırakılarak tarihi hat vurgulanır. (38)

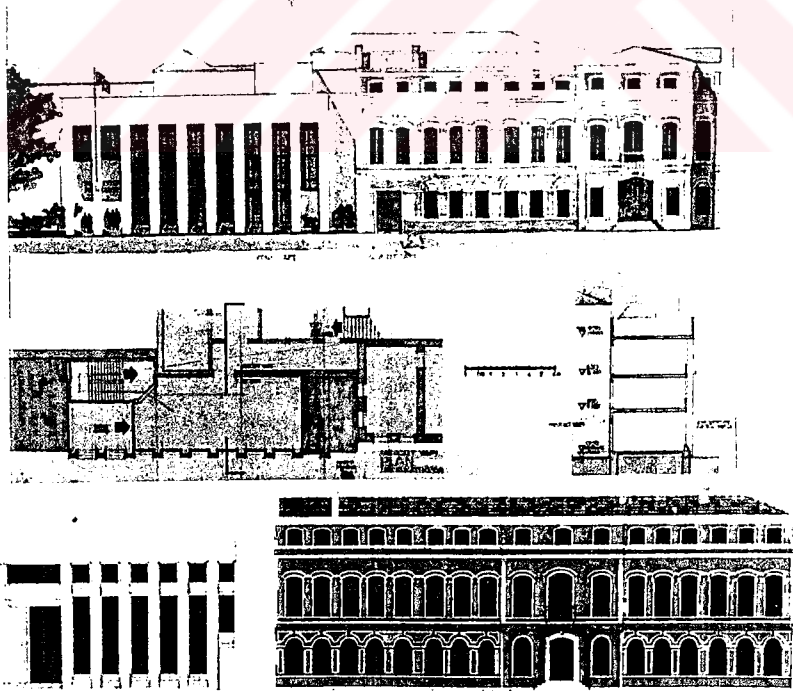
Proje hem aksiyel devam ediyor, hem de valilik ile asimetri kazanarak, algılanması önemli olan ön ve kavşak yönündeki yapının daha etkili kavranmasına yol açıyordu. O dönem Bayındırlık Bakanlığı'nın hiçbir şey yapılamaz edebiyatı içinde olduğu bir dönemdir.

(38) Hasan Özbay- "Mimarlık" dergisi, sayı 233, 89/1, s.68

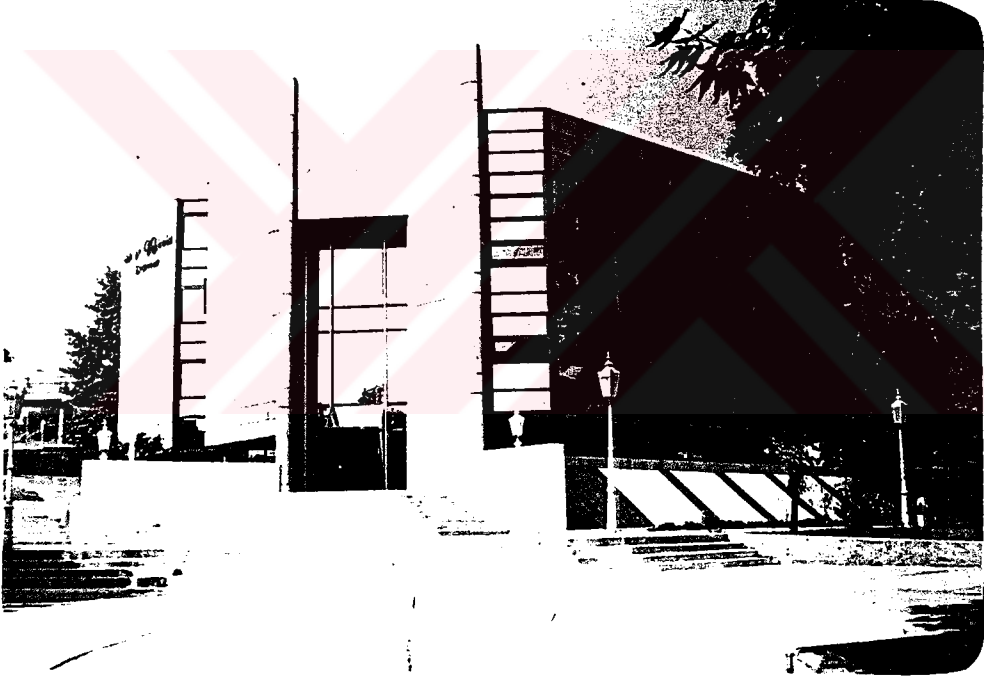
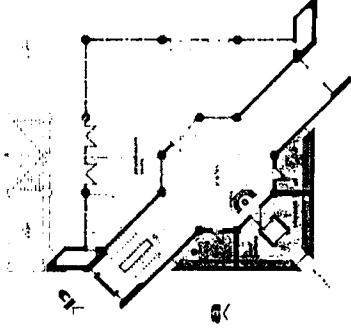
Kiremit çatı olacak, oluklar dışarıda olacak, mimari önemli değildir gibi tavırların hakim olduğu dönemde, bu proje biçimsel ve mekansal iddiaları olan bir projedir. Bayındırlık Bakanlığı yarışmasında birinci seçilmesi ve kabul görmesi Türk mimarlığına da önemli bir katkıdır. (39) Proje raporunda Afyon Kalesi'ni çağrıştırır biçimsel bir arayışın arandığından bahsedilmesi de ilginçtir. Sembolizm türü atıfların o dönemlerde yapılması değil, söylenmesi bile önemliydi.

Şekil 4.48. Hint Yönetim Merkezi, Ahmedabad, Hindistan, 1984
(Gurgola, R. "Louis I. Kahn" 1975, s. 77)

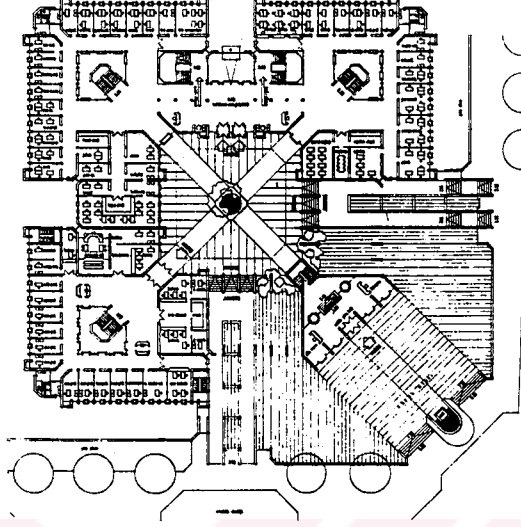

Şekil 4.49. Yıldız Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi, Alpay Aşkun, Altan Akı, 1984

Şekil 4.50. Yıldız Üniversitesi Sabancı Kütüphanesi, A. Aşkun, I. Aydemir, A. Akı, 1983-84

Ortak bir çalışma ürünü olan Yıldız Üniversitesi Sabancı Kütüphanesi'nde yine üçgensel yapılanma vardır. Merkezden kaçık sekizgen bir çekirdek görülür. Merkezi mekanın haçvari kullanım anlayışı geliştirilerek kullanılır. Kare kütlenin çapraz giriş aksıyla bölünmesiyle iki adet üçgen parça elde edilir. Sergi salonu eğik duvarlı bir sokl içindedir. Kütüphane aynalı cam ile kaplanarak çevredeki ağaçları yansıtır.

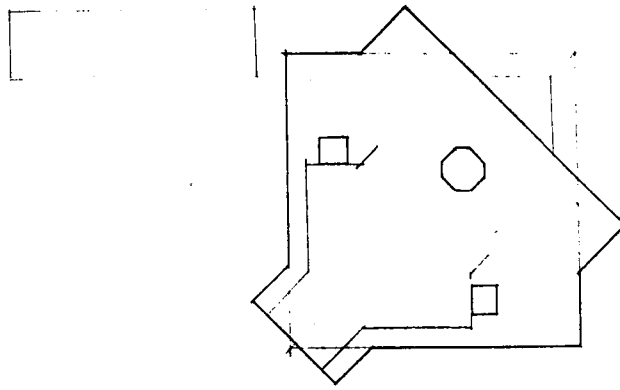
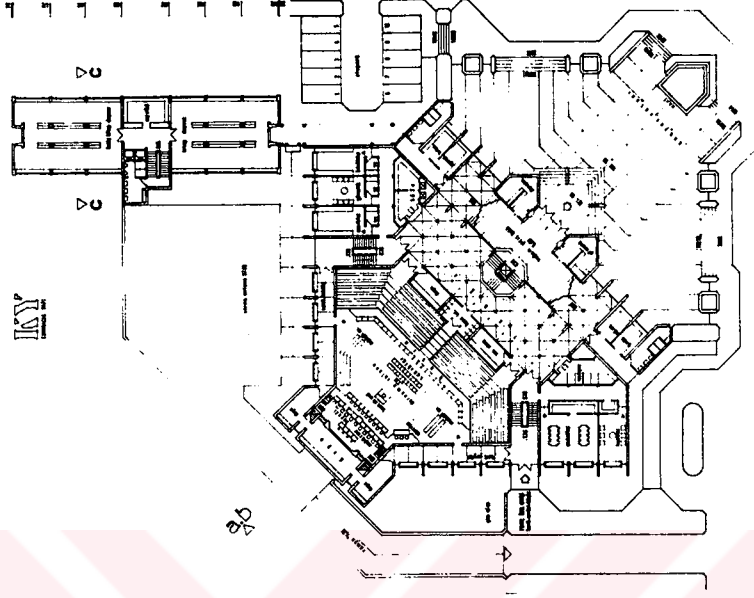

Şekil 4.51. Erzurum Hükümet Konağı, A. Aşkun- İ. Yüce, 1979

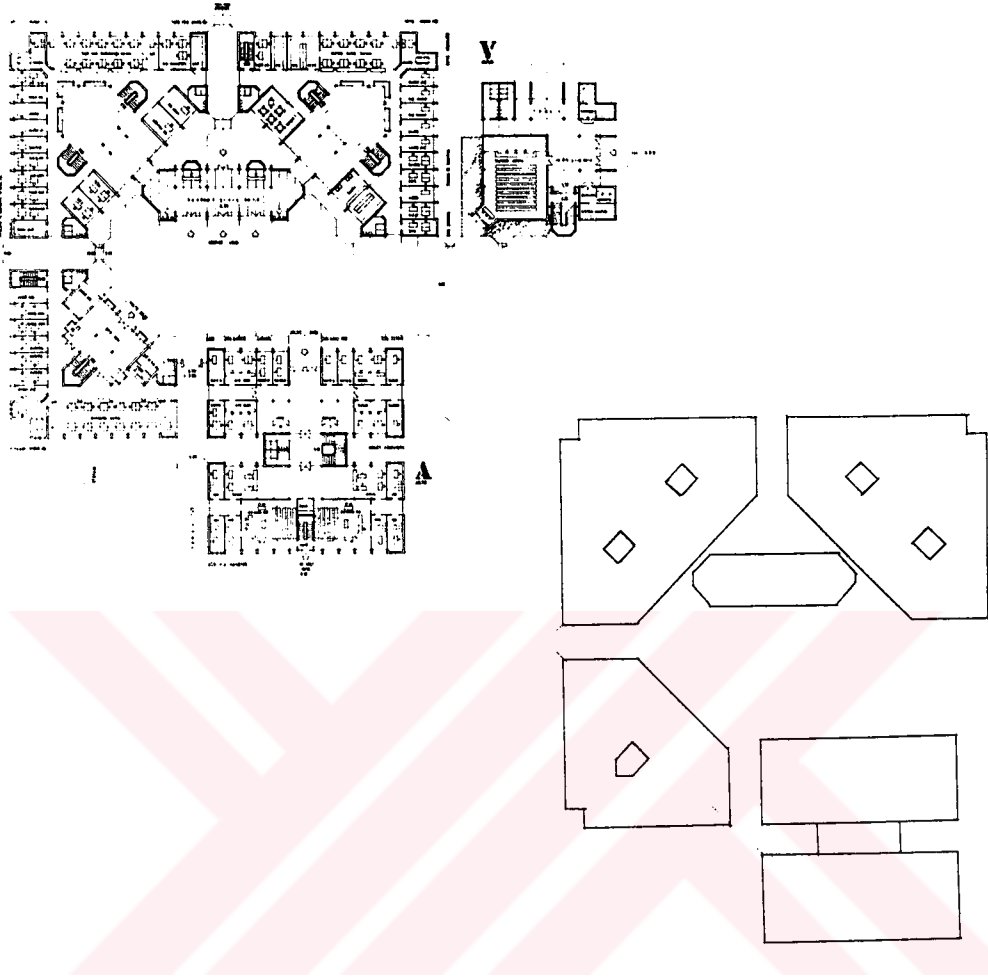
Erzurum Hükümet Konağı projesi, bir avlu etrafında kare modüllerin birleştirilmesi, bütünde bir karenin kertilmesiyle oluşan bir şemadır. Afyon Hükümet Konağı ile aynı dönem projelerinden olup, karenin türetilmesinin ilk kez denendiği projedir. Bu projenin Afyon Hükümet Konağı projesinin oluşumunda rolü büyüktür. Köşegen bağıntılar, köşe girişin kullanıldığı eklemci tavırda, merkezi planlıdır. Dolaşım alanlarının merdivenlerle bütünleştiği, çepeçevre büroların eklenilerek sistemin oluştuğu görülmektedir. (40)

Anayasa Mahkemesi, mevcut binaya ek olarak düşünülen bir projedir. Bütünü kare olan şemadan, üçgensel şemaya geçiş halindedir. Çapraz girişi karşılayan büyük salon, köşegenin diğer tarafındaki üçgen parçayı kapsamaktadır. (bkz. şekil 4.52.)

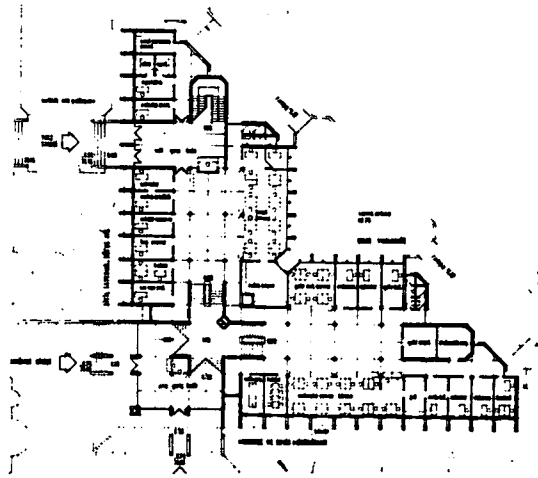
(40) Merih Karaaslan- "Mimarlık" dergisi, sayı 233, 89/1, s.69

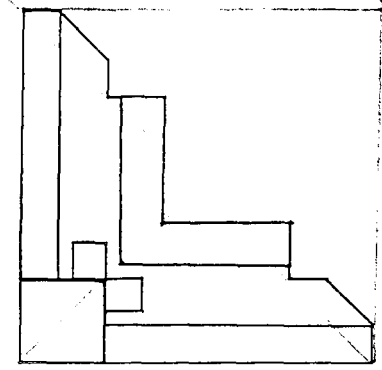

Şekil 4.52. Anayasa Mahkemesi, A. Aşkun- İ. Aşkun, 1984

Şekil 4.53. Giresun Hükümet Konağı, A. Aşkun- İ. Aşkun, 1986

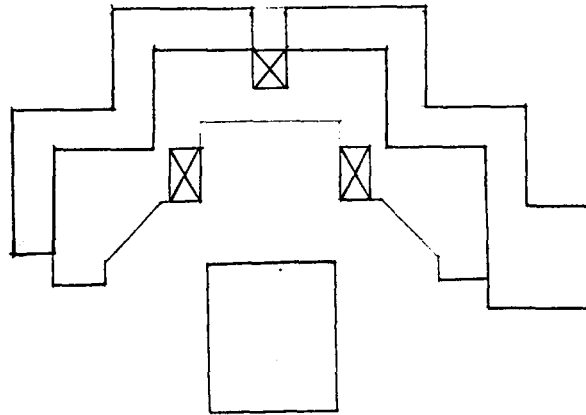

Şekil 4.54. Aydın Hükümet Konağı, A.-İ. Aşkun, 1984

Aydın Hükümet Konağı, Giresun Hükümet Konağı sayabileceğimiz diğer üçgensel yapı şemalı projelerdendir.

4.2.2.1.2. SİMETRİ EKSENİ

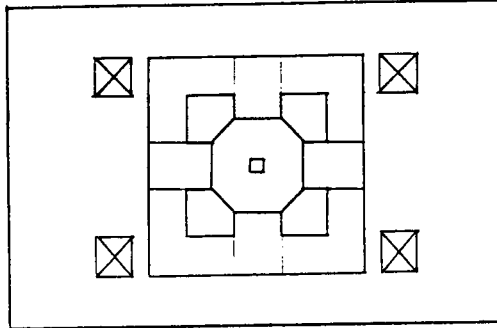
Aşkun'un ilk dönemlerde yaptığı projelerden, son döneme kadar olanlar incelendiğinde, belli bir simetri anlayışının tasarımındaki etkin yeri görülür.

Şekil 4.55. Afyon Hükümet Konağı şeması

Alpay Aşkun'un Afyon Hükümet Konağı projesinden başlayarak sistematik bir tavır izlediği görülür. Projelerindeki donuk bir simetri değil, belli bir matematiksel organizasyonun sürekli sürdürülmesi ve eklemlenmesiyle gelişen sistematik bir tavır vardır. Karışık bir programın form içinde belli bir dinamik içinde düşünülmesi ilginçtir. Bu tavır Samsun Hükümet Konağı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği (bkz. şekil 4.71.) binalarında da sürdürülür.(41)

Afyon Hükümet Konağı'nda simetride geometrik, aritmetik olanlar rasyonellikle birlikte ortaya çıkıyor. Bu anlayış giderek statik hatta neoklasik bir kütle ve cephe anlayışına yönelir. Neoklasik anlayışın kökenlerinin kendi estetik düşüncesi olduğunu Merih Karaaslan'a sohbetleri esnasında belirtmişti. Dört adet büro ünitesinin birbirine diyagonal bağlanması ve valilik kütlesinin simetriyi bozarak eklenmesi projenin kurgusunu oluşturur. Aksiyal kurgu simetrik bir düzenle sürdürülürken, kütle yüzeylerinin ele alınışındaki plastik tavır ve valilik kitlesiyle asimetrik ve dinamik bir düzen oluşur. Yine girişe göre simetrik iki merdiven bulunur.

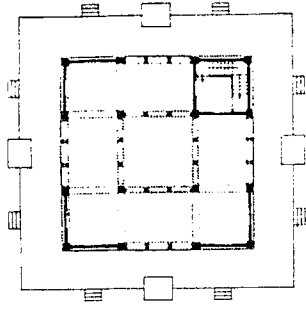

Şekil 4.56. Samsun Hükümet Konağı şeması

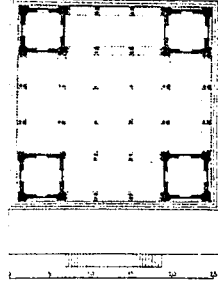
(41) Hasan Özbay- "Mimarlık" dergisi, sayı 233, 89/1, s.67-Afyon Hükümet Konağı ile ilgili yorumlarından

4.2.2.1.3. ÇOK EKSENLİ BAKIŞIM

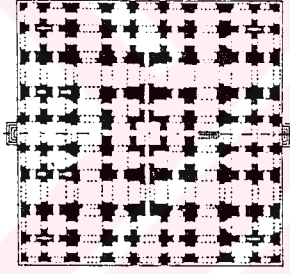
Çok eksenli bakışımın geometrik düzeninin ilk örneklerini Hint baradiriğinde görebiliriz.

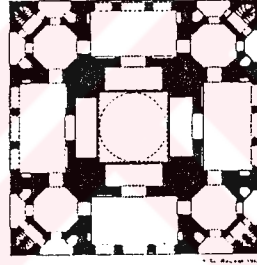
Şekil 4.57.a. Rancit Sih'in Baradirişi Şekil
(Lahor/ Hindistan) 17. yy

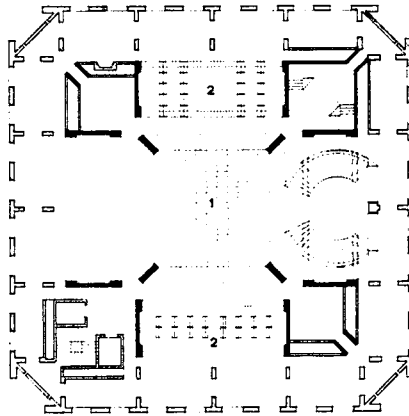
4.57.b. Mihrace'nin Sarayı'ndaki Baradiri
(Jaipur/ Hindistan) 18. yy. ilk yarısı

Şekil 4.57.c. Sikander Lodi'nin Baradirişi
(Sikandara/ Hindistan)16.- 17. yy
(Batırbaygil, H. "Louis Isadore Kahn" 1996, s.82-83)

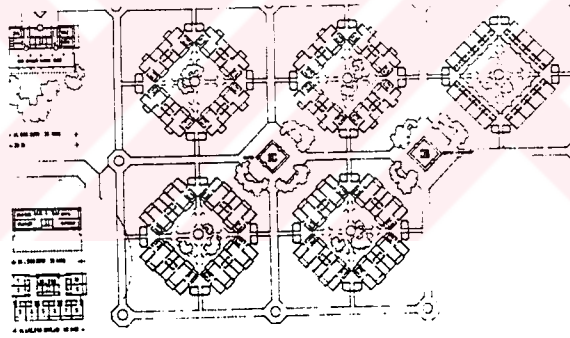

Şekil 4.57.d. Vezir Han Baradirişi
(Lahor/ Hindistan) 17. yy.

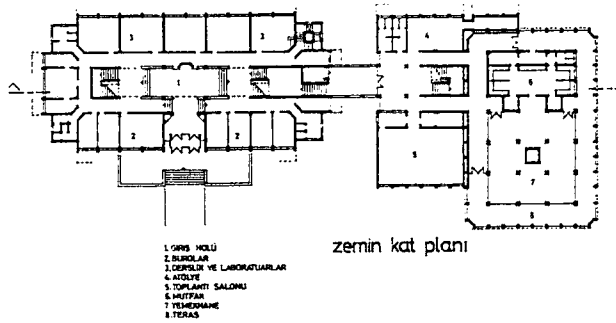

Şekil 4.58. L. KAHN, Philip Exeter Kütüphanesi (Batırbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996, s.36)

Kahn'ın Philip Exeter Kütüphanesi'nde gene aynı anlayışın izleri görülür. Lahor'daki, diğeri Sikander Lodi'nin Sikandra'daki (Hindistan) Baradirlari. Bunlar, doğu mimarisinde, doğal kristal yapılar ile meyve ve çiçek kesitlerinde bulunan çok eksenli bakışımı örnekleme anlayışının mükemmel karşılıklarıdır. Bitmişlik doğu mimarisinin dizgesel biçimde en büyük eserlerini verdiği bir geometri anlayışıdır. Kavramda aslında dizesel değil, kutupsal ritm anlayışından sözedilir. "Bilindiği gibi mükemmel formlar, Eflatun'un katıları dahil, kutupsal ritm unsurlarıdır. Örneğin simetri, sonsuza açılımlı dizesel ve kutupsal ritm anlayışlarının sadece ve sadece ilk terimlerini, dolayısıyla en sık kullanılanını ve ilkelini teşkil eder."* (42)(Batırbaygil,1996, s.83) Bitmişlik bugünkü tasarımlarda çok yönlü, çok eksenli bir bakışım içermez. Tasarımda iç ilişkiler, süreçsel bağlar stürüktürün mimari gereçlerle entegrasyonu gibi kavramların birbirine kaynaştırılması, sözünü ettiğimiz geometrik anlamda bitmişliktir.

Şekil 4.59. Isparta DMMA Lojmanlar, A. Aşkun- İ. Yüce, 1981

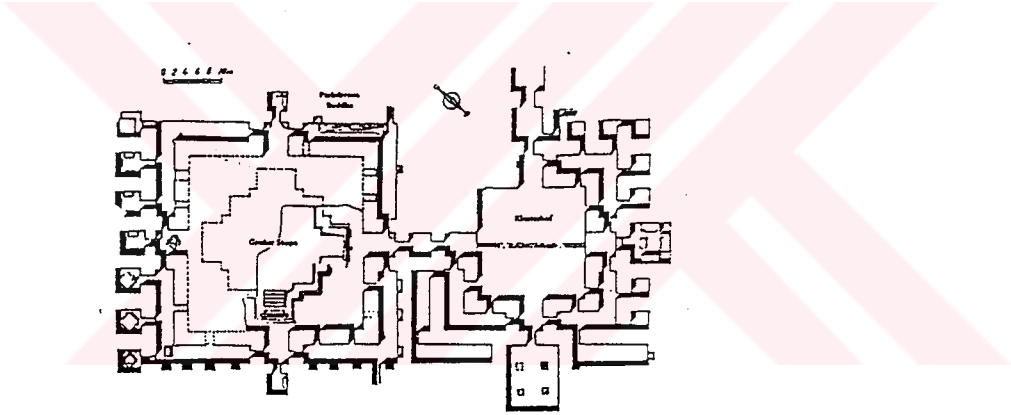

Şekil 4.60. Eyüboğlu Lisesi, A. Aşkun- İ. Aşkun, 1986

Merkezi planlı kare formun kullanıldığı projelerin yanında kare formun bilinçli şekilde dikdörtgene çevrilmesiyle, yine simetrik yerleşimler Aşkun'un projelerinde oluşur. Bitmişliğin bilinçli bozulması Aşkun'un Hatay Hükümet Konağı (bkz. şekil 4.77), İstanbul Emniyet Müdürlüğü (bkz. şekil 4.67.), İzmir Aliğa Hükümet Konağı (bkz. şekil 4.26), Samsun Hükümet Konağı, Milli Güvenlik Kurulu, Erzincan Hükümet Konağı, Samsun Devlet Hastanesi, Eyüboğlu Lisesi projelerinde görülür.

4.3. BELİRGİN TASARIM KALIPLARI UYGULAMA

4.3.1. EKLEMCİLİK

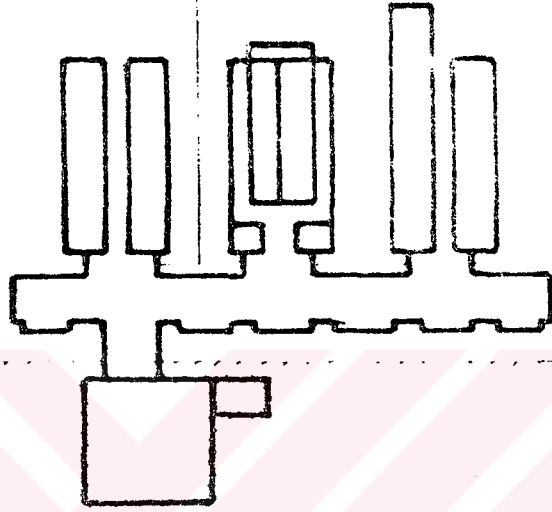

Şekil 4.61. Adzina Tepe Manastırı aksonometrik planı (Batırbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996 s.76)

Eklemsi yapı tarzına örnek olacak manastır merkezi plan niteliği de taşır. Ayrıca salt geometri açısından incelendiğinde, L biçimindeki parçaların eklenerek orta makânı çevrelemesi, kare orta eksenindeki mekanların vurgulanarak hakim hala getirilmesi, birimleme, orta mekanın kullanımındaki geometrik anlayış ve istendiğinde dolu, istendiğinde açık kullanılması Aşkun'un ve Kahn'ın binalarında kullandıkları tipik özelliklerdendir. Eklemsilik Birliğin Çokluğa dönüştürülmesidir. Aşkun'un projelerinin çoğunda eklemsi bir yaklaşım söz konusudur. Eklemsilik belli bir orta mekan, avlu veya eksen etrafında veya lineer bir çizgi üstünde olabilir. (43) (Batırbaygil, 1996, s.76)

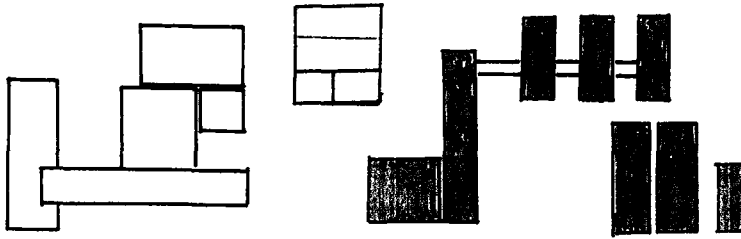
4.3.1.1. PLANLAMADA PARMAK ÇÖZÜMÜ

Aşkun'un ilk dönemlerde yaptığı projelerde görülen bir tasarım biçimidir.

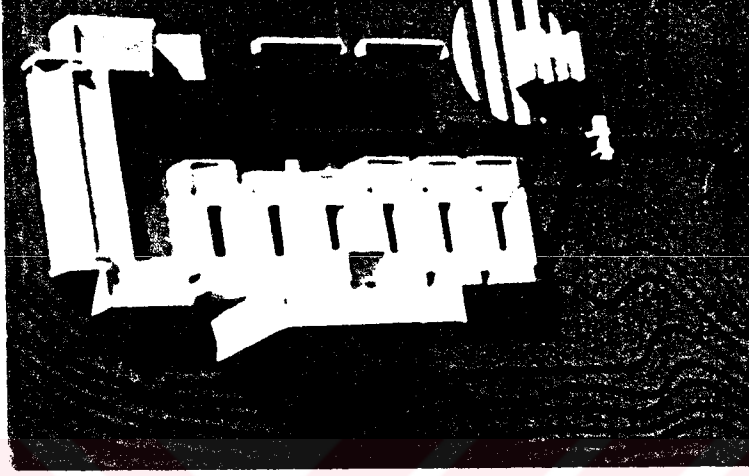
Şekil 4.62. PET-KİM Araştırma Laboratuvarları, 1972

PET-KİM Araştırma Laboratuvarları, tipik bir lineer gelişme aksı üzerine parmak çözümüyle yerleştirilmiş dizi laboratuvarlar ve yönetim binasını kapsayan bir komplekstir. Bir şema bina olması dolayısıyla klasikleşmiş işlevci tutumun örneğidir. Bu tür yapılar planda her iki ekseninde geliştirilebilme olanağına sahip olduğundan üretim ve araştırma yapılarında tercih edilirler.

Şekil 4.63. Erzurum Atatürk Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi, A. Aşkun, 1969

Erzurum Atatürk Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi şeması da planlamadaki parmak çözümüne tipik örnek teşkil eder.

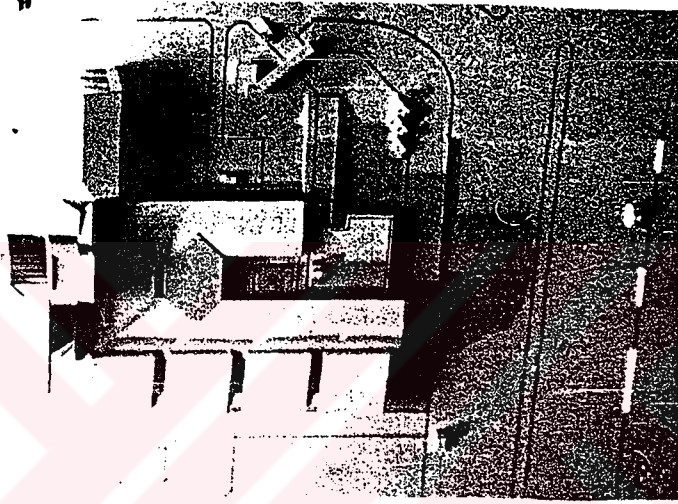
Şekil 4.64. Ankara Onkoloji Hastanesi maketi, A. Aşkun, İ. Yüce, 1973

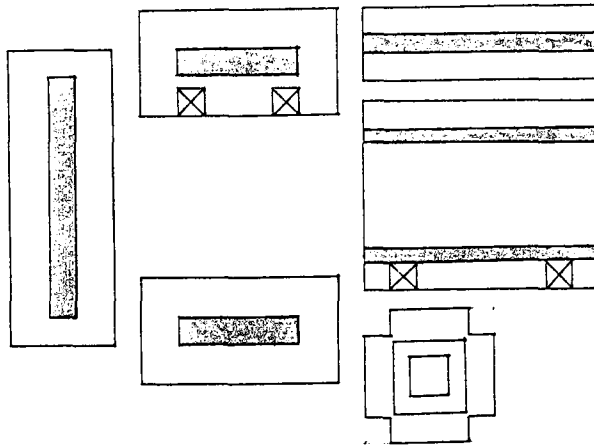
Şekil 4.65. İstanbul Onkoloji Hastanesi maketi, A. Aşkun, İ. Yüce, 1972

1970’lerde Bayındırlık Bakanlığı tarafından yönlendirilen hakim mimarlık anlayışına bir yanıt olarak gelişen yaygın ve yatay teşhis ve düşey bakım ünitesi çözümünün tipik bir örneğidir. İstanbul Onkoloji Hastanesi Bayındırlık Bakanlığı’nın yapı detayları ve yapı üretim anlayışı ve deprem koşulları , artikülatif (eklemlili ve çok parçalı) bir yapı çözümünü desteklemektedir. Bu yapıda hakim anlayışla Aşkun’un kişisel tercihlerinin başarılı bir kesiştirmesidir.

Avlu etrafında konumlanmış eklemci tarzda projelere örnek olarak Sayıştay Ek Tesisleri, Devlet Arşiv Sitesi, Mersin Devlet Hastanesi, Geri Zekalılar Bakım ve Eğitim Merkezi, SSK Büyüyeabilen Tıp Hastane (bkz. şekil 3.2), İstanbul Emniyet Müdürlüğü (bkz. şekil 4.67), Afyon Hükümet Konağı (bkz. şekil 4.46), Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği (bkz. şekil 4.70), vb. verilebilir.

Şekil 4.66. Mersin Devlet Hastanesi, A. Aşkun, 1971

Şekil 4.67. İstanbul Emniyet Müdürlüğü, A. Aşkun, İ. Yüce, 1978

Aşkun'un önemli tipolojik ihtisaslaşmalarından biri de hastanedir. Arazi kullanımı ve yön çelişkileri dolayısıyla, işlev çözme ve yönlendirme sorunlarının çözülmesi yarışmanın kilit noktasını oluşturmaktaydı. Klasik teşhis ve tedavi yatay kitlesinin, düşey bakım üniteleri kitleleriyle ilintilendirilmesi hastane tipolojisinin ana kaynaklarından birini teşkil eder. Aşkun'un kabaca H formunda kitleyle çözmesine karşılık, diğerlerini eklemlili ve parçalı kitle endişesi yaratacak şekilde böldüğü dikkat çekmektedir. Ritmik parçacılık Kahn'da olduğu gibi büyük kitlesel yapıların ölçek kazanmasını ve kent dokusuyla bağdaşmasına olanak verir.

4.3.2. MERKEZİ PLAN

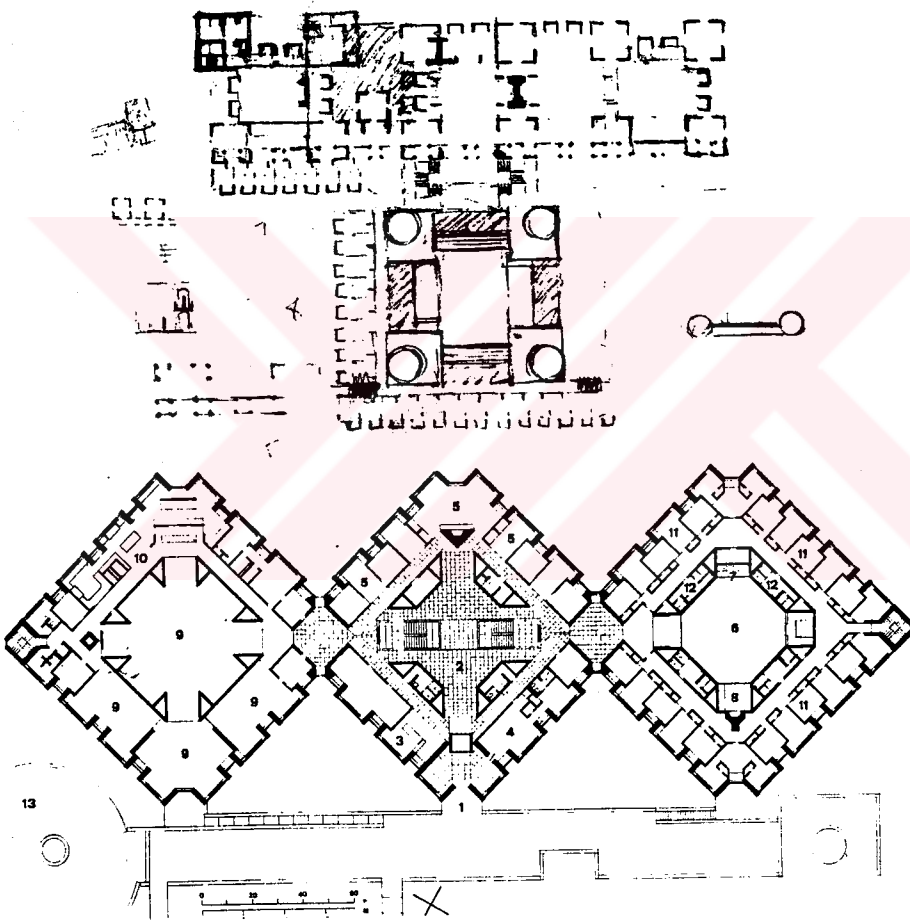
Merkezi plan anlayışı, çok eksenli bakışımın devamı olarak karşımıza çıkar. Kare form merkezi mekan anlayışının fiziki biçimlenmesidir. Doğu mimarisinde ve Aşkun mimarisinde karşılaşılan bir mekan anlayışıdır. Aşkun benimsediği bu anlayış çoğu projelerinde karşımıza çıkar.

- * Hatay Hükümet Konağı
- * Kocaeli Hükümet Konağı
- * Erzurum Atatürk Üniversitesi Yemekhanesi
- * Kütahya Devlet Hastanesi
- * İstanbul Emniyet Müdürlüğü
- * Anayasa Mahkemesi
- * Isparta DMMA Lojmanlar
- * Atatürk Kültür Merkezi
- * Samsun Hükümet Konağı
- * Brezilya Büyükelçili Binası
- * Antalya Adliyesi
- * Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği
- * Giresun Hükümet Konağı
- * Samsun Devlet Hastanesi

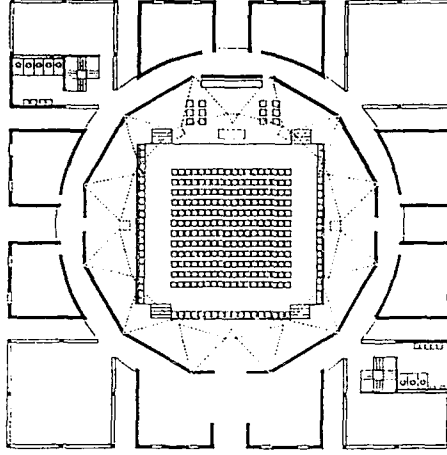
* Bağdat Büyükelçilik Binası

Merkezi plan anlayışını yansıtan projelerdir. Söz konusu mekan düzeninde iki anlayışla karşılaşılır. Plan,

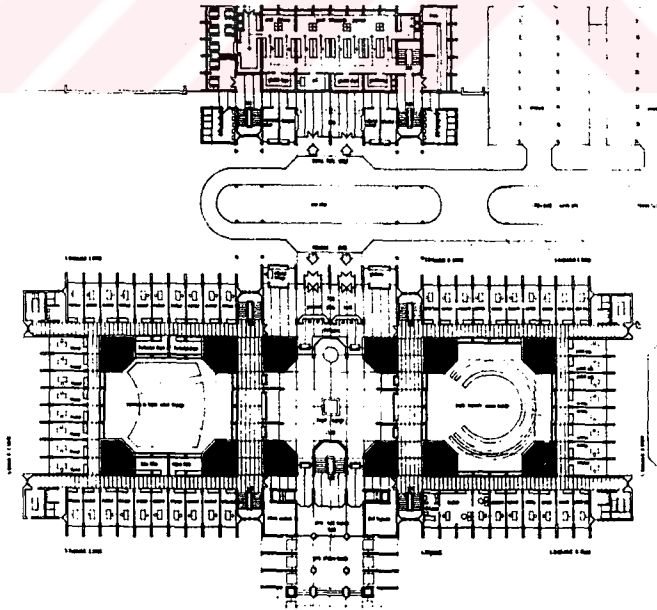
1. Kapalı bir merkezi kullanım etrafında
2. Açık bir merkezi kullanım etrafında gelişir. (44)

Şekil 4.68. Bryn Mawr Yatakhaneleri Etüdü ve planı, L. Kahn
(Giurgola, R. "Louis I. Kahn" 1975, s.24)

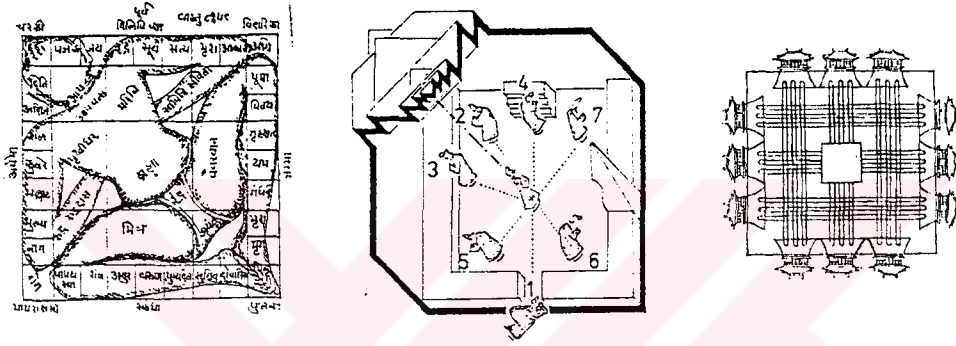
Şekil 4.69. Üniteryen Kilisesi, L.Kahn (Gurgola, R. "Louis I. Kahn" 1975, s.40)

Şekil 4.70. Milli Güvenlik Kurul Genel Sekreterliği, A. Aşkun- İ. Aşkun, 1984

Doğunun merkezi mekan etrafında gelişen mimarisinde iki tür plan anlayışının da kullanıldığı görülür.

Kahn'ın da kabul ettiği ve hareket noktası olarak seçtiği merkezi mekan anlayışını Hint tapınak mandalası üzerindeki kozmik adamın ele alınışındaki simgeleme ifade eder. Doğunun mekan anlayışı budur. Toplayıcı mekan binanın göbeğinde bulunur. Söz konusu yaklaşım göbek taşlı klasik Türk hamamından, Bektaşî Tekkesine, hatta Çin' in Ming Tang diyagramında karşımıza çıkar.(45)

Şekil 4.71. a. Bir tapınak mandalasını .b. Bektaşî meydanı .c. Ming Tang diagramı
(Batırbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996, s.93-94)

4.3.2.1. İÇ AVLU KULLANIMI

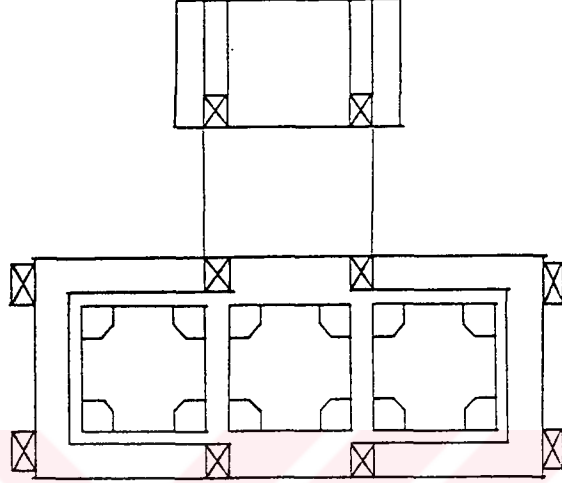
Merkezi planlı mekanın sonucu olarak karşımıza çıkan iç avlu, Aşkun'un projelerinde kimi zaman yapılandırılarak kimi zaman da projenin yapılandırılmasına uygun olarak avlu şeklinde kullanılır. İç avlunun yapılandırılarak kullanıldığı en önemli projeler Kocaeli Hükümet Konağı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği.

4.3.2.1.1. MERKEZİ HAÇ PLANLI MERKEZ PLAN

Aşkun dolu bir kareyi hiçbir zaman kullanmadı. Bayındırlık Bakanlığı'nın çatı ile getirdiği sınırlandırmalarla merkezi mekanın merkezinden yararlanarak kimi zaman tepe

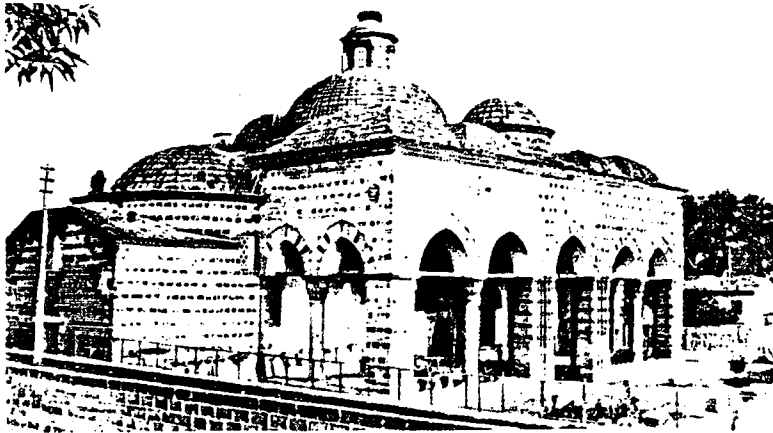
(45) Batırbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996, s.93-94

aydınlatmaları, kimi zamanda iç avlu etrafı çatı ışıklıkları yardımıyla iç avluyu da yapılandırma imkanını projelerinde geliştirdi. Merkezi planda kare ile haçın birleşimiyle oluşan merkezi haç planı kullandı.

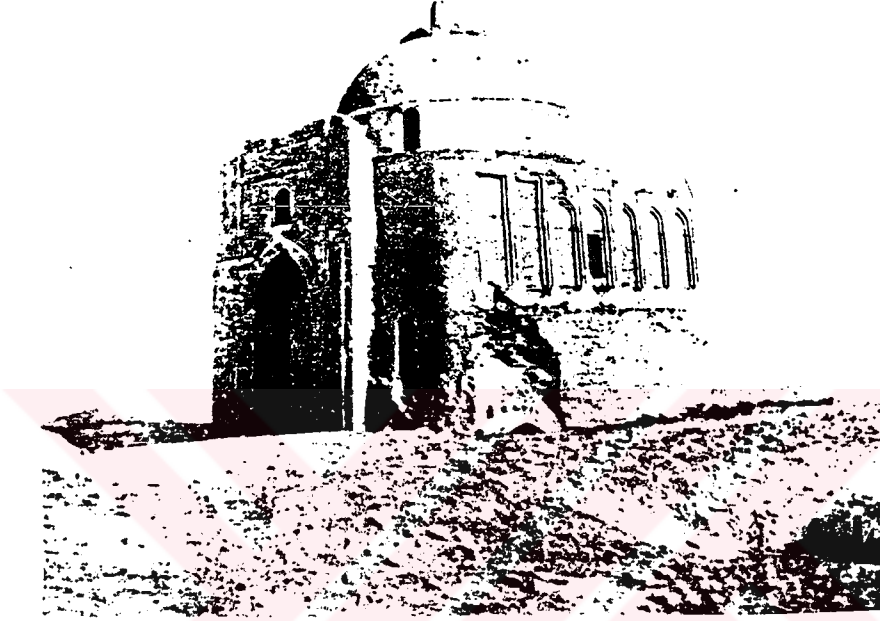
Şekil 4.72. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği şeması

Milli Güvenlik Kurulu projesi, Kocaeli Hükümet Konağı projesi ile başlayan tutumun megaform halina geldiği projedir.(bkz. şekil 4.70) Çepeçevre büroların ortasında ortak mekanlar yer alır. Çatı çözümü anlayışına sadık kalınmasını zorlayan masif bir programdır. eklemci tarzda yapı etkisi vardır. Projede, merkezi haç planlı merkez anlayışı, fenerli kümbet çözümü kullanılmıştır. Kültür kesişmesi yapının geneline yansır.

Şekil 4.73. Osmanlı- Türk Mimarisi, İznik Nilüfer Hatun İmaretı (Aslanapa, O. "Türk Sanatı" s.221)

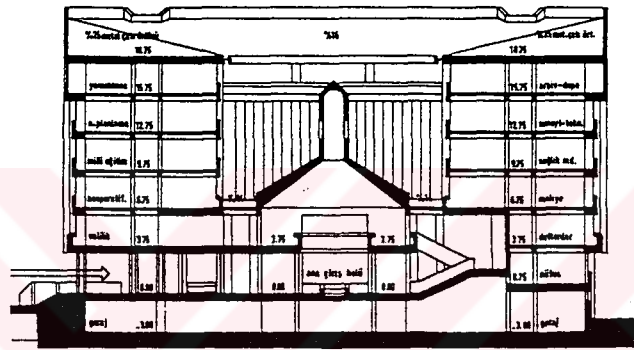
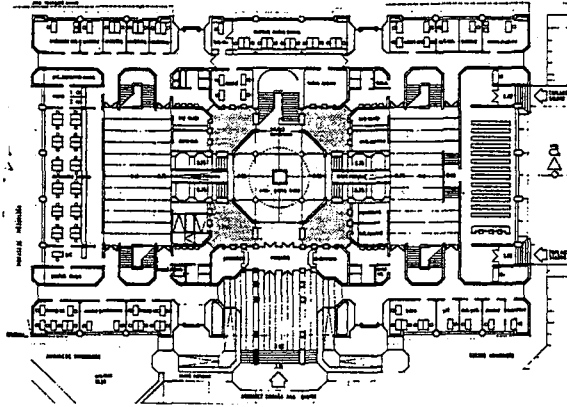
Çatı ışıklıkları Aşkun'da özgün bir form çözümü olarak karşımıza çıkmaz, ya da basit bir arketip uygulaması değildir. Daha çok Bizans- Selçuk çizgisinde bir anlayıştan sözedilebilir. Bu tarihsel referanslara dayalı post modern yaklaşım ögesidir.

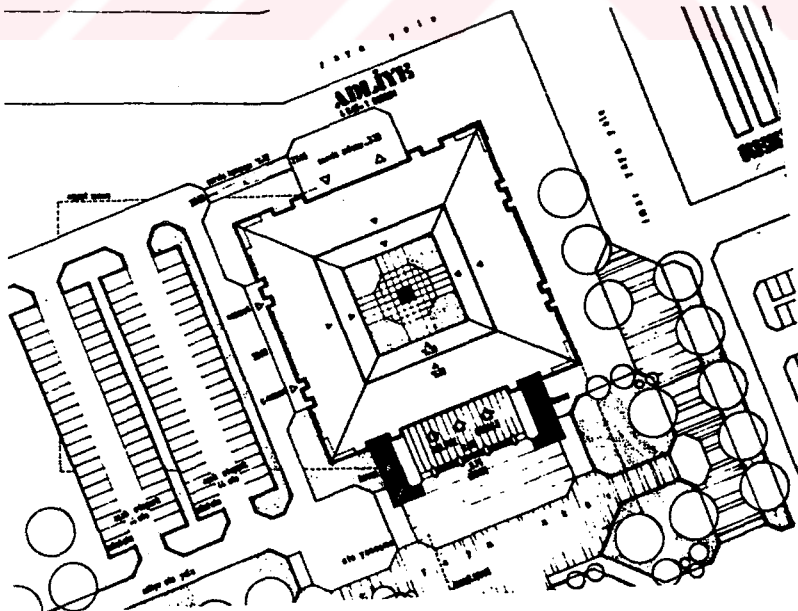
Şekil 4.74. Minhe, Ebu Sait Türbesi (Aslanapa, O. "Türk Sanatı" s.76)

Erzurum Hükümet Konağı, Brezilya Büyükelçilik Evi, Samsun Hükümet Konağı, Antalya Adliyesi merkezi haç planlı merkez çözümünün kullanıldığı projelerdendir.

Samsun Hükümet Konağı projesi, merkezi plan anlayışlı binada, merkezi mekanın dışavurumu olan Osmanlı- Bizans fenerleri bulunur. Bizans yapısı fener, Osmanlı yapısı kümbet karışımı kültür kesişmesi vardır. Türk- İslam mimarisindeki orta mekan anlayışına atıflar vardır. Bu tür değerler o zamanlar gözönüne alınmadığından, proje işlevsel ve rasyonel özellikleriyle birinci seçilmişti.

Şekil 4.75. Samsun Hükümet Konağı, A. Aşkun, İ. Yüce, 1983

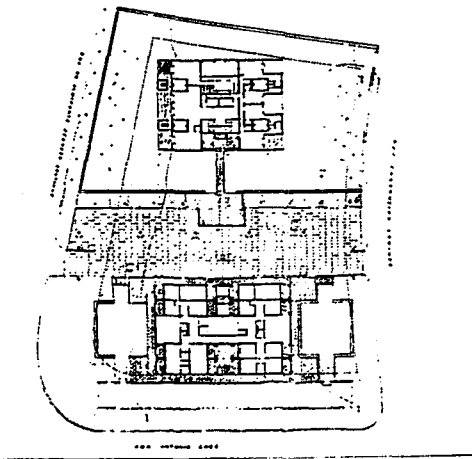
Şekil 4.76. Antalya Adliyesi, A. Aşkun, İ. Yüce, A. Böyür

Antalya Adliyesi neo-klasik tavrda, resmi devlet imajı olan bir projedir. Merkezi haç planlı merkez anlayışı projeye hakimdir. Antalya Adliyesi'ndeki özellik, Aşkun'un diğer tasarımları bilinmezse farkına varılmayabilir. Aşkun'un bu düzenlemesinde, diğer projelerinde maddesel varlık olarak şekillendirdiği bir çözümü bu kez döşeme formu olarak yansıtmayı denediği görülüyor. Bu yansıma şeklinin Venturi'nin Franklin Parkı düzenlemesindeki Franklin evi (bkz. 4.14.-4.15.) ile ya da Stirling'in Berlin'deki Science Center (1972) kompleksindeki 'fantom' -hayalet- mimari ile ilişkisi kurulabilir. Artık bilinen bir klişe post modern tavrın, resmi ve uluslararası üslup baskısı altında olmasına karşın zararsız, başkasını rahatsız etmeyecek tarzda ele alınmış olması kayda değer. Bu ele alış, belirttiğimiz gibi sınırlı dozda tutulmuştur; dolayısıyla Aşkun'un kendine sakladığı kapalı bir kodlamadır.

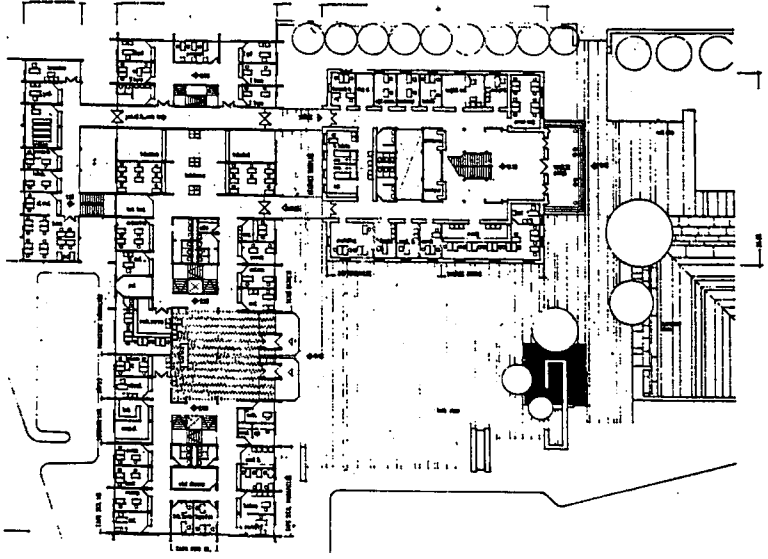
Bu kodlama, Aşkun'un resmi çatı çözümü dayatması ile, aşırı dozlu program gerekleri çelişkisi karşısında bulunduğu, son derece kişisel irdeleme ve geliştirmelere konu edildiği, bir merkezi plan çözümünün anımsatıcısıdır.

4.3.2.2. KARNİYARIK PLAN

Mimarimizde merkezi mekan anlayışının çizgisel olarak geliştirilmesi bir planlama varyantı olarak uygulanmış gelmiştir ve karşılığını 'karniyarik plan' terimiyle bulur. Bitmişliğin bilinçli bozulması -aneurhythmic- şeklinde algılanabilecek bu tür tasarım anlayışlarını Kahn'ın kullandığı görülür.(46) (Baturbaygil, 1996, s.96)

Şekil 4.77. Luanda, Angola'da Amerikan Konsolosluğu- L. Kahn (Baturbaygil, H. "Louis I. Kahn" 1996, s.97)

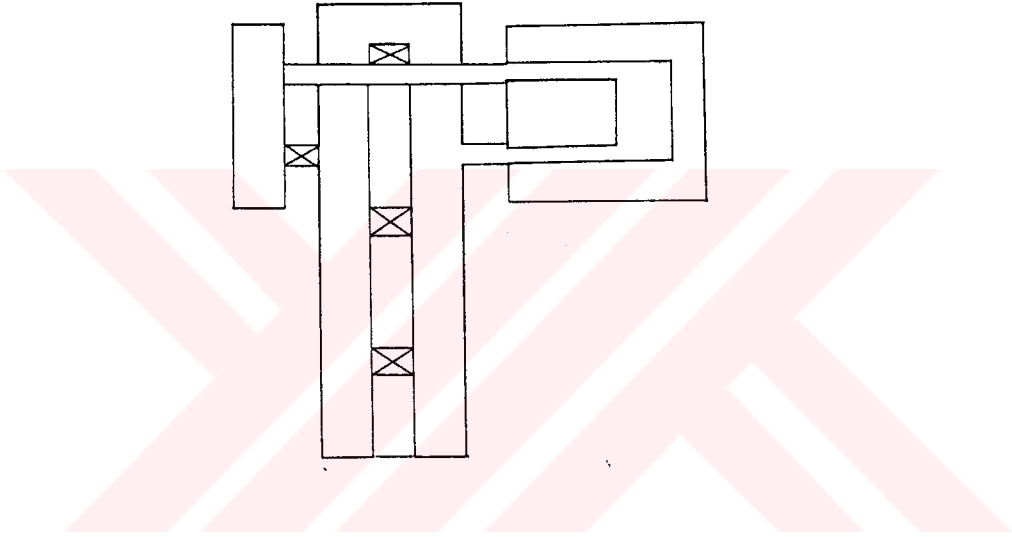
Şekil 4.78. Hatay Hükümet Konağı, A. Aşkun, I. Aydemir, E. Necip Uzman, 1971

Hatay Hükümet Konağı, Aşkun'un ilk önemli projelerindendir. Tümünden gelen bir yaklaşımla işlevlerin biçimsel bir kalıp içine giydirilmesine ilişkin ilk önemli denemedir. Bağımsız birimlerin birbirine eklemlenerek bir bütün oluşturmaya örnek olan proje kanonik tasarım anlayışına da örnek gösterilebilir. Bu nitelik Aşkun'da giderek de belirginleşerek, tasarım anlayışının vazgeçilmez bir parçası haline gelir. Tasarımlarda kanonik düzen genelde olduğu gibi Aşkun'da da stürüktür ile mimari çözüm arasındaki içsel bağlantıyı oluşturur. Dolayısıyla yapılarında mimari çözüm aşkına stürüktürel zorlamalarla pek karşılaşmaz.

Artvin Hükümet Konağı örneğinde de belirginleştiği gibi yataylamasına gelişen kitlelerinde dahi düşey hatlar arayışı Aşkun'un belirgin çelişik özelliği olmuştur. Aşkun bu düşeyliği daha sonraki açıklamalarında; teknik tesisatın düşeyde kolayca dağıtılması için başvurduğu bir yöntem olarak geliştirdiğini ve kullandığını söyler.

Bu bina hükümet konakları ve genel müdürlük binalarında kullanılan şemaların doğmasına neden oldu. Çift koridorlu, iki çekirdekli, ortadan girişli, bir dikdörtgen ve bir

kareden ouşan bir kompozisyon. Kare ve dikdörtgenin çift koldan bağlanması, önde simgesel, arkada genel bölümlerin bulunması gibi özellikleriyle bu şema Ankara Hava Kuvvetleri Komutanlığı ve TEK gibi yapıların öncüsü oldu. Girişe göre simetrik iki merdiven, bunların çıktığı bir hol, ana bölüm ile prestij bölümlerinin köprülerle bağlanması gibi özellikler Kocaeli ve Samsun Hükümet Konağı ve yarışmalarda diğer mimarların kullandığı genel bir şema oldu.

Şekil 4.79. Hatay Hükümet Konağı şeması

SONUÇ

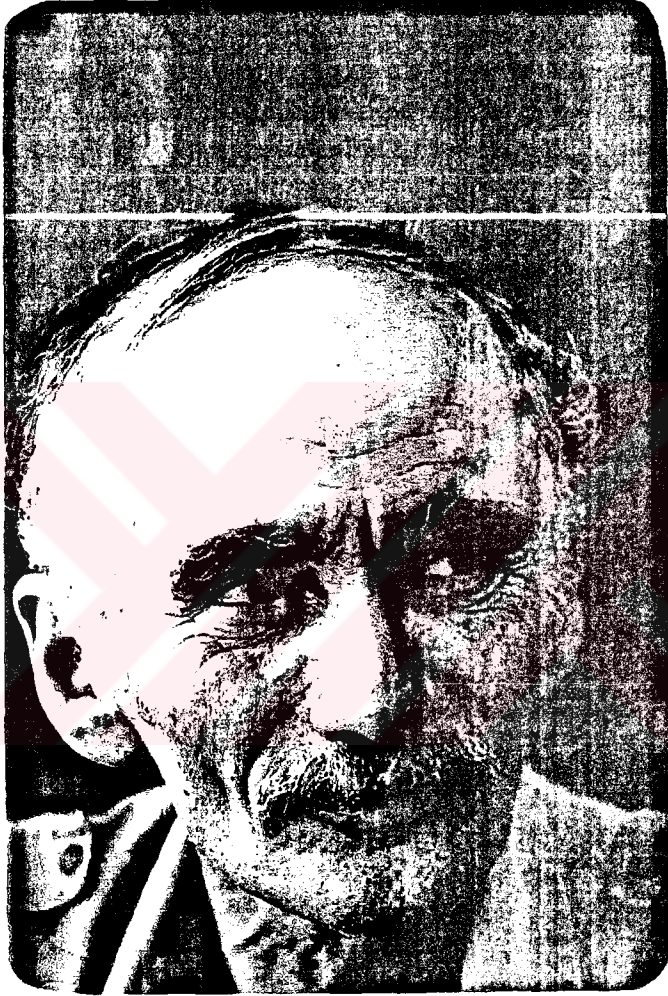
Alpay Aşkun'un mimari yaşamını tanıtmayı ve yaşatmayı hedefleyen bu çalışma, kendisiyle birlikte bulunduğu dönemin mimarisini de gözler önüne sermektedir.

1935-1988 yılları arasında yaşayan Alpay Aşkun, üniversitedeki görevi dolayısıyla eğitime olan katkısı yanında, oluşturduğu mimari anlayışla Türk mimarlığı için önemli katkıları bulunmuş bir mimardır. Başta Bayındırlık Bakanlığı'nın açmış olduğu idari binalar, sağlık ve eğitim binaları konulu yarışmalara katılarak, kamu yapıları tasarımlarında belirli şemaların oluşumuna katkıda bulundu. Bayındırlık Bakanlığı'nın getirdiği çok yönlü sınırlandırmalara rağmen ayakta durmuş ve bu anlayışı yumuşatarak hayata geçirmek için yoğun uğraşlar vermiş ve bunda da başarılı olmuştur.

Yaratıcı kişiliği oldukça gelişmiş olan Aşkun, bu yeteneğiyle pekçok referansı tasarım harikalarına çevirmekte ve yorumlamakta oldukça ustaydı. Geleneği yorumlamak, Selçuklu ve Osmanlı mimarisine atıfta bulunmak onun içten gelen yaklaşımlarıydı. Doğu kültürü temeline dayalı merkezi mekan ve onun sonucu olan kare form tasarımlarının ana kurgusunu oluşturdu. Sistematik bir yaklaşımla simetri- kare form ve çeşitlemelerini kullandı. Kare formu Bayındırlık Bakanlığı'nın çatı biçimi sınırlandırmalarına karşı yorumlayarak, onu uzatarak, çekerek, diyagonellerle parçalayarak, yan yana ekleyerek, kerterek mimarisinin ana düzenini oluşturdu.

Oluşumuna katkıda bulunduğu plan şemalarının yanısıra, öncülük ettiği mimari tavırlarıyla dönem mimarisinde saygıdeğer bir yere sahip oldu.

Zamansız ölümü daha fazla neler yaratabileceğini görmemizi engellese de, bir dönemin en başarılı mimarlarından biri olarak anılacağı anlaşıldır.

Prof. Alpay Aşkun (1935-1988)

KAYNAKLAR

AKIN, Gnkut, Asya Merkezi Mekan Geleneği, Kültür Bakanlığı Tanıtma Esrleri/138
Ankara, 1984

ALSAC, stn, Türkiye’deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi,
Trabzon, 1976

ARCHITECTURAL Monographs 4, Alvar Aalto, Academy Editions, Martin’s Press

ARKİTEKT dergisi, sayı 372, 1978/4,

ASLANAPA, Oktay, Türk Sanatı, Remzi Kitabevi

BATIRBAYGİL, Harun, Louis Isadore Kahn, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa 1996

DOğAN Tekeli- Sami Sisa 1954- 1974 Projeler, Uygulamalar

ELDEM, Sedad Hakkı, Türk Evi Plan Tipleri, İTÜ Mimarlık Fakültesi, 1968

ELDEM, Sedad Hakkı, Türk Evi- Osmanlı Dönemi I- II, Türkiye Anıt evre Deđerlerini
Koruma Vakfı

ELDEM, Sedad Hakkı, I Boğaziçi Yalıları- Rumeli Yakası, Vehbi Koç Vakfı

GIURGOLA, Romaldo- Mehta, Jaimini, Louis I. Kahn, Zürih 1975

GORAN, Schildt, Alvar Aalto, Academy Editions, 1994

JAMES STIRLING, Buildings and Projects, New York, 1987

MİMARLIK Dergisi, Mimarlar Odası, sayı 3- Mart 1974

MİMARLIK Dergisi, Mimarlar Odası, sayı 138- Nisan 1975

MİMARLIK Dergisi, Mimarlar Odası, sayı 162- 80/1

MİMARLIK Dergisi, Mimarlar Odası, Yıl 27, sayı 233- 89/1

ÖZER, Bülent, Yorumlar, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını, 1986

PETER, John, The Oral History of Modern Architecture

SANMARTIN, A. Venturi, Rauch & Scott Brown, Barcelona, 1986

SCHILDT, Göran, Alvar Aalto, Academy Editions, 1994

SPADE, Rupert, Paul Rudolph, Thames and Hudson, London

SÖZEN, Metin, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Türkiye İş Bankası Yayınları
246/9, Ankara, 1984

TZONIS, Alexander- LEFAIURE, Liane- Diamond, Richard, Architecture in North
America Since 1960, Thames and Hudson, 1994.

VENTURI, Rauch & Scott Brown, Barcelona, 1986, Karl Kramer Verlag Stuttgart

YAPI Dergisi, sayı 62, 1985/4

EKLER

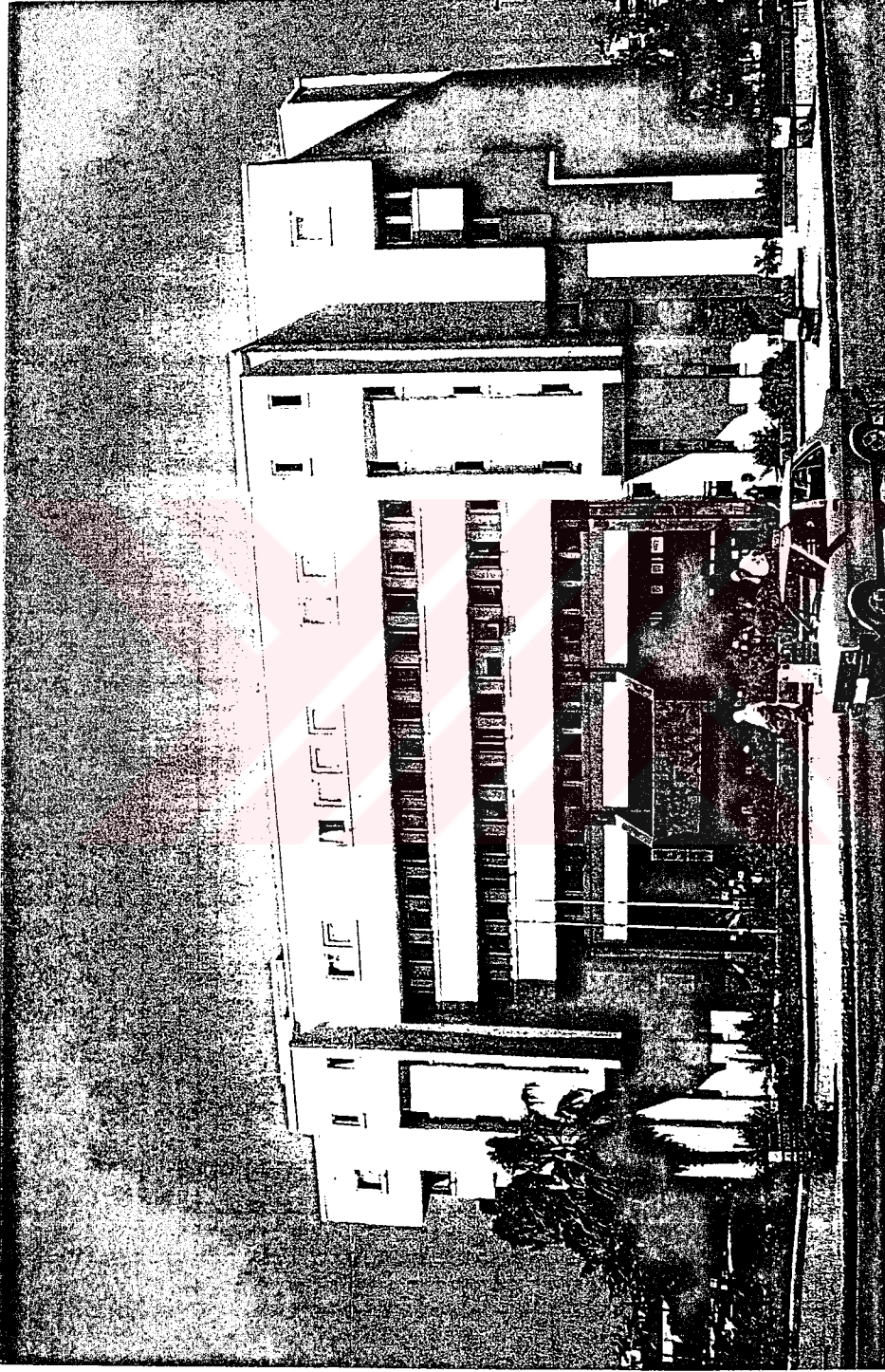
EK 1- VERİM DİZİNİ

EK 2-SAMSUN HÜKUMET KONAĞI YARIŞMA ŞARTNAMESİ

EK 1 VERİM DİZİNİ

TARİH	PROJE KONUSU- ADI	YERİ	UYGULAMA	İŞVEREN	KATILIMCILAR
1966	VATAN CADDESİ MEVZII İMAR PLANI	İSTANBUL	YARIŞMA 2. ÖDÜL	EMLAK KREDİ BANKASI	ALPAY AŞKUN
1967	BİRA FABRİKASI	YOZGAT	UYG.	TEKEL	ALPAY AŞKUN ERCÜMENT BİGAT
1967	KTÜ- MAKİNA VE ELEKTRİK FAKÜLTELERİ	TRABZON	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN ERCÜMENT BİGAT
1968	ARTVİN HÜKUMET KONAĞI	ARTVİN	YARIŞMA 2. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN
1968	MUŞ 200 YATAKLI GÖĞÜS HASTALIKLARI HASTANESİ	MUŞ	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN
1968	SAYIŞTAY EK TESİSLERİ	ANKARA	SATINALMA	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN
1968	FATİH ANITI VE ÇEVRE TANZİMİ	İSTANBUL	YARIŞMA MANSİYON	İSTANBUL BELEDİYESİ	ALPAY AŞKUN
1969	MOTEL YEŞİLKÖY	İSTANBUL	UYG.	C. ORHUN	ALPAY AŞKUN
1969	ERZURUM ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TEMEL BİLİMLER FAKÜLTESİ	ERZURUM	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN
1970	DEVLET ARŞİV SİTESİ		YARIŞMA 4. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN
1970	BAKIRKÖY RUH SAĞLIĞI SİTESİ	İSTANBUL	YARIŞMA 3. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN
1971	PET-KİM LOJMANLAR	İZMİT	UYG.	PET-KİM	A. AŞKUN- İ. AYDEMİR EMİN NECİP UZMAN
1971	HATAY HÜKUMET KONAĞI	HATAY	UYG. 1973-75 1. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	A. AŞKUN- İ. AYDEMİR EMİN NECİP UZMAN
1971	MERSİN DEVLET HASTANESİ	MERSİN	YARIŞMA 2. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN
1971	YEDİKULE GÖÇÜS HASTALIKLARI HASTANESİ	İSTANBUL	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN HARUN ÖZER
1972	İSTANBUL CEVİZLİ ONKOLOJİ HASTANESİ	İSTANBUL	YARIŞMA 2. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	A. AŞKUN- İ. AYDEMİR EMİN NECİP UZMAN
1972	PET-KİM ARAŞTIRMA LABORATUVARLARI	İZMİT	UYG.	PET-KİM	A. AŞKUN- İ. AYDEMİR EMİN NECİP UZMAN
1972	KTÜ TIP FAKÜLTESİ VE ARAŞTIRMA HASTANESİ	TRABZON	YARIŞMA 5. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	A. AŞKUN-EMİN N. UZMAN İ. AYDEMİR- ALİ BOZKURT
1972	KOCAELİ HÜKUMET KONAĞI	KOCAELİ	UYG. 1974-76 1. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	A. AŞKUN- İ. AYDEMİR EMİN NECİP UZMAN
1973	ANKARA ONKOLOJİ HASTANESİ	ANKARA	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1973	ANTALYA HÜKUMET KONAĞI	ANTALYA	YARIŞMA 4. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1975	BİNGÖL HÜKUMET KONAĞI	BİNGÖL	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1975	GERİ ZEKAİLİLER BAKIM VE EĞİTİM MERKEZİ	ANKARA	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1975	ERZURUM ATATÜRK ÜNİ. AKADEMİK MERKEZİ	ERZURUM	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1975	HAVA KUVVETLERİ KARARGAH BİNASI	ANKARA	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1975	KÜTAHYA DEVLET HASTANESİ	KÜTAHYA	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1976	İŞLETME FAKÜLTESİ	İSTANBUL	YARIŞMA 3. ÖDÜL	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1976	ERZURUM ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ YURTLARI	ERZURUM	UYG. 1. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1977	SSK BÜYÜYEBİLEN TİP HASTANE	TİP	UYG. 1. ÖDÜL	SSK	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1978	İSTANBUL EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ	İSTANBUL	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1978	ANKARA DOĞUM EVİ EK BİNASI	ANKARA	UYG.	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1978	DSİ ANKARA V. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ TESİSLERİ	ANKARA	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1978	KUĞU OTEL	İSTANBUL	UYG.	Ö. SAVAŞ	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1979	SOSYAL SİGORTALAR KURUMU TİP LOJMANI	TİP	UYG.	SSK	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1979	ERZURUM HÜKUMET KONAĞI	ERZURUM	YARIŞMA 2. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE
1979	TRABZON HÜKUMET KONAĞI	TRABZON	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN- İ. YÜCE E. ÖNDER US-E. MENDER
1980	AFYON HÜKUMET KONAĞI	AFYON	UYG. 1983 1. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLĞİ YÜCE

1981	ANAYASA MAHKEMESİ	ANKARA	YARIŞMA 3. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ YÜCE
1981	ISPARTA DEVLET MÜHENDİSLİK- MİMARLIK FAKÜLTESİ	ISPARTA	YARIŞMA 3. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ YÜCE
1981	SSK DOĞUMEVİ EK BİNASI	İZMİR	UYG.	SSK	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ YÜCE
1982	ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ	ANKARA	YARIŞMA	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ YÜCE
1982	SSK ANTALYA BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ BİNASI	ANTALYA	UYG.	SSK	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ YÜCE
1982	METE TATİL KÖYÜ	MARMARİS	UYG.	M. POLAT	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ YÜCE
1982	GÜNEŞ ENERJİSİ ENSTİTÜSÜ	İZMİR	UYG. 1988	EGE ÜNİVERSİTESİ	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ YÜCE
1983	SAMSUN HÜKUMET KONAĞI	SAMSUN	YARIŞMA 1. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ YÜCE
1983	İZMİR ALİAĞA HÜKUMET KONAĞI	İZMİR		BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ YÜCE
1983	TC. BREZİLYA BÜYÜKELÇİLİĞİ	BREZİLYA	UYG. 1984-85	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ YÜCE
1983	İZMİR DEVLET OPERA BİNASI	İZMİR	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ YÜCE
1983	ANTALYA ADLİYE BİNASI	ANTALYA	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN-İ. YÜCE AYHAN BÖYÜR
1983	YILDIZ ÜNİVERSİTESİ BİLGİ İŞLEM MERKEZİ	İSTANBUL	UYG. 1983-84	YTÜ	A. AŞKUN- ALTAN AKI
1983-84	YILDIZ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ	İSTANBUL	UYG. PROJE 1984	SABANCI HOLDİNG	SÜHA TONER- A. AŞKUN- ALTAN AKI- İ. AYDEMİR
1984	GÜNEYDOĞU AN. BÖL. DEĞİŞKEN TİP YAŞLILAR HUZUR EVİ	TİP	YARIŞMA 2. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ AŞKUN
1984	AYDIN 2. HÜKUMET KONAĞI	AYDIN	YARIŞMA 2. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	A. AŞKUN- İ. AŞKUN AYHAN BÖYÜR
1984	MİLLİ GÜVENLİK KURULU GENEL SEKRETERLİĞİ	ANKARA	YARIŞMA 2. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ AŞKUN
1984	SAMSUN DEV. HASTANESİ TEVSİİ VE REORGANİZASYONU	SAMSUN	UYG. 1. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ AŞKUN
1984	ANAYASA MAHKEMESİ	ANKARA	YARIŞMA 3. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ AŞKUN
1984	MARMARA VE KARADENİZ BÖL. DEĞİŞKEN TİP YAŞLILAR HUZUR EVİ	TİP	UYG. 1987-88 1. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ AŞKUN
1985	İZMİR BORNOVA FEN LİSESİ	İZMİR	YARIŞMA 3. ÖDÜL	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ AŞKUN
1985	ERZİNCAN HÜKUMET KONAĞI	ERZİNCAN	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ AŞKUN
1986	GİRESUN HÜKUMET KONAĞI	GİRESUN	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ AŞKUN
1986	ÖZEL EYÜBOĞLU LİSESİ	İSTANBUL	UYG. 1988	RÜSTEM EYÜBOĞLU	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ AŞKUN
1987	ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BİNASI	ANKARA	YARIŞMA MANSİYON	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ AŞKUN
1987	TC BAĞDAT BÜYÜKELÇİLİK BİNASI	BAĞDAT	PROJE 1987	BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	ALPAY AŞKUN P. İLGHİ AŞKUN

SSK ANTALYA BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ BİNASI, UYGULAMA

SAMSUN HÜKÜMET KONAĞI BİNASI
SERBEST, ULUSAL MİMARİ PROJE YARIŞMASI ŞARTNAMESİ

I. YARIŞMANIN KONUSU VE AMACI

Samsun Hükümet Konağı Binası mimari projelerinin elde edilmesi işi Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü tarafından "Mühendislik ve Mimarlık Proje Yarışma Yönetmeliği" kuralları içinde serbest, ulusal ve tek kademeli olarak yarışmaya çıkartılmıştır.

Yarışmanın amacı Samsun kentinin tarihi özelliği gözönünde bulundurularak bu konuda günün mimarlık, mühendislik, sanat anlayışı, işletme ve ilk tesis maliyetleri yönünden ekonomik çözümlere varmak güzel sanatları teşvik etmektir.

II. YARIŞMAYA KATILMA ESASLARI

Yarışmacıların :

- a) Türk Mühendis ve Mimar Odalarına kayıtlı olması,
 - b) Şartname alarak adres bırakmış olması,
 - c) Yer görme belgesi almış olmaları,
- şarttır.

III. YARIŞMANIN ŞEKLİ

Yarışma serbest, ulusal ve tek kademelidir.

IV. JÜRİ ÜYELERİ VE RAPORTÖRLERİN İSİM VE KİMLİKLERİ

A- DANIŞMAN JÜRİ ÜYELERİ :

- NAZLIOĞLU Bedri	: Samsun Valisi
- KOÇYILDIRIM Taner	: İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdür Muavini
- BOYLU H.Selami	: Maliye Bak.Milli Emlâk Genel Md.lüğü İnşaat ve Satınalma Daire Başkanı
- RENDA Halûk	: Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri 5.Bölge Müdürü
- ERGEZEN Erol	: Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Tesisat Dairesi Başkanlığı Makine Fen Heyeti Müdürü

B- ASLİ JÜRİ ÜYELERİ :

- ALTINTAŞ Mustafa	: İnşaat Mühendisi (K.T.Ü)
- ERKMAN Umur	: Mimar (Technische Hochschule Aachen)
- KARAASLAN Merih	: Mimar (İ.T.Ü)
- OLCAY Öner	: Mimar (İ.D.G.S.A)
- ÖNCÜOĞLU Hasan	: Mimar (İ.T.Ü)

C- YEDEK JÜRİ ÜYELERİ :

- BAŞARAN Şükran : Mimar (İ.T.Ü)
- KARAASLAN Nuran : Mimar (A.D.M.M.A)
- ORHAN İhsan : İnşaat Mühendisi (K.T.Ü)

D- RAPORTÖRLER :

- BEZİRCİ Onur : Mimar (A.D.M.M.A)
- ERKAN Rüçhan : Mimar (İ.D.G.S.A)
- YOLLU M.Ertan : Mimar (A.D.M.M.A)

V. YARIŞMACILARDAN İSTENENLER :A) Projelerde Aranacak Nitelikler

- 1- İhtiyaç programında verilen ve tavan olarak kabul edilen toplam mahal net alanları %10'dan fazla küçültülemez.
- 2- Maliyet tavanına esas olan toplam 16.844 m2. alan aşılmayacaktır.
- 3- Yapının çatı örtüsü enaz %25 eğimli kiremit veya %14 eğimli (bakır dışında) metal yaprak örtü olacaktır. Yapı üzerinde yatay dere bulunmayacak, yağmur suları bina dışından alınacaktır. Garaj ve kömürlük için çatı örtüsü kısıtlaması yoktur.
- 4- Yeraltı su seviyesi olan 8,10m.nin altına inilmeyecektir.

B) İstenilen Resimlerin Sayısı, Ölçek ve Çiziliş ŞekilleriB1- Vaziyet Planı :

- 1- Ölçek 1/500'dür. Yakın çevre ilişkileri gösterilecektir. Binanın konumunu gösteren en az 2 kesit çizilecektir.
- 2- Hakim rüzgar, manzara ve kuzey yönü işaretleri, aynı yerde toplu olarak gösterilecektir.
- 3- Mevcut durum, (bina, hudut, yol, yeşil örtü vb.) imar hatları teklif yapı konumları ve saha düzenlemeye ait çizgiler farklı teknikte çizilir, korunması istenen bina, yeşil örtü vb. teklif bloklar ve korunmayan kısımlar belirtilir.
- 4- Bloklar harflendirilir ve yüksek bloklar, yükseldikçe kalınlaşan çizgilerle belirtilir.
- 5- Blokların içine kat adetleri yazılır. Paftanın uygun bir yerinde toplam inşaat alanı verilir.
- 6- Blokların yol ve komşu hudutlara, korunacak binalara uzaklıkları eksiksiz ölçeklendirilir.
- 7- Bina esas giriş bitmiş döşeme üst kotu ± 0.00 nivoları arazi röper kotlarına bağlanacaktır. Bina adedi birden fazla ise her bina esas girişi döşeme üst kotu ± 0.00 olarak alınır. Binalar birbirine bağlı ise tek bina kabul edilir.
- 8- Otopark alanları gösterilir.

9- Şev, istinat duvarı, rampa ve basamakların başlangıç ve bitiş noktalarında alt ve üst kotlar ile avluların bitmiş üst kotları plan-kotede röper kotuna göre kotlandırılır.

B2- Planlar :

1- Bütün kat planları 1/200 ölçeğinde çizilir.

2- Planlar pafta veya paftalar üzerinde aynı bakış yönündeyeralır, her paftada hakim rüzgar, manzara ve kuzey yönü aynı yerde toplu olarak gösterilir.

3- Dış ölçüler, dıştan bina cephesine doğru,

1. Çizgide blok ölçüsü,
 2. Çizgide taşıyıcı akslar,
- olmak üzere düzenlenir.

4- Bloklar harflendirilir ve ihtiva ettikleri ünitelerin isimleri dış ölçü çizgileri civarına yazılır.

5- Her kat planının kesit geçirilen yerlerinde kesit çizgisinin tümü bakış yönleri ile gösterilir.

6- Dilatasyonlar her katta gösterilir.

7- Her mahallin içine ismi yazılır.

8- İnşai elemanlar (kolon, perde, duvar, pano, camlı bölme vb.) ve bina ayırım elemanları ayrı çizim tekniği ile gösterilir.

9- Bütün hacimler, ihtiyaç programında belirtilen fonksiyonlarına uygun tefriş edilir. Tekerrür eden hacimlerden yalnız biri tefriş edilecektir.

10- Esas giriş bitmiş döşeme $\mp$ 0.00 kabul edilerek döşemelerdeki bütün kot farklarına ait değerler yazılır. Diğer girişler isimlendirilir ve $\mp$ 0.00 kotuna göre kotlandırılır.

11- Merdiven ve rampaların çıkış okları çizilir. Rampaların meyilleri başlangıç ve bitiş noktaları ile ara bağlantılar varsa bu noktaların kotları yazılır.

12- Zemin kat planlarında çevre tanzimi (tretuvar, bağlantı yolları, giriş platoları vb.) gerektiği kadar işlenir. Kuranglezler belirtilir.

13- Bacalar ait oldukları ve devam ettikleri katlarda eksiksiz gösterilir.

B3- Kesitler :

1- Kesitler 1/200 ölçeğinde çizilir.

2- Her bloktan ve yapının konstrüktif özelliği olan yerlerinden ve çok bilgi verecek şekilde en az 1 kesit geçirilir. Kranglezler çizilir.

3- Yapının inşai ve dekoratif elemanları ayrı çizim tekniği ile gösterilir.

4- Esas bitmiş döşeme kotu $\mp$ 0.00 alınarak bütün farklı yükseklikteki döşemeler kotlandırılır.

5- Bir ölçü çizgisi üzerinde kat yükseklikleri verilir.

6- Tabii zemin nokta nokta, teklif zemin devamlı çizgi ile gösterilir ve her ikisine ait gerekli kotlandırma eksiksiz yapılır.

7- Çatı meyili ve örtü malzemesi açılımları yazılır. Gerekli kotlar verilir.

8- Kesit düzlemi arkasında kalan görünen kısımlar ayrı çizim tekniği ile gösterilir.

B4- Görünüşler :

1- Görünüşler 1/200 ölçeğinde çizilir.

2- Yapı tek blok ise dört görünüşü çizilir. Birkaç bloktan müteşekkil ise, yapının mimarisini ifade edecek görünüşler ayrıca çizilir.

3- Tabii zemin nokta nokta, teklif zemin devamlı çizgi ile gösterilir ve kotlandırılır.

4- Zemin çizgisi altında kalan yapı kısmı dış hatları kesik çizgilerle belirtilir.

B5- Maket :

-- 1/500 ölçeklidir.

- Renk serbesttir. Maket sınırı şartname ekindeki vaziyet planında gösterilmiştir.

B6- Projelerin Çizim ve Sunuş Biçimi :

Projeler aydınlatıcı kağıdına siyah çini mürekkebi ile çizilecektir. 2 takım mavi veya siyah ozalit kopya orijinalleri ile birlikte teslim olunacaktır. Sergileme kolaylığı bakımından bütün paftalarda paftanın asılma şemasındaki yeri çizilecektir. Ayrıca her paftada bütün kat planlarının altına ayrı ayrı alanları ve paftanın sol alt köşesine o paftadaki binaların toplam alanları (m2) olarak verilecektir.

C- Projelere Eklenecek Olanlar :

C1. Mimari Açıklama Raporu

Bakanlıkça verilen kesin ihtiyaç programı ve arsa bilgilerinin konunun projelendirilmesinde ele alınışı ve değerlendirilişi belirtilir.

C2. İnşaat Mühendisliği Hizmetleri Raporu :

İnşaat mühendisliği raporunda, yapı için teklif edilen taşıyıcı sistemin seçiminde gözönüne alınan mühendislik, mimarlık ve ekonomi faktörleri belirtilecektir. Rapora eklenecek 1/200 ölçeğinde aydınlatıcı siyah çini ile çizilmiş yapının taşıyıcı sistemini belirtecek yeter sayıda kalıp planında yatay ve dikey taşıyıcı elemanlar gösterilecektir. Kalıp planlarında dilatasyon yerleri gösterilecek ve sebepleri izah edilecektir. Temele gelen yükler yaklaşık olarak hesaplanacak ve verilecek zemin bilgilerine göre binanın temel sistemi belirtilecektir.

C3- Makine Mühendisliği Hizmetleri Raporu :

Makine tesisat raporunda, makine mühendislik hizmetleri ile ilgili ısıtma, havalandırma, klima, sıhhi ve diğer tesisat sistemleri hakkında gerekli bilgi verilecektir.

C4- Elektrik Mühendisliği Hizmetleri Raporu :

Elektrik Mühendisliği Hizmetleri ile ilgili raporda, aydınlatma, kuvvet, yedek güç kaynağı, telefon ve diğer muhabere sistemleri, yangın alarm klıma ile bağlantılar ve diğer tesisat sistemleri gerekli şekilde açıklanacaktır.

C5- Maliyet Raporu :

Yarışmacılar, projenin eki olarak ayrı bir maliyet raporu tanzim edeceklerdir.

Maliyet Raporunda;

1- Yarışmacının teklif edeceği, yapı guruplarına ait ayrı ayrı inşaat alanları bu şartnamede belirtilen,

a) Samsun Hükümet Konağı Binası için 28.800,-TL./m². olup, teklif yapılarının m².leri ile çarpılarak ve bu yapı maliyetleri toplamı toplam maliyet olarak gösterilecektir.

2- Toplam bina maliyetine ek proje hizmeti gerektiren yol projesi saha ve yol, elektrik enerjisi temini, aydınlatma projesi, tesisat galerisi projesi saha drenajı ve sulama projeleri, saha tanzim projeleri kanalizasyon vb. tüm alt yapı hizmetlerine, inşaat maliyeti olarak kabul edilen 14.892.800,-TL. ilave edilerek; inşaat maliyeti bulunacaktır.

Bu toplam değer 500.000.000,-TL. sı hiçbir surette aşılmayacaktır. Maliyet tavanı olan 500.000.000,-TL. aşılmaksızın, yarışmacı yapı standardını yükseltici mimari, statik ve tesisat konularında yapı elemanı ve mimari kompozisyon yönlerinden gerekli gördüğü teklifi yapabilir.

Yarışmacılar, teklif edecekleri alanları aşağıdaki esaslar dahilinde hesaplayacaklardır.

a) Alan ölçüleri, teklif edilen yapının dış ölçüleri esas alınarak hesaplanacaktır.

b) Normal kat yükseklikteki hacimler 1 emsal ile 4,5 metreden fazla yükseklikteki hacimler 1,5 emsal ile 9.00 metreden fazla yükseklikteki hacimler, 2,25 emsal ile çarpılarak alan hesaplarına dahil edilecektir.

c) Balkon ve üstü örtülü teras alanlarının yarısı hesaba dahil edilecektir.

d) Bina dışında (giriş saçakları hariç) açık teraslar ile üstü kapalı yanları açık geçitler 0,25 olarak hesaba dahil edilecektir.

3- Yarışmaya teklif edilen projelerin maliyet tavanı aşılmadan eşit şartlarda kıyaslanabilmesi için, ihtiyaç programında belirtildiği halde teklif projesinde yer verilmeyen mahaller bulunduğu takdirde değerlendirme çalışmaları esnasında jüri tarafından aşağıdaki şekilde işlem yapılacaktır.

- Teklif projesinde yer verilmeyen mahallerin net alanlarının toplamı bulunacak, bu miktar sirkülasyon alanları, servis mahalleri, duvarlar, balkon ve üstü örtülü teraslar, açık teraslar ile üstü kapalı, yanları açık geçitler 4,5 m.den yüksek olan hacimler için 1,5 ve 9.00 m. den yüksek hacimler için 2,25 emsaller de dahil olmak üzere % 80 olarak kabul edilen alan ilavesiyle bu mahallerin (brüt) toplam alanları bulunacaktır. Bu toplam alan, yarışmacı tarafından maliyet raporunda belirtilecek tüm inşaat alanı miktarına ilave edilecektir.

D- Kimlik Zarfı :

Yarışmacılar, projenin teslim edildiği ambalajın içine proje ile aynı rumuzu taşıyan ve üzerinde yazı makinesi ile yazılmış "Samsun Hükümet Konağı Binası Mimari Proje Yarışması Kimlik Zarfı" ibaresi yazılı bir zarfın içine :

- D1) a- Yarışma şartlarını aynen kabul ettiklerini,
 b- Adını ve soyadını,
 c- Mezun oldukları okul ve diploma numaralarını,
 d- Üyesi oldukları oda sicil numaralarını,
 e- Adreslerini,
 bildirir imzalı bir belge.
- D2) İnşaat mühendisliği, makine ve elektrik tesisat raporlarını hazırlayan uzman inşaat, makine ve elektrik mühendislerinin :
 a- Adını ve soyadını,
 b- Mezun oldukları okul ve diploma numaralarını,
 c- Üyesi oldukları oda sicil numaralarını,
 d- Adreslerini,
 bildirir ayrı ayrı ilgili uzman mühendislerce düzenlenmiş imzalı birer belge konulacaktır.
- D3) Yarışmaya katılan proje sahiplerinden yarışmada ödül ve mansiyon kazanmadıkları halde kimliklerinin açıklanmasını isteyenler kimlik zarfının üzerine "Açılabilir" kaydını koyabilirler. Üzerinde "Açılabilir" kaydı bulunan kimlik zarfları, jüri tarafından projeleri ödül ve mansiyon kazanmamışlarsa da açılır ve kimlikleri açıklanır ve bu husus tutanakta belirtilir.

E- Yazışma Adresi Zarfı :

Yarışmacılar, projelerindeki rumuzu taşıyan bir zarfın üzerine Samsun Hükümet Konağı Binası Mimari Proje Yarışması yazışma adresi zarfı" ibaresini yazarak içine adreslerini koyacaklardır.

F- Yer Görme Belgesi Zarfı :

Yarışmacılar, projenin teslim edildiği ambalajın içine proje ile aynı rumuzu taşıyan ve üzerinde yazı makinesi ile yazılmış "Samsun Hükümet Konağı Binası Mimari Proje Yarışması Yer Görme Belgesi Zarfı" ibaresi yazılı bir zarfın içine yer görmeyi müteakip Yapı İşleri 8. Bölge Müdürlüğü/SAMSUN'dan alacakları yer görme belgesini koyacaklardır.

G. Yarışma Dışı Bırakılma :V.Maddede İstenilenlerden :

- a) 1- Mimari, inşaat mühendisliği, makine ve elektrik tesisatı raporlarının,

2- Kimlik zarfı ve içinde bulunacak belgelerin;

3- Maliyet raporunun,

4- Yer görme belgesinin,
yarışma projesi ile birlikte verilmesi,

b) Maliyet tavanının aşılmasa,

c) Yarışmacıların, madde V/A fıkrasında belirtilen hususlara uymaları zorunludur.

d) Herhangi bir yerinde eserin sahibini belirten bir işaret bulunan eserler jüri kararı ile tutanağa geçirilmek şartı ile yarışmadan çıkartılır. (El yazısı ile yazılmış açıklama notları bu işaretlerdensayılır.) Açıklama raporları daktilo ile yazılır. Proje nüshaları üzerinde müellifin kimliğini belli edecek tarzda el yazısı bulunmaz.

Buna uymayan yarışma projeleri "Mühendislik ve Mimarlık Proje Yarışması Yönetmeliği"nin 16. maddesi (f) fıkrası ve 21. maddesi (a ve b) fıkraları gereğince jüri kararı ile tutanağa geçirilmek koşuluyla yarışma dışı bırakılacaktır.

VI. ÖDÜLLER TUTARI VE NASIL ÖDENECEĞİ

<u>ÖDÜLLER</u>	:
1. ÖDÜLE NET	: 490.000,-TL.
2. ÖDÜLE NET	: 400.000,-TL.
3. ÖDÜLE NET	: 300.000,-TL.

<u>MANSİYONLAR</u>	:
1.MANSİYONA NET:	200.000,-TL.
2.MANSİYONA NET:	200.000,-TL.
3.MANSİYONA NET:	200.000,-TL.
4.MANSİYONA NET:	200.000,-TL.
5.MANSİYONA NET:	200.000,-TL.

Ayrıca, jüri tarafından satın almaya değer projeler tesbit edildiği takdirde satın alınmak üzere jüri emrinde 240.000,-TL. bulundurulmaktadır.

Yarışma sonunda jürinin değerlendirmesine göre yukarıda yazılı ödüller, Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü tarafından sonucun gazete ile ilânından en geç bir ay sonra yarışmacılara 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 29. maddesine göre ödenir.

VII. YARIŞMACILARA VERİLECEK BELGELER

- 1- Yarışma şartnamesi,
- 2- İhtiyaç programı,
- 3- Arsa bilgileri hakkında genel açıklama,
- 4- Meteorolojik bilgiler,
- 5- Projelendirmede Uyulması Öngörülen Esaslar,
- 6- 1/1000 ölçekli imar planı ve 1/500 ölçekli plankote,

7- Mesleki Kontrollük Sözleşmesi,

8- Proje Sözleşmesi,

VIII. YARIŞMANIN SÜRESİ

Yarışma 4 Ekim 1983 tarihinde, Saat 17.30'da sona erecektir.

IX. PROJELERİN TESLİM GÜNÜ - YERİ VE ŞARTLARI

Projeler en geç 4 Ekim 1983 tarihinde, Saat 17.30'da (Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Mimari Proje Dairesi Başkanlığı "Samsun Hükümet Konağı Binası Mimari Proje Yarışması Raportörlüğü"-ANKARA) adresine elden teslim edilecektir.

X. SORU VE CEVAPLAR

Yarışmacılar 4 Ağustos 1983 günü, saat 17.30'a kadar ele geçecek şekilde yarışmaya ait teknik soruları yarışma raportörlüğü kanalı ile jüriden sorabilirler. Bu maksatla gönderilecek zarfların üzerine "Samsun Hükümet Konağı Binası Mimari Proje Yarışması Raportörlüğü" ibaresi ve (Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü-ANKARA) adresi yazılacaktır.

Soruların cevapları, son soru sorma tarihinden itibaren 15 gün içerisinde şartname alan bütün yarışmacılara taahhütlü olarak postalanacaktır.

XI. YER GÖRME

Yarışmacılar tesisin yapılacağı yeri gördüklerine dair bir belgeyi Yapı İşleri 8. Bölge Müdürlüğü SAMSUN'dan alacaklar ve buna karşılık kendilerine 20.000,-TL. ödenecektir. Yarışmacıların bu ücreti alabilmesi için şartnameye uygun proje vermeleri şarttır. Yarışmaya SAMSUN'dan girecek yarışmacılara bu ödeme yapılmaz.

XII. JÜRİ TOPLANTI GÜNÜ

Jüri değerlendirme çalışmaları için 17 Ekim 1983 günü Saat 10.00'da toplanacaktır.

XIII. PROJELERİN GERİ GÖNDERİLME ŞEKLİ

Sergiden sonra derece alamayan projeler yarışmanın bitimini müteakip bir ay içerisinde elden Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğünden alınacaktır.

Bu süre içerisinde alınmayan projelerden Bakanlık sorumlu değildir.

XIV. RUMUZ VE AMBALAJ ESASLARI

Rumuz: 5 rakamlı, 1 x 4 cm. ebadında olup, her paftanın, raporların her sayfasının, zarfların ve ambalajların sağ üst köşesine yazılacaktır. Ambalajlar üzerine projenin rumuzu ile "Samsun Hükümet Konağı Binası Mimari Proje Yarışması" ibaredi ve (Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü-ANKARA) adresi yazılacaktır. Tekliflerin kimlik ve yazışma

adresleri, zarfları, açıklama raporları ve projeler kavrılmadan düz olarak bir ambalaj içerisinde, maketin ise ikinci bir ambalaj içerisinde teslimi tercih edilmektedir.

XV. PROJELERİN SERGİLENMESİ (GÜNÜ-SÜRESİ VE YERİ)

Yarışmaya katılan bütün projeler, sonucun ilanından sonra 24 Ekim 1983 tarihinden 2 Kasım 1983 tarihine kadar Ankara'da 10 gün süre ile sergilenenecektir. 2 Kasım 1983 Çarşamba günü Saat 18.00'de projelerin sergilendiği salonda kolloquyum yapılacaktır. Projeler 16-26 Kasım 1983 tarihleri arasında 10 gün süre ile Samsun'da sergilenenecektir.

Sergilerde yarışma şartnamesi ve jüri raporlarından örnekler bulundurulacaktır.

XVI. SONUÇLARIN İLAN ŞEKLİ

Yarışmanın sonucu Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü tarafından Ankara'da yayınlanan bir ve İstanbul'da yayınlanan iki günlük gazetede ilan edilecek ve ayrıca jüri raporu çoğaltılarak bütün yarışmacılara gönderilecektir.

XVII. İHTİLAFLARIN HALLİ

Yarışmanın sonucundan sözleşmenin imzasına kadar geçecek sürede Bakanlık ve yarışmacı arasında doğacak anlaşmazlıklar Ankara Mahkemelerinde çözümlenecektir.

XVIII. BİRİNCİ ÖDÜLÜ KAZANANA İŞİN NASIL VERİLECEĞİ

a) Ödül ve mansiyon kazanan projeler Bakanlığın malı olacaktır.

b) Bakanlık uygulama projelerini, lüzum gördüğü takdirde Mesleki Kontrollük Hizmetlerini yarışmada birinciliği kazanan proje sahibine yaptıracaktır.

Uygulama projelerine başlanılması, proje ödeneğinin yıllık yatırım programında ve bütçede yeralması halinde mümkündür. Proje ödeneğinin yıllık yatırım programında ve bütçede yeralmaması halinde ise, Bakanlık uygulama projelerini yaptırmamakta serbest kalacak, proje ödeneği yıllık yatırım programında ve bütçede yeraldığı takdirde arsa ve ihtiyaç programı projenin yeniden düzenlenmesini gerektirecek ölçüde değişmemiş ise uygulama projelerini ve bu şartname ve ekleri hükümlerine göre yarışmada birinci ödülü kazanan proje sahibine yaptırılacaktır.

Ancak, ihtiyaç programının ve arsanın yatırımcı kuruluş tarafından değiştirilmesi veya yapının inşaatından yatırımcı kuruluş tarafından vazgeçilmesi hallerinde, Bakanlık uygulama projeleri ve eklerini yarışmada birinci ödülü kazanan proje sahibine yaptırıp yaptırmamakta serbest kalacaktır.

c) İdare uygulayacağı, projenin sahibine Mimarlık ve Mühendislik (PID) işlerinin ücretini, bu şartnamenin C.V. 3'teki esaslarına göre bulunacak birincinin (m2) alanı esas alınarak Mimarlık ve Mühendislik Hizmetleri Şartnamesindeki esaslara göre mimari 4.sınıf, inşaat mühendisliği 5.sınıf, makine mühendisliği 3.sınıf, elektrik mühendisliği 3.sınıf olmak üzere öder.

Ücret hesabında bütün binaların toplam maliyeti esas olarak alınır. Bakanlıkça lüzum görüldüğü takdirde yaptıracak mesleki kontrollük hizmetlerinin ücreti aynı sınıflar üzerinden hesaplanır.

ARSA BİLGİLERİ HAKKINDA GENEL AÇIKLAMA

İmar Durumu

Samsun Hükümet Konağı Binası arsası, bahçe mesafeleri ile kat yükseklikleri Samsun İmar Yönetmeliğinin 1.09 maddesine göre "Resmi ve Umumi binalardan yalnız ayırık nizamda olanları ile sanayi bölgelerindeki tesisler bu yönetmeliğin bina derinlik ve yükseklikleri" hakkındaki kayıtlarına tabi değildir.

Deprem Durumu

Samsun 3.derece deprem bölgesindedir.

Zemin Durumu

Zemin tabii dolgudur.

Yeraltı Su Durumu

Arsa plankotesine göre 8,10 kotunda yeraltı suyu bulunmaktadır. Teklif yapıda kullanılan en düşük döşeme kotu bu su seviyesinin üzerinde tertiplenmelidir.

İçme ve Kullanma Suyu

Arsa kenarındaki su şebekesinden tesise yetecek kadar içme ve kullanma suyu temini mümkündür.

Kanalizasyon Durumu

Kanalizasyon ihtiyacı Cumhuriyet Meydanı önünden geçen ana kanalizasyon hattına bağlanacaktır.

Elektrik Durumu

Arsa kenarındaki elektrik şebekesinden tesise yeteri kadar enerji temini mümkündür.

SAMSUN İLİNE AİT İKLİM DURUMU VE METEOROLOJİK
KIYMETLER TABLOSU

İKLİM DURUMU :

Genel Esaslar :

Isı (°C) :

Mevsimlerde maksimum ve minimum ısılar :

Yaz maksimum	:	39.0 °C
Yaz minimum	:	7.8 °C
Kış maksimum	:	26.9 °C
Kış minimum	:	-9.8 °C

Mevsimlerden en yüksek sıcaklık farkları ve çeşitli sıcaklıklara ilişkin gün sayıları :

Günlük en yüksek sıcaklık farkı (yaz)	:	17.0 °C
Günlük en yüksek sıcaklık farkı (kış)	:	19.6 °C

Yüksek sıcaklığın 30° den büyük veya eşit olduğu gün sayısı	:	5.1
" " 20° den " " " " " "	:	176.8

Düşük sıcaklığın 0° ye eşit veya aşağı olduğu gün sayısı	:	13.2
" " -5° ye " " " " " "	:	1.4
" " -10° ye " " " " " "	:	Yok
" " -15° ye " " " " " "	:	Yok
" " -20° ye " " " " " "	:	Yok

Yıllık ortalama ve minimum nem nicelikleri :

Yıllık ortalama nem niceliği (%)	:	72
" minimum nem " (%)	:	1

Yıllık yağış maksimum yağmur niceliği (mm.) : 1012.2
Kar

Yılda en çok kar kalınlığı (cm.)	:	76
Karın yerde toplam kalış süresi (gün)	:	34

(Münferit sürelerin toplamı)

Mevsimlerde en hızlı esen yel ve egemen yel yönleri :

İlbahar	:	WNW	25.8	M/sec
Yaz	:	NW	19.8	"
Sonbahar	:	NNW	20.9	"
Kış	:	SSE	28.8	"

Zeminde maksimum don derinliği (cm) : 5

İklim koşullarına göre yapıya elverişli sürenin başlangıç ve sonuç tarihleri
veya süre : Haziran başı - Kasım sonu.

SAMSUN HÜKÜMET KONAĞI BİNASI MİMARİ PROJE YARIŞMASI
SORU - CEVAPLAR

- SORU 1- Hükümet Konağı arsası olarak belirtilen arazide çekme mesafeleri belirtilmemiş. Bu, gösterilen tüm araziyi kullanabiliriz anlamına mı geliyor?
- CEVAP 1- Evet. "Arsa bilgileri hakkında genel açıklama" kısmında imar durumu ile ilgili bilgilerde de söz edildiği üzere arsa sınırı, inşaat sınırıdır; çekme söz konusu değildir, arsa sınırı içinde yapılanma serbesttir, kat tahdidi yoktur.
- SORU 2- Halihazırda olan binaların konumları 1/1000 ve 1/500 de birbirine uymuyor. Hangisini doğru kabul edeceğiz?
- CEVAP 2- 1/500 kitlelerin halihazır durumu, 1/1000 ise imar durumunda bu bölgenin alacağı nihai durumdur, yarışmacı 1/1000 deki durumu esas alacaktır.
- SORU 3- Önerilen hükümet konağı binası arsasının önünde yer alan Cumhuriyet Meydanı ile yan tarafında meydana bağlı Gazi Caddesine kadar uzanan bir yaya bantı yer almakta, buradaki tereddütün bu alanı ve yaya bantını konağın çevre düzenlemesi olarak bugünkü kullanım amacı dışında tasarlama imkanının olup olmadığı,
- CEVAP 3- Cumhuriyet Meydanı ve Kaptanağa Sokağı üzerindeki yaya yolu; hükümet konağı tasarımı ile birlikte bir bütün olarak, imar planındaki yaya alanı amacına uygun olarak ele alınacaktır.
- SORU 4- İhtiyaç programında umuma açık otoparktan söz edilmemektedir. Bu konuda da bina dışında genel otopark düzenleyip düzenlenmeyeceği konusunda serbest olup olmadıkları,
- CEVAP 4- Hükümet Konağı umuma açık otopark ihtiyacı; arsaya 160 m. uzaklıkta, Kaptanağa Sokağı batısında yapımı planlanan katlı bölge otoparkından karşılanacaktır. Bina dışında sadece bırakma retüjleri ve kısa süreli park düşünülecektir.
- SORU 5- Projelerin taktiminde aydınlar üzerine hazır malzeme olan let-raset veya letraton gibi malzemeleri kullanıp kullanamayacağım konusunda aydınlatmanızı,
- CEVAP 5- Aydınlar üzerine siyah, beyaz ve gri tonları olmak kaydı ile kullanılabilir.
- SORU 6- Proje rumuz rakamlarını şablonla projeyi teslim etmeden önce kendimiz tarafından mı yoksa proje teslimi sırasında idarece mi kotlanacağı konusunda da açıklayıcı bilgi verilmesi,
- CEVAP 6- Şartnamede Madde XIV.de rumuz ve ambalaj esasları açıklanmıştır, rumuz rakamları projeyi teslim etmeden önce yarışmacı tarafından şablonla yazılacaktır.
- SORU 7- Verilen arsa sınırı aynı zamanda inşaat yaklaşma sınırı olarak mı kabul edilecektir. Değilse; binanın sadece 19 Mayıs Bulvarından çekilmesi yeterli midir? (Kaptanağa Sokağından mesafe bırakıldığına ve diğerleri cephede de bina yapılması söz konusu olmadığına göre)
- CEVAP 7- Bakanız, Cevap 1.

SORU 8- Şartnamenin V.A-3 maddesindekilere ilaveten, sadece özel durumlarda ve diğer tüm hususlara bağlı kalmak kaydıyla çatıda kısmen değişik malzeme kullanılabilir mi? (Mesela, sadece ışıklığa isabet eden bir yerde transparent malzeme kullanılması gibi)

CEVAP 8- Hayır. Ancak, şartnamenin V.A-3'deki şartları saklı kalmak kaydıyla çatıdan aydınlatma yapılabilir.

SORU 9- Hükümet Konağı arsası sınırı olarak belirtilen sınır aynı zamanda inşaat yaklaşma sınırı mıdır?

CEVAP 9- Bakınız, Cevap 1.

SORU 10- Makette çevredeki binalar istenmekte midir?

CEVAP 10- Evet. Tekel Binaları, Ziraat Bankası, Defterdarlık, Gazi Müzesi mevcut durumları ile, caddeler üzerindeki diğer binalar h= 16.50 m. olarak alınacaktır.

SORU 11- Çizimlerde tarama ve letra kullanılabilir mi?

CEVAP 11- Cevap 5'teki koşullar içinde kullanılabilir.

SORU 12- Zemin emniyet gerilmesi kaçtır?

CEVAP 12- Plankoteye göre + 6 ⁵⁰ kotunda 1,5 kg/cm².lik zemin bulunmuş olup, temeller bu zemine oturtulabilir.

SORU 13- İmar planında, inşaat yaklaşma sınırının dışında kalan Cumhuriyet Meydanı diye tanımlanan yerdeki otobüs durakları, Belediye kulüpleri ve Belediyece yeni tanzim edilmiş olan yol düzeni mevcut halinde mi kabul edilecek, yoksa buralarda da serbest bahçe, meydan ve trafik düzenlemesinin yapılması yarışma programı içerisinde düşünülebilir mi?

CEVAP 13- Bakınız, Cevap 3.

SORU 14- İmar planında bina yaklaşma sınırının dışına, (çıkma) kolonlu üstü kapalı arkad, bahçe gibi, teras veya merdiven, rampa gibi elemanları taşıma imkanı var mıdır?

CEVAP 14- Arsanın batı kenarı hariç olmak üzere diğer kenarlardan çıkma yapılabilir.
Kolonlu üstü kapalı arkad yapılamaz, ayrıca bak.cevap 3.

JÜRİ AYRICA ARSADA YAPTIĞI İNCELEMELER SONUCU; ŞARTNAMEYE EK OLARAK AŞAĞIDAKİ DÜZENLEMELERİ YAPMAYI UYGUN BULMUŞTUR.

Şartnamenin V.A.4 maddesi yanlış anlaşılmasa için aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Yeraltı su seviyesi plankotedeki kotlar esas alındığında +8.10 kotundadır.

Bu kotun altında mahal yapılmayacaktır.

PROJELENDİRMEDE UYULMASI ÖNGÖRÜLEN ESASLAR

AÇIKLAMA :

Bayındırlık Bakanlığınca yapılacak yapıların, Bakanlığın kendi binalarında veya özel bürolarda hazırlanacak mimari projelerinde aşağıda belirtilen esaslar ile;

Yapı, Belediye imar hudutları içinde inşa edilecek ise, ilgili Belediyenin İmar Yönetmeliği esaslarına aynen uyulacaktır.

Projelendirmede uyulması gereken esaslar ile Belediyelere ait yönetmelikler arasında çelişkiler olursa, konunun çözümünde bu esaslar öncelikle uygulanacaktır.

KAPILAR :

Kapı boşluklarında; iç ve dış görünüşlerinin aynı olmasını, kanadın sökülüp takılabilmesi ve eşya giriş-çıkışlarının kolaylıkla yapılabilmesi için en az 90° açılmasını temin maksadı ile dış tertiplenecektir.

Bu dış, yığma binalarda 1 tuğla, özel hallerde 1/2 tuğla olacaktır.-Betonarme karkas binalarda kapılar kolon kenarlarında ise dış dış 1 tuğla olarak tertiplenecektir, özel hallerde karşı kenardaki duvar kalınlığında ve 5 cm. boyunda beton dışlar yapılacaktır.

Bu beton dışlar, statik proje kalıp planlarında gösterilecek ve teçhizatsız olarak kolonla birlikte imal edilecektir.

Normal duvar kalınlıklarında, iki yüzü kaplanmış duvar kesitini tam olarak kapatacak ölçüde-masif veya pres-kasa kullanılacaktır. Duvar satırları ile kasa birleşimi, her iki yüzde ve bütün kasa çevresinde, aynı kesit ölçüsündeki pervazla kapatılacaktır.

Dış kapılar ile geniş duvar yüzleri arasında yer alan kapılarda telero kasa kullanılacaktır.

Kapı boşluğu kaba inşaat ölçüleri projenin fonksiyonuna uygun olarak Bakanlıkça tesbit edilecektir. Ancak, yükseklik 2.10 m.den ve en dar genişlik 0,80 m.den az olamaz.

Tavana kadar devam etmeyen bölme duvarları üzerindeki kapıların üstü lento; Bakanlığın özel olarak istediği haller dışında 2.10 m. boşluk üstleri lento + duvar olarak detaylandırılacaktır.

Tavana kadar devam etmeyen duvarlardaki kapı boşluğu yüksekliği 2.00 m. (kaba inşaat) olabilir.

Bakanlığın ön gördüğü yapı veya yapı bölümleri dışında, kapı ve pencere doğramalarında alüminyum veya bükme sac profiller kullanılmayacaktır.

Kalorifer ve trafo dairelerinde doğramalar kutu profillerden imal edilecek şekilde detaylandırılacaktır.

Kapı ve pencere doğramalarında metal ahşap karması detaylandırma hiç bir şekilde yapılmayacaktır.

Detay projelerinde birim fiyat tariflerine aynen uyulacaktır.

PENCERELER :

Pencerelerin ölçülendirilmesinde, biçimlendirilmesinde ve detaylandırılmasında («Bayındırlık Bakanlığı Ahşap Pencereler» broşüründeki açıklama ve detaylara aynen uyulacaktır.

Bölme duvarlarının dış duvar ile bağlantısında pencere araları da kargir olarak tertiplenecektir.

Tavana kadar devam etmeyen bölme duvarlarında, (WC. duvarları gibi) duvar yüksekliği-lento dahil-pencere parapet hizasını aşıyor ise pencere kargir ayakla bölünecektir.

PENCERE ATLARI :

Pencere altları, parapet duvarlarında ısıtma tesisatı için özel imalata gidilmeyecek, ısıtma elemanları üst ve önleri açık kalacak şekilde proje tanzim edilecektir.

Pencere parapet duvarı bağlantısında, denizlik ve parapetler DÖKME MOZAYİK olarak detaylandırılacaktır.

MERDİVENLER :

Lojman binaları dışında, bütün binalarda merdiven basamak boyu en az 1.50 m. olacaktır.

Lojmanlarda 2 kat 4 daire için basamak boyu 1.00 m. alınacaktır. artan her kat için 0.10 m. çoğaltılacaktır. Bulunacak boy bütün merdiven sisteminde aynen kullanılacaktır.

Umumi binalarda en çok 15 basamakta bir sahanlık yapılacaktır. Sahanlık genişliği basamak boyu kadar olacaktır.

Dahili merdivenlerde basamak genişliği 0.30 m. rıht yüksekliği 0.16 m. dış merdivenlerde genişlik 0,35 m. rıht yüksekliği 0.15 m.dir.

Dengelenmiş veya dairesel planlı merdivenlerde, kova merkezinden 0.15 m. uzaklıkta basamak genişliği 0.10 m. olacaktır. Dış kenardan 0,50 m. içeride ise genişlik yukarıda ölçülere uyacaktır.

Minumum kova genişliği iki kollu merdivenlerde 0.25 m.dir.

Merdivenlerin kova tarafından limonluk, duvar tarafından süpürgelik yapılacaktır.

Basamak uçlarında çıkıntı v.b. profil olmayacak, bu yüz pahlı olarak detaylandırılacaktır.

Korkuluklar, en az her basamağa 1 tane rastlayacak şekilde şakuli ve demirden yapılacak, küpeşte birim fiyat tarifine uygun detaylandırılacaktır.

İki kollu merdivenlerde, küpeştenin aynı yükseklikte, kesintisiz devam etmesini temin için kollar arasında 1 basamak şaşırtma yapılacaktır.

KAPLAMA MALZEMELERİ :

Döşeme kaplama malzemesi KARO ve DÖKME MOZAYİKTİR. Süpürgelik ve merdiven basamaklarında da bu kaplama cinsi kullanılacaktır.

Δ İç Duvarlar; KİREÇ HARÇLI DÜZ SIVA ile sıvanacaktır. Islak hacimlerdeki duvarlar.

WC. Lavabo

Ofis ve temizlik mal. 8 sıra

duş, banyo

mutfakta 12 sıra

Beyaz fayansla kaplanacak, geri kalan duvar yüzleri KİREÇ HARÇLI DÜZ SIVA ile sıvanacaktır.

Δ Tezgah üstleri 4 sıra;

Tek lavaboların bulunduğu duvar kısımları; genişliği lavabo+2 fayans, yüksekliği, süpürgelik üstünden başlama kaydıyla lavabo üstünde 4 sıra olacak şekilde BEYAZ FAYANS'la kaplanacaktır.

Δ Tavanlar ÇİMENTO TAKVİYELİ KİREÇ HARÇ'la sıvanacaktır.

ISLAK HACİMLER :

Islak hacim kaba döşemeleri 20 cm. düşük olarak projelendirilecek, içindeki yatay tesisat boruları ile bölme duvarları bu döşeme suya karşı yalıtıldıktan sonra yapılacaktır. Su yalıtımı olarak, iki kat camtülü pestili asfaltla yapıştırılarak kullanılacaktır.

WC.lerde WC. taşlarına doğru, diğer ıslak hacimlerde döşemelere gömülecek süzgeçlere doğru eğim verilecektir.

WC. hacimleri kaba inşaat ölçüleri 1.00 m. × 1.40 m. olacaktır. Kapılar içeriye doğru açılacak; Musluklar, kapı arkasında tertiplenmeyecektir. WC. kapıları ile döşeme arasında 10 cm. açıklık bırakılacaktır. Kapı genişliği (Kaba inşaat) 0,80 m.dir.

Lavaboların üstüne ayna monte edileceği düşünülerek, pencere altlarına gelmeyecek şekilde tertibi sağlanacaktır.

Tesisat asılan (Lavabo, rezervuar gibi) duvarların kalınlığı bir tuğla olacaktır.

Pis su tesisatına ait S.lerin düşük döşeme dışında tertiplenmesi sağlanacaktır. Sıhhi tesisat boruları bina dışı duvarlarına döşenmiyecektir.

ÇATILAR :

Başka bir örtü malzemesi Bakanlık tarafından özel olarak istenmedikçe, çatılar KİREMİT ile kaplanacaktır.

Örtü malzemesi ne olursa olsun, çatı içinde ve atika duvarı arkasında yatay dereler bulunmayacaktır.; çatı suyu bina dışında detaylandırılacak oluklar ve bina yüzünden indirilecek iniş boruları ile zemine aktarılacaktır.

Son kat tavanı ile ahşap çatı arasındaki boşluk, hesapla bulunacak toplam alanlar kadar giriş-çıkış delikleri ile havalandırılacaktır.

Eğim, çatı tabanına yapılacak ısı yalıtımı ve hava giriş-çıkış delikleri hesabı ile detaylandırma için «Soğuk Çatılar» broşüründeki esaslara aynen uyulacaktır.

ASANSÖRLER :

Asansör kuyusu boyutları, en alt katın altında ve en üst katın üstünde bırakılacak boşluklar ve Makine dairesinin çatıdaki konumu TS. 863 numaralı Türk Standardındaki ölçülere uygun olmalıdır.

ISI YALITIMI :

Yapının dış yüzeylerinde (Çatı ve toprakla temas yüzeyi dahil) İmar ve İskan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlıklarınca çıkartılan ve yürürlükte olan yönetmeliklere uygun ısı yalıtımının sağlanması için gerekli sistem kullanılacak ve ısı yalıtım hesabı da verilecektir.

ISITMA MERKEZİ :

Birkaç binadan meydana gelen bir sitede ısıtma merkezinin yeri seçilirken mümkün olduğu kadar ısı yükü en fazla çıkan ve/veya en yüksek katlı binanın altı tercih edilmelidir.

NOT :

Proje ve mahal listesi düzenlenmesinde, bu yönetmelikte belirtilenler dışında, Bakanlıkça ön görülecek daha başka malzemeler kullanılabilir.

YAPILMAKTA OLAN PROJE VE İNŞAATLARDA SAKATLARLA İLGİLİ ÖNGÖRÜLEN ESASLAR

Başbakanlık talimatı gereği, ilgili yönetmeliklerde, kamuya ait ve kamuya açık yapılardan (hastane, terminal binaları, çarşılar, kamu yönetim binaları vb.) sakatların da yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla düzenlemeler yapılması gerektiği, bu düzenlemeler sonuçlanana kadar Bakanlığımızca yapılmakta olan proje ve uygulamalarda sakatlar için öncelikle alınacak önlemler, Valilik ve Bölge Müdürlüklerimize bildirilmiştir.

Ancak, proje ve uygulamalarda bu konuya yeterince özen gösterilmediği görülmektedir. Genelgede de belirtildiği gibi aşağıda bir kere daha hatırlatılan bu önlemlere titizlikle uyulması gerekmektedir.

1. OTOPARKLAR

Kamu yapıları otoparklarında sakat sürücüler için yer ayrılacak ve otopark ebadları minimum 4.50 x 5.50 m. olacaktır.

2. RAMPALAR

Kamu yapılarında mümkün olduğu kadar düz ayak giriş sağlanacak, zorunlu hallerde yapılacak rampaların eğimi en çok %6 olacak ve zemin yüzeylerinde kaymayı önleyen malzeme ve tekerlekli iskemle hareketlerini güçleştirmeyen elemanlar kullanılacak, rampa serbest genişliği en az 1.45 m. olacaktır.

3. KÜPESTE VE GİRİŞ MERDİVENLERİ

Sakatlar için kamu binalarının zemin katları, serbestçe dolaşmaya imkan verecek şekilde düzenlenecek, merdiven ve rampalarda, rahat ve emin hareketi sağlamak üzere tutunma küpeşteleri yapılacak ve bu küpeştelerin yerden yüksekliği 0.90 m. olacaktır. Giriş merdivenlerinin basamak yükseklikleri en çok 16 cm. basamak genişliği en az 28 cm. yapılacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad	Hasibe Sibel BARSBAY
Doğum tarihi	20 Ocak 1974
Doğum Yeri	Uşak
Eğitim	1991-1995 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü 1990-1991 Çanakkale Anadolu Lisesi 1985-1990 Gaziantep Anadolu Lisesi -1985 Gazi Mustafa Kemal Paşa İlkokulu- Gaziantep
Yabancı Dil	İngilizce, Arapça

